

Triomphi, Agostino.

• PISTORELLA LIBRERIA GIOVANNI GIOVANNI

• LIBRERIA DELLA STORIA DELLA CHIESA
• DELLA CITTÀ DI ROMA

• DELLA CITTÀ DI ROMA

OPUSCULUM PERVILE DE COGNITIONE ANIMAE ET EIUS POTENTIAS AVGUSTINI DE ANCHO NA CVM QVADAM QVE STIONE PROSPERI DE RE GIO.

LIBRERIA DELLA STORIA DELLA CHIESA

DELLA CITTÀ DI ROMA

LIBRERIA DELLA STORIA DELLA CHIESA
DELLA CITTÀ DI ROMA

Baptistæ Philaretæ ad lectorem:

Hunc eme: qui flagras animam cognoscere lector

Hoc animam: hoc eius nobile posse scies.

Hic est Augustinus sacri anchora magistrum

Eloquii tellus quem tulit eximium.

Doctius hoc nullus logicos nudavit elenchos

Hic tenuit quicquid cuncta sophia tener.

Sed quid opus uerbis: opera hoc testatur eme ergo

Hunc: quoniam lecto doctus abibis ab hoc.

Questio Regini necnon præclara magistri

Prosperi in hoc lector dulcis habetur: eme.

Hæc latebris educta placentinate reluent

Nunc Augustino/Lector Amice Vale.

Reuerendissimo in Christo patri sacrae Theologiae
Doctori eximio Magistro Gratiano fulginati totius or-
dinis Fratru Heremitarum Diui Augustini Priori ge-
nerali meritissimo. Frater Augustinus de Placentia eius
dem ordinis sacrae Theologiae indignus Lector omni-
cū humilitate. S.P.D.

Vum Superioribus pxime diebus Pater Reue
redissime feriatus: et a quotidianis lectiōibus
nostris paulisper sequestratus: et parētū et ppi
quorū gratia reuisendorū me in patriā recepissem: Cu-
ius: quod neminē pterit: dulcedine tāgūtur oēs: omni-
umq; rerū charitates una īpa cōlectit: pro qua etiā si
opus est: mortem iubemur oppetere. Ibidem nec qdē
tantillū ociādū esse censui/ non ignarus nihil tātū mor-
talibus obesse/ q; ociū radicē mehercules/ et cuncorum
maloriū fomitē. Conferebam me idētide in nostram
Bibliothecam: ne ullus oīo (sine linea quod dicitur) du-
ceretur dies. Hic corpus refocilabam: hic animū amœ-
nabam, hic deniq; otium: hic negotium meum erat: q;
dum a nobis fit sedulo: lectitāturq; illa uetus torū libro-
rū uolumia: forte fortūa Codicē offēdi oblitū puluere:
situ plenū: exesum carie: de cognitiōe et potētis animæ
īscriptū : q; ut ex prima eius fronte apparet: ut ue stil-
lus idicat: ex illa fœcūdissima pclarissimi: et absolutissi-
mi Doctoris magistri Augustini Anchonitani officina
oli pdit: Cuius pfecto uiri maior: ne fama fuerit an eru-
ditio nō facile q̄ spīā diūdicabit. Fretus igit et auctoris
dignitate

et opis doctrina nō contemptibili ut imprimetur ad
Cōmunem omniū utilitatem/opere premium esse censui
Enim uero/si nos nō nobis solū nati sumus/ut preclare
et prudēter ad Architam Tarentinum scribens diuinis/
simus ille Plato monebat) sed ortus nostri partē patria
uēdicat/partē amici/quo mō quis/aut patriæ/aut amicis
magis pdesse pōt: q̄ ea cōferre quæ oībus conducibilia
sunt? Quid uero magis cōducibile nobis ē: q̄ animæ co
gnitio: et ea p̄cipere quæ prudēs docet p̄fia: et sacrosan
cta loq̄ Theologia: qualia multa breui licet uolumine
complectit hoc opusculū de quo sane dici pōt: q̄ de
Xantipo lacedæmonio cecinit Sylius. Exquis uigor ad
mirabile mēbris: uiuidus et magnos nisu q̄ uinceret or
tus. Et papinus de Thideo. Maior in exiguo regnabat
corpoce uirtus. Hoc itaq̄ mecum reputans et curiose pēsi
tās: curaui ut is in lucē pdiret: q̄ diu i tenebris latuerat:
studuiq̄ ut q̄ emēdatissimus ederef/ usus opa et diligē
tia. R P. M. Io. de Ripis uiri mediusfidius et itegritate
et sanctimonia: et doctrina i signis: q̄ librū sicubi castigā
dus occurrebat: accurate relegens ad amuſim elimauit:
hūc sub tuo noīe circūlatū / Pater Reuerēdissime ea: frō
te excipies: qua cūcta soles doctrinam: et utilitatē redolē
tia: et ex humanitate tua incredibili: Sapiētiaq̄ i extima
bili : nō munera tātum paruitatē attendes: q̄tum dona
toris animū: qui se tibi pastori nostro optimo: et nō mi
nus eruditō: q̄ eruditionem queritantium amatori plu
rimum Cōmendat.

VALE.

Prohemium

Augustini Enconitani Doctoris preclarissimi exordine Gra
trum Heremitarum Dni Augustini Tractatus: sive opusculuz
de Cognitione anime: et de eius potentia s feliciter incipit.

q. P hs ca opis Distinctio

Uoniam secundum philosophi sententiam primo
posteriorū: Omnis nostra doctrina: et disciplina ex
existēti cognitione sensitua sumit originem. ex in
tellectua aut cognitione: actus intelligēdi: et ratio-
cinandi et p̄dicādi de rebus formant: atq; ex rebus
intellectarum diversa consideratione: diversitas sciarū inuenitur.
Ideo sicut ignorata cā: nō potest plena notitia de effectibus habe-
ri: ita ex ignorāria app̄bensionis: et cognitionis: atq; distinctionis
potentiarum sensituarū: necesse ē ignoratā esse cognitionē app̄hen-
dendi: et intelligendi potentie intellective: cuius intellective poten-
tiae intellectione: et cognitione existēte ignota: oꝝ circa actus intelli-
gendi: et p̄dicandi: atq; raciocinandi ignorantia nō modicā contin-
gere: quibus etiam actibus intelligendi: aut p̄dicādi de rebus existē-
tibus ignotis: et distinctio: et differentia: atq; sufficiētia sciarū nō ple-
ne bāberī pōt. Ex app̄bensione igitur: et cognitione potentiaz sensi-
tiuarum generatur: et causat cognitionē in potentia intellectua: et co-
gnitione: atq; intellectione potentie intellective: diversae considera-
tiones de rebus hñturi: et p̄dicationes varie de rebus formantur: et
ex diversa rerum cōsideratione diversitas sciarū acquirit: et inveni-
gatur. Ista igitur quatuor in cognitionem anime sic per ordines
se habentia: Auidā considerantes: nō tamen ea clare intelligētes:
me multo tñens rogauerūt: vt de diversitate cognitionis: et app̄ben-
sionis potentiaz anime: atq; diversitate actuum intelligēdi: et p̄dicā-
di ipsius intellectus: qualiter circa primas: et secundas intentiones
negociari habet: aliquē tractatū componerem: quoniam petitionib;
satisfacere volens: credens cū hoc huius opusculū ad rei publice
vnilitatē pertinere: p̄dictum tractatū inter multas alis meas oc-
cupationes sum agressus: plibatum tractatū p̄ quartuor principales
partes distinguendo: in quarū prima determinatur modus
cognitionis: et app̄bensionis omnū potentiarū sensituarū: et suffi-

cientia ipsarum. In secunda manifestatur modus cognoscendi: et intelligendi posse intellectui. In tercia declaratur diversitas actus intelligendi: et predicandi ipsius intellectus: et quo circa primas: et secundas intentiones negotiari habet. In quarta vero ostendet diversitas scientiarum: et sufficiencia earundem: Sed ut ea: que in qualibet parte principali predicti tractatus determinabuntur: scilicet querenti occurrant: capitulorum titulos in principio cuiuslibet partis premitimus.

Capitulum primum. Quot sunt posse anime sensitiae: per quas anima cognoscitur: et qualiter earum numerus sit sumendus.

Capitulum secundum. Qui sunt sensus nobis ad scientiam de servientes: et per quos sensus magis in nobis scia acquiritur.

Capitulum tertium. Quomodo res per suas similitudines sunt in virtute visiva: et quomodo ab eodem sensu cognoscantur.

Capitulum quartum. Quomodo res per suas similitudines sunt in sensu communii: et per quem modum ab eodem sensu cognosci habent.

Capitulum quintum. Qualiter res per suas similitudines sunt in imaginatione: et quo predicta virtus imaginativa res ipsas habet cognoscere.

Capitulum sextum. Quomodo res per suas species sunt in fantasia: et qualiter virtus fantastica de rebus iudicare habet.

Capitulum septimum. Quomodo res per suas species sunt in virtute extimativa: et per quem modum predicta virtus de rebus iudicium profert.

Capitulum octauum. Quomodo res per suas similitudines sunt in memoria: et qualiter in memoria conseruari habent.

Capitulum nonum. Quomodo predicte virtutes non repellant in omnibus animalibus: et qualiter diversimode idiversis animalibus esse habent.

Capitulum decimum. Qualiter predicte virtutes in hoc sunt connexae et ordinate: et quomodo per omnia illa media: et similitudines: et cognitiones rerum ad intellectum transire.

Capitulū vndeclimū. Quomodo prelibate virtutes in capite diversimode situantur: et qualiter diuersa sibi determinant organa.

Capitulū duodecimū. Quomodo in omnibus virtutibus nominis similitudines rerū sub conditionibus particularibus: et materialibus esse habent: quamvis specialiori modo esse habent in una q̄ in alia tc.

Cap.i.

Primus Tractatus.

Non Quolibet opere sunt prius yniversaliter consideranda: et enumeranda ea: que singulariter: et particulariter sunt dicenda: ne cognitione yniversalium in singularium consideratione frequenter repetatur. Volentes ergo de cognitione: et apprehensione cuiuslibet potestie sensitivae particulariter tractat: oꝝ primas potestias sensitivas: per quas anima yniversaliter cognoscit enumerare: et ipsarum sufficientiam ostendere.

Deinde oportebit cognitionem: et apprehensionem cuiuslibet manifestare. Sciendum est ergo q̄ Euicēna in prima parte sui libri de anima: quem sextū de naturalibus appellat cuiuslibet anime suas potentias: et suas vires attribuit. Nam anime vegetative attribuit potentiam vegetativam: nutritivam: et augmentativam. Nam in quolibet habente animam vegetativam: hec tria percipimus. Primo. s. potentiam generativam: que consistit in productione: et generatione alicuius sibi similiꝝ ex semine deciso de corpore generantis. Secundo potentiam nutritivam: que est vis convertens corpus ad corporeitatem priorem ex conversione alimento in ipsum. Tertio potentiam augmentativam: que est vis augens corpus ex alimento sumpto. Anima autem sensibili: attribuit similiter Euicenna tres potestias apprehensivas: appetitivas: et motivas secundum locum: que quidem motina potest ē alligata i musculis: et nervis: secundū eundem Euicen-

Euic.

Euic.

Animus autem intellectus attribuit potentias duas intellectum, scilicet voluntatem. Sed quod solus potest sensu: et apprehensione sunt illae: per quas anima cognoscit: et per quas catur cognitio in anima intellectua: ideo solus harum potentiarum sufficientia est ostendenda. Propter quod secundum est: quod potentie sensitivae apprehensionis: prima facie duplur dividuntur: quia vel sunt potest exteriores: et apprehendunt rem ab extra: vel sunt potest interiores: et apprehendunt rem ab intra: et tam potest exteriores apprehensiones: quoniam interiores quinque numero apprehenduntur: nam potest apprehensione exteriores sunt quinque sensus particulares: quoniam sufficiunt: sic huius potest. Nam apprehensio cuiuslibet speciei: siue similitudinis alicuius obiecti: vel potest ex simplici ostensione: et appropinquatione obiecti apprehensi ad potest apprehendentem: et sic est potest visuus: vel huiusmodi apprehensio potest ex aliqua cognitio apprehensi obiecti: ad hoc quod apprehendatur a potest apprehendente: et sic est potest auditiva. Aut talis apprehensio fit ex aliqua evaporatione obiecti commixta cum aere attracto a potest apprehensua: et sic est potest olfactiva. Aut huiusmodi apprehensio fit et aliquibus saporibus resolutis ex corpore tangente ligamentum: et sic est potest gustativa. Nam predicta apprehensio fit ex aliquo contactu huiusmodi qualitatum: et sic dicitur tactus vel potest tactativa. Sic ergo accipitur numerus: et sufficientia potest apprehensionum exteriorum, secundum Huicenam sexto de naturalibus. Quia huiusmodi potest exteriores apprehendentes rem ad extensum quinque: sed sunt quinque sensus particulares: ut potest visuus: auditiva: olfactiva: gustativa et tactiva. Sufficiencia autem: et numerus potest apprehensionum interiorum secundum eudem Huicenam in libro palegato: sic sumitur: nam apprehendere colorem: et saporem: et alias obiecta particularia exteriora: pertinet ad potestas exteriorum: Sed iudicare de ratione talium obiectorum: non spectat ad sensus particularres exteriorum. Nam igitur visus iudicet de colore: et gustus de sapore: dare tamen rationem vel percipere rationem inter saporem: et colorum non pertinet ad visum: nec ad gustum: igitur ergo dare aliquem sensum interiorum qui talem differentiam percipiat: et ille vocatur sensus communis: qui (secundum Huicenam) recipit omnes formas: quod redundat sibi a quinque sensibus particularibus: potest ergo ille sensus.

Divisio
potest sensi
tionum.

potest audi
tiva

potest olfa.
ctiva

potest gust.
ativa

potest trac.
tativa

Huic.

Unic.

Sensus
comunis.

Huic.

eois interior percipere differentiam omnium obiectorum sensum particularium: quod nullus sensus particularis facere potest. Nam quia predicti sensus non retinent speciem sibi pertinatam per sensus particulares: nec est in actu suo: nisi presentibus obiectis exterioribus: in quo conuenit cum particularibus sensibus: ideo preter hunc sensum interiorum: non dare aliud sensum: quod speciem retineat: et possit esse in actu suo: absentibus sensibilibus obiectis: et ille sensus vocatur ymaginatio: que quidem ymaginatio speciem retinet in absencia sensibilium obiectorum. Nam videmus nos posse ymaginari de aliqua re illa absente: et ymaginantur aliqua sensibilia: obiectis non per se: sed non sufficit retinere speciem in absentia sensibilium: quod facit ymaginatio: nisi speciem unius sensibilis: cum specie alterius possemus coponere: et ideo post ymaginacionem: non dare aliud sensum interiorum qui species sensibili ad invenire coponere possit: et sensus: quod hoc facit vocatur fantasia. Nam licet in rerum natura nunquam fuerit aliquid aliud: quod simul hircus: et cerus esset: nec unquam tale aliud compositum fuerit in sensu nostro: quia tamen hircus fuit in sensu per se: et cerus per se: si ergo fuit in sensu: ideo fantasia coponit species illorum duorum alicui sensibili ad invenire: et format in fantasia conceptus compitus ex his duobus: qui quidem conceptus applicatur hyrcoceru.

Nerū tamen quia non sufficit species sensibili rerum ad invenire coponere: quod facit fantasia: nisi sit aliquis sensus: qui intentiones particularium apprehendat: ideo post hunc sensum interiorum: qui vocatur fantasia: oportet dare aliud sensum interiorum: intentiones particularium apprehendentem: et sensus: quod hoc facit vocatur extimatio: non solum aliud potest apprehendere species sensibili: sed etiam intentiones sensibilium recipere potest: ut potest apprehendere quod amicabile: et quod inamicabile: que dicuntur intentiones fundate supra species sensibilium. Nam quis per talē extimatiā fugit lupū: tanquam quid inamicabile: et prosequitur matrem tamquam quid amicabile. Nervum quia adhuc non sufficeret species sensibili: et intentiones ipsorum apprehendere: nisi huiusmodi species et huiusmodi intentiones conservaretur id: oportet dare aliud sensum interiorum talium specierum: et talium intentionum conservantium.

Imagi-

Fantasia.

bircocer.

Extimatio
tūs.

**Ademo
ria.**

**Decē sē
pōe sensi
tive.**

¶ talis sensus vocatur memoria: que est archa oīum specierū sensibilium: et intentionū ipsarū: et sic sunt quinqz sensus interiores app̄hensivi: vñ: sensus cōis: ymaginatio: fantasia: extimatio: et inemoria. Qualiter autem predicte virtutes diuersimode incapite situātur in capitulis sequentibus apparebit. Ad presens aut scire sufficiat in quadā cōitate decem esse pōas sensitivas: quarū quinque sunt exteriores apprehendentes rem ab extra: et quinqz sunt interiores apprehendentes rem ab intra: ut ex dictis Huicēne est declaratum.

Lapitulum secūdū: qui sunt sensus nobis ad sciam deseruientes: et per quos sensus magis in nobis scientia acquirat.

Cum dictū sit in capitulo in mediate precedente multos sensus exteriores: et interiores in nobis existere: nō est superuacuū inuestigare: qui sunt illi sensus: qui nobis ad sciam magis deseruit: et per quos sensus scia in nobis magis acquirat. Ad huiusmodi evidentiam: est sciendū: q̄ quāuis quilibet sensus per aliquem modū ad aliquam partcularem scientiā habendā nobis dseruit: vi gustus deseruit nobis ad habendā sciam de saporibus: et odoratus de odoribus: simpliciter tamen loquēdo: tres vident̄ sensus ad sciaz nobis utiles: vñ auditus: visus: et tactus. Nam sciam quantū ad p̄ns spectat: tripliciter possimus considerare. Primo quātū ad pponentiū nobis sciam p̄ locutiones. Scđo quātū ad obiectoriū sensibiliū p̄ nos inuestigationes. Tertio quātū ad ipsoꝝ scibiliū obiectoꝝ considerationē: et negociationē. Nam videmus aliquā sciam causari i alioquo p̄ doctrinā: et p̄ locutiones: sicut magistri causant i discipulos: et i suos auditores p̄ locutiones: et voces eis ordinate pponendo.

Sed videmus aliquos per se ipsos sciam: et disciplinā iuenire: ex hoc q̄ videntes aliquos effectus p̄ se ipsos talii effectuū cās i uestigar̄ conant: qbus iuestigatis sciam h̄re dicunt. Unū p̄s p̄ posteriorum hos duos modos sciam acquirendi tangit: ubi dicit: q̄ quecūqz scimus: aut iuenientes: aut audiētes scimus. Tertio videmus homines iuenientes scientiam per se: aut audientes

p̄s.

Tertio

ab alio circa illam sciām negociari: et conclusiones ex illa scientia elicere: atq; circa eam diuersas cōsiderationes facere. Ad pri-
mū igitur horū: que ad scientiam requirunt nobis deseruit sen-
sus auditus. Ad secundū sensus visus. Ad tertium est nobis ne-
cessarius sensus tactus. Prīmū autē istorum sic declaratur: nam
licet aliqua alia carentia auditū ex aliquo instincu nature possunt
esse prudentia: nūq; tamen disciplinabilia esse possunt: eo qd disci-
plina quelibet peruenit ad intellectum: vel ad animam intellecti-
ūam: vel sensituum: mediantibus sensibus exterioribus. Cū igit
solus sensus auditus sit ille: qui voces: et verba prolata a magistro
percipit: oꝝ necessario: qd mediante tali sensu: scientia habita p doc-
trinam magistri: in nobis causeatur: et carentes tali sensu: nullo mo-
do ab aliquo discipliari possunt: nec doceri. Qui p̄ his p̄ metha-
physisce hanc rōem assignans ait. Qd prudentia sunt quedā ani-
malia: si non adiscere quecūq; sonos audire' non potentia sunt: ve
apis: et si aliquod aliud genus est: scilicet qd careat auditū: huius-
modi est. Nam talia carentia auditū: nullo modo possunt disci-
plinari: qd nisi aliquam industriaē h̄e possunt: sensus ergo audi-
tus utilis est nobis ad acquirendam scientiam ab alio: et adhuc:
qd per verba prolata a doctore in nobis scientia causet: nam cū ver-
ba: et voces non perueniant ad intellectum: nisi mediante auditū:
oꝝ ipsum auditū nobis esse necessarium: vt scientiam ab alio adis-
camus. Ex hoc autem potest h̄m declarari: qd ad inueniendum
scientiam per nos ipsos: sit nobis utilis sensus visus: nam secun-
dum philosophuz primo metaphysisce: sensus qui est per oculos
maxime nos cognoscere facit: et multas rerum differentias nobis
demonstrat. Cūq; enim possemus de ipsis rebus habere sci-
entiam: vel acquirere: nisi eas per sensum visus aliquando vidisse-
mus: vt si nūq; vidissimus p̄ visum solem eclipsari: si nūq; vidis-
semus terre interpositionē: non possemus p̄ nos ipsos sciāz d̄ hoc
acquirere. Similiter si nunq; vidissimus colores: aut pluuias:
vel aliqua sensibilia obiecta: non possemus de ipsis aliquam sci-
entiā inuestigare. Nam scia: aut cognitio rei non puenit ad in-
tellectum: nisi mediante sensu: eo qd nihil est in intellectu: quia

Utilitas
sensus su-
ditus.

Scdm.

p̄ his.

Pbi.

prius fuerit in sensu: vel per se: vel per accidens. Ideo verū est q̄ dicit primo posteriorū q̄ deficiente aliquo sensu necesse est defi- cere sciaz; q̄ ē secundū istū sensum: t̄ l̄z hoc: veritatē habeat d̄ quolz sensu: q̄ deficiente aliquo sensu: necessario deficiat scia apta nata ae- gri p̄ illum sensum. Nam nō solum deficiente visu: deficiet scia colo- rū: quoꝝ scia p̄ visum acq̄rit: s̄z ēt deficiente gustu: vel olfactu necessa- rio deficit scia odoꝝ: t̄ sapoꝝ: quoꝝ scia p̄ tales sensus: apta nata est acquiri. potissime t̄ nobis sensus visus utilis est ad acqrēdas scientias de ipsis rebus: eo q̄ per istum sensum rerum differentie t̄ tot res nobis offeruntur: q̄ cognoscunt a nobis p̄ sensum visus.

ad qd sit
utilis sen-
sus visus

Pbi.

Iō specialiter officiente hoc sensu: necessario ē multaz rex: t̄ multoz obiōꝝ sensibiliū sciaz i nobis officere. Propter q̄ signanter phis p̄ methaphysice cū voluit ostēdere utilitatē ipsorū sensuum: ex hoc q̄ nobis ad scientiā acqrēdā deserviunt: specialiter loquitus fuit de sensu visus: dicens: q̄ talis sensus: qui ē per oculos: nos maxime cognoscere facit: t̄ multas rerū differentias nobis ostendit: p̄z igne q̄ sensus visus utilis est nobis ad inueniendū scientiā: quā ex no- bis ipsis volumus acquirere.

Tertius

Tertius autē de facilī manifesta- tur: vt q̄ ad intelligendū vel speculandum subtiliter ipsas res no- bis oblatas per sensus: t̄ quas per sensus acq̄rimus: utilis est no- bis sensus tactus: Nam nulla operatio egredit ab anima: in qua non cōicet corpus: etiā ipsum intelligere: de quo magis: vt videt: nō operatur anima: nisi mediāte corpore: vt vult philosophus. pri- mo de anima. Hic aut̄ ita est: q̄ quādocūqz aliq̄ operationes e- grediunt a toto cōposito: oꝝ q̄ q̄to forma habet materiā sibi ma- gis p̄portionatā: tanto operationes nobiliores: t̄ actiones: excellē- tiores ab illo cōposito egrediātur: eo q̄ actus actiuoz sūt in parie- te: t̄ disposito: vt dicitur inde generatione: cū ergo anima nostra sit forma corporis humani: oꝝ q̄ q̄to magis corpus sibi proporcio- tū erit: tanto subtilius: t̄ nobilius operationes in ea exercere possit:

Pbi.

illa aut̄ proporcio consistit in bonitate tactus: nam sensus tactus d̄ ēē media qualitas: vel media proporcio tāgibiliū: vt vult philosophus Scđo de aia: nam quādo miscibilia sunt redacta ad quodā medium: ita q̄ qualitas aliquid elementi: non super excedat talis

Pbi.

Pbi.

redactio ad mediū atestatur bonitatem: que est tactus: et bonaʒ cor-
poris dispositionē: et cōplexionē: et quia: vt dictum est: i corpore be-
ne disposito: et pportionato ipsi anime: potest anima nobiliores: et
subtiliores operationes exercere: ideo sensus tactus deseruit nobis
multū ad subtilius intelligendū et speculādū ipsas res per sensus
nobis ostēs: et ex sensibus in nobis acquisitas: nam sicut opera
artis melius: et subtilius operantur per instrumenta: et organa pro-
portiōata illi arti: q̄ p organa sibi ī pportiōata: barbitōores me-
lius: et subtilius radūt cum rasořs subtilibus: et bene incidētibus
q̄ cū grossis: et male incidētibus: ita anima subtiliores: et meliores
actiones exercere poterit incorpore habente carnē mollē: et bonuʒ
tactū: q̄ i corpore duro: et agresto. Hāc rationē ponit phs fo de
aia: vbi ait: boies habentes molles carnes esse aptos mēte: duras
aut ineptos dicit. Etiā commentator ibidem: vbi cūq̄ iueniūt boies
molles carnes hñtes: illi sunt apti et dispositi ad studiū. Ista tñ
mollities carnis: nō est itelligēda simp̄r: q̄ sic mulieres habētes
molles essent bene disposite: ad sciam: cuius oppositū videmus.

Intelligendum ē ergo istaz mollitiem carnis facere ad bonuʒ
studium: que bonitatem tactus attestatur. Hā mollities carnis
aliqñ est ex bona cōplexione habēte ipsa miscibilia redacta ad me-
diū: et talis deseruit ad sciam. Aliqñ vero est ex habundantia
fleumatis: sicut accidit in mulieribus: et talis mollities magis fa-
cit ad impedimentum scie: q̄ ad pficiū. Ed iudicandū ergo:
et speculandū de ipsis rebus acq̄uisitis ī nobis p ipsos sensus: pu-
ta: p visum vel auditū: nobis deseruit ipse tactus: Ex quo patet
tres esse sensus utiles nobis ad scientiā bñ diuersos respectus: q̄
in scia considerari possunt. f. auditum: visum: et tactū: magis tñ per
se loquendo scia dicit esse in aliquo per bonitatē sensus tactus: q̄
p aliquem aliū sensum: nā illū magis dicimus sciētez: et in illo ma-
gis dicimus sciam existere: qui de illis rebus sensibilibus subtili-
et excellenter iudicare pōt. Cū igitur hoc cōtingat ex bonitatē tac-
tus: vt dictū ē: oꝝ sensum tactus p se loquédo: nobis magis ad sciē-
tiā deseruire: nā videmus aliquos multo tempore aliquos libros:
et aliquas scias audire: et per visum etiā videmus eos multū circa

Ad gd
sit sensus
tactus d
seruit.

Phs

Lomēta
tor.

aliqua sensibilia obiecta insudare: et eorum visui sunt oculis multaz rerum differentias se offerre: et non grossi sunt: et male conditionati: nunquam de talibus rebus sciazz caper possunt: et si capiunt: grossi modo tales sciama habent: quod ergo male res se offerant sensui aliquius: vel quod multe scie sibi legantur: et proponantur: non facit in eo esse sciama: sed hoc per se loquendo: facit bonitas tactus: et sic accipiendo: conclusiones facere habet: nam videmus: quod unus homo boni tactus et bone complexionis ex uno principio: quod scit plures conclusiones: et subtiliores inventiones sciet elicere: quod alius non boni tactus ex his posset facere ex multis principiis frequenter auditus: aut visus: per sensum ergo tactus magis dicendum est esse in nobis sciama: ut ex dictis est manifestum.

Capitulum tertium quo res per suas similitudines sunt in virtute visiva: et quo ab eodem sensu cognoscantur.

Ostq; in quadam vltate declarauimus quo sunt fantasie sensitivae pote: et per quas anima cognoscit: et quod sunt sensus ad sciama acqrendam nobis utiles: quod pote sensitivae sunt particulares hntes organa determinata: et modum particularem cognoscendi: ideo volumus hac materiam magis particulariter per tractare: nondem singulariter modum cognoscendi: et apprehendendi uniuscuiusq; potest sensitivae: et quod per animam sensitiva videtur esse illa per quam species: et similitudines rerum offeruntur sensibus interioribus: ideo primo est ostendendum in isto tertio capitulo: quo res per suas similitudines sunt in anima visiva: et quod a predicta anima res cognoscuntur: ex quo erit manifestum quo res per suas species hnt esse in oibus sensibus exterioribus. Sciendum est ergo quod res exteriores per suas similitudines hnt esse in quolibet sensu tam in sensu visu: quod in alijs sensibus exterioribus: de quibus est sermo ad prius: et non secundum se realiter: vel materialiter res ipse in sensibus esse possunt: ut sensatione faciantur: quod quantum ad prius tripliter possumus declarare. Primo ex parte obiectorum sensibiliuum. Secundo ex parte medii: vel ipsius aeris: quod est corpus diaphanum: per quod res ipsas suas similitudines in sensus imprimere. Tertio ex parte ipsorum sensuum: quod huiusmodi species: et similitudines recipiuntur. Pri-

Quo res
exteriores
hnt esse in
quolibet
sensu.

Dria rō
Dbi.

ma rō p̄z sic. Hā fīm p̄būz fo de aia sensibile positi supra sensus: non cāt sensationē. Idemus. n. hoc sensibiliter: q̄ si res aliq̄ secūdū se apponatur supra oculū nulla visio ex tali appositione resultaret. Similiter si aliquod corpus odoriferū secūdū se ponat supra sensum odoratus: nulla odoratio causaret: t̄ similiter discurrendo per sensibilia obiecta secūdū se posita supra sensus: nullā faciūt sensationem. Sed si res exteriores: non p̄ suas similitudines haberent: eē in virtute visiva: t̄ alijs sensibus: oporteret fīm se huiusmodi existere: t̄ oporteret: q̄ secūdū se supra sensus apponenterur: t̄ q̄ hoc mō: nō faciūt sensum: nec causant aliquam sensationē: ideo p̄ suas similitudines: t̄ intentiones res in sensibus oī existere. Scđo hoc declarari pōt ex parte medi: per q̄ defertur spēs sensibilis obiecti ad ip̄m visum: nam videmus q̄ in eadem pte mediis t̄ in eodem punto aeris ē intētio albi: t̄ nigri. Cum igit̄ albedo t̄ nigredo sint ūrie forme: si secūdū se hmōi forme in medio diffrente ponerentur: nūq̄ in eodez punto aeris possent esse: eo q̄ contraria se innicē expellunt: t̄ nūquam in eodem subiecto se compatiuntur: cuius contrarium ad sensum videmus de formis intentionib⁹: nam si ponerentur duo lapides quorū vñus sit albus: t̄ alter niger ambo lapides in eodem oculo percipiuntur: t̄ vident̄ q̄ non esse posset: nisi vterq; lapis multiplicet suā similitudinē per totū mediū: t̄ per totū aerē: p̄ quē hui⁹ mōi similitudines deferuntur ad oculū: sed similitudo albi: t̄ nigri p̄ totū mediū se multiplicat: quare oī in eadem pte mediū vtrī⁹ q̄ albi. s. t̄ nigri similitudinem existere: ita q̄ similitudo albedinis non impedit similitudinem nigredinis: nec vna alterā expellit: quum vterq; lapis p̄ tales similitudines ab eodem oculo videri possit: q̄ si ip̄e res realiter: t̄ fīm suū esse materiale in medio existerēt: nūq̄ due res ūrietate ad iūicē hñtes i eadē pte mediis possent esse: qn vna alterā expelleret: nec vtraq; ab eodem oculo videri posset. Res ergo p̄ suas similitudines i virtute visiva se hñt: q̄ nec alio mō i medio deferēte eē possent. Tertio illud patet pōt ex pte ip̄oz sensu recipientiū: nā fz p̄būz 2° d̄ aia: oī sensus ē susceptius spēz sine materia qđ si intelligat sine materia: hoc ē q̄ sensus non recipiat mō materiali: t̄

cum cōdictionib⁹ materialib⁹: que sunt hic: ⁊ nūc: ⁊ nō similiter
dinem obiecti⁹ est falsum: qz hoc mō recipere: solū pertinet ad intel-
lectuz: q recipit spēs rerum depuratas a cōditionib⁹ materie: opoz-
itet igī q intelligat sensus ē suscepti⁹us spērū sine materia: q res
b⁹m suū eē materiale: ⁊ reale: q habet in se ipsis: nō possunt esse in
sensu: ideo oꝝ q ibi per suas similitudines spēs causent. **T**hīo
ergo q res b⁹m suas similitudines sunt in sensu: volumus demon-
strare qualiter iste res a virtute visua: vel ab alio sensu exteriori co-
gnoscunt̄.

Tria sūt
nccia ad
visionē.
Ad cuius intellectū est sciendū q sicut tria sunt necessaria
ad ipsam visionē vel qzlibet aliā sensationē. s. res exteriorū suam
similitudinē in sensu imprimēs: ⁊ mediū huiusmōi similitudinē d̄f-
ferens: ⁊ ipse sensus recipiens: sic ad hoc q res ip̄e p̄cipiat̄ur: ⁊ co-
gnoscantur ab ipsis sensibus: aliquid requiri ex parte rei sensibilis: ali-
quid ex pte sensus: vt si aliqua res debet cognosci: ⁊ p̄cipi ab ipsa
virtute visua ex parte rei: requiri coloratio: ex parte mediū illuminatio: ⁊
d̄bite distātie pportio: sed ex parte sensus visus requiritur debiti oꝝ-
gani dispō. **R**equirit. n. p̄mo ex parte rei visibilis coloratio: nā
obiecta: que a visu cognoscunt̄: debent eē colorata: aliter ipsum vi-
sum imminutare non possent: sed si obiectū visibile est coloratū: opꝝ
esse p se visibile: ⁊ p se visum i mutare p̄t: nā illud cōpetit alicui p
se: q cōpetit ei p cām existentem i eo: cū ergo color sit essentialiter
qdā lux: ⁊ in se habeat lucē: qzvis nō habeat eā in summo: ⁊ in sua
excellētia: necesse est: q p se libi competat visibile: ⁊ visum p se in
mutare possit. **S**i igī sensus exteriores debent virtutē visuā in
mutare: ⁊ suas similitudines in virtute visua imprimere: necessa-
rio oꝝ: q sint colorate: qz aliter visum in mutare non possent. **E**x
pte igī rei visibilis requiritur coloratio: ex parte vero mediū requiritur
illuminatio: nā quātūcūqz res visibles exteriores sint colorate: dū
tū mediū nō sit illuminatū: nūqz visum i mutare possunt: vñ in noe-
te qñ lumen in aere non existit: res exteriores visibles videre non
possimus: illud aut̄ lumen in ip̄a visione nō requirit̄: pp ipsa visi-
bilia exteriora: qz cū talia sint colorata: p se videri p̄nt. **T**hī omē
tator fo de aia ostendit: q lux nō est necessaria pp ipsas res visas:
vt q tribuat rebus visilibus aliquæ habitū: vel aliquaz formā:

P° colo.

**Cōmen-
taror.**

mediante:qua res colorate videantur. Nam de se habent obiecta colorata:q; videri possunt:et q; visum possunt imutare. Elerum quia res exteriores visibiles non imutant virtutem visuam: nisi mediante medio:io oꝝ mediū esse illuminatum:et dispositū: ut species rei visibilis p; tale mediū deferatur ad visum. Debemus.n. ymaginari q; similitudo cuiuslibet rei visibilis primo imprimit i; ipso medio:et multiplicat p; totū mediū:et postmodū imprimit ipi sensui:sicut igitur res exteriores:si non essent colorate: suas similitudines non possent imprimente in medio deferente: ita si mediū non sit illuminatum:et dispositum ad deferendū huiusmodi similitudines:nullo modo similitudinē poterunt ipsis sensibus presentari. Ex pte igitur ipsius mediū requiritur illuminatio: quemadmodū ex parte rei visibilis requiritur coloratio:nec est sufficiens qualiscunq; illuminatio ex parte mediū:nisi sit indebita proportione:et distanția inter obiectū visibile:et sensum videntē:nam posset esse tāta distantia inter virtutem visuā et rei visam:q; non caretur aliqua visio. Tertio requiritur ex parte ipsius visus organi dispō:nam nisi in obiecto esset pōa visua:non caretur ex impressione rei visibilis in visu aliqua visio:sicut nulla visio cātūr ex hoc:q; talis impressio fit in aere:vel in medio:nam illa eadem impressio:que fit i; medio fit etiā in uisu:et prius in medio:quā in visu. Sed q; talis impressio non causet visionem in aere: sicut contingit in obiecto:continetur ex parte recipientis: nā in aere nulla est virtus visuā:io recipiendo impressionem ab obiecto visibili: nulla visio ex tali impressione cātūr: sed cū in obiecto sit virtus visuā in recipiendo huiusmodi impressionem:et huiusmodi speciem visio ex tali impressioē causari habet:et talis spēi: vel similitudinis impressio meretur dīci visio: prout fit in oculo:nam si talis impressio similitudinis consideratur ex parte rei:vel obiecti imprimentis: sic applicatur similitudo: vel spēs: sed si consideratur ex pte visus recipientis: sic dicit visio et una eadem res est predicta similitudo:et sic considerata nec differt nisi sicut actio:vel passio:que sunt una:et eadem res:ut p̄būs tertio phisicoꝝ dicit: p; igitur quomodo res p; suas similitudines existentes in virtute visuā a predicta pōa cognoscātur: nā q; talis sen-

Scđo il-
luminatioTertio
dispō qz.
gani.

Obi.

sus cognitionē rerum hēat expte rerū regrit colorationē; ex pte vō
medis requirit illuminationē; s̄ expte sui regrit d̄biti organi dispōez
q̄ qdē tria ad cognitionē cuiuslibet sensus exterioris possent ad ap-
tari. sed breuitatis cā: hec tantum de sensu vīsus dicta sunt.

Capitulum quartum quō res p̄ suas similitudines sint in sen-
su cōi: t̄ p̄ quē modū a p̄dicto sensu cognosci bñt.

Zuperius dicebat inter sensus iteriores apphēdētes
ré ab intellectu sensus cōis vī eē prior. **A**lidēdii ē ergo
quō res p̄ suas similitudines sint i sensu cōi: t̄ q̄l'r a p̄dic-
to sensu cognoscant. **A**dvidēdū ergo naturā p̄fati sen-
sus: duo oīz videre; primū q̄l'r hmōi sensus cognoscit: t̄ q̄ sunt illa
i quoꝝ cognitiōe p̄dictus sensus directe fēit. Scđm ē i quo dif-
ferat: t̄ i quo cōicat p̄dictus sensus cū sensib⁹s exteriorib⁹. **A**d
prīmī ergo euidētiā: ē sciēdū q̄ ille sensus cōis q̄i trīplicē cognitiō
nē vī h̄re: q̄ trīplici cognitiōe priuāt sensus p̄ticulares exteriores.
nā p̄ hmōi sensus cognoscit obm̄ oīuz sensuū p̄ticulariū. Scđo
cognoscit d̄ras oīuz obroꝝ sensuū p̄dictioꝝ. **T**ertio cognoscit opa-
tiōes sensuū exterioꝝ. **P**rimū sic p̄z. nā l̄z vīsus cognitionē hēat
de ip̄is colorib⁹ res ip̄as cognoscit iquātū colorate sunt. **D**e sapo-
ribus aut̄: vel d̄ odoribus cognitiōez nō h̄z: eo q̄ cognitioni virtutis
vīsiue. ita terminat ad lūcida: v̄l colorata: tāq̄z ad p̄pria obta: q̄ nul-
lo mō iq̄zū huius extēdit se ad sonos: vel lapores: q̄ sunt obta au-
ditus: t̄ gustus. **S**ilr l̄z auditus p̄cipiat ip̄os sonos: t̄ gustus d̄
saporib⁹ cognitionē hēat: tāq̄z d̄ p̄prio obto: d̄ ip̄is in colorib⁹
p̄dicti sensus cognitionē nō h̄nt: nec dicunt h̄re: q̄l'z iḡr sensus p̄ti-
cularis: ita h̄z cognitionē d̄ p̄prio obto: q̄ eius cognitioni ad cogni-
tionē alterius sensus nō se extēdit: p̄p q̄ merito sensus p̄ticulares
vocant: q̄r eoꝝ cognitiōes sunt terminatae ad p̄ticularia: t̄ terminata
obta: s̄ sensus cōis nō solū h̄z cognitionē d̄ ip̄is saporib⁹ p̄ quos
duenit cū gustu: t̄ odoratu: s̄ etiā de alijs sensibus: ergo ille cōis
vī eē applatus: q̄r nō determinat sibi aliqd spēale obm̄: sicut vīsus:
vel auditus: s̄ h̄z cognitionē obroꝝ oīum sensuū: t̄ cognitioni nullius
p̄icularis sensus subterfugit cognitionē p̄dicti sensus cōis: sed co-

gnitio singloꝝ in eius cognitio claudit: sicut cognitio particularis in
yli includit: nec per hoc sensus particulares ab obiectis ipsoꝝ determinantur: predictus etiam sensus immutari non posset: et per se: nec de eius cognitione h[ab]et. Secundum h[ab]emus sensus cois cognoscit d[omi]nias omnes obiectoꝝ sensuum predictoꝝ: nam visus per se non cognoscit dulce: vel musca tui: quod habet in se odor[em]: sed per se cognoscit visus albū: et nigrū inquantum est priuatio albi: Si[us] gustus per se non cognoscit albū: sed dulce: et olphatus non cognoscit per se dulce: sed odor[em]. Si igit[ur] visus per se loquendo non cognoscit nisi albū: vel ipsum coloratum: non aut cognoscit dulce: non poterit ipse gustus cognoscere illud: quod ignorat: propter quod si gustus ignoret ipsum albū: et ipsum coloratum non poterit iquātum habemus percipere d[omi]nam ipsius albi a dulce. Si[us] si visus cognoscit per se albi: vel coloratum: non aut cognoscit dulce: nullo modo poterit cognoscere d[omi]nam inter albū: et dulce. Sed sensus cois d[omi]nas predictorum obiectorum cognoscere poterit: nam si cognitio sensus cois non determinatur ad dulce magis quam ad albū: vel ad sonū: sed habet de sui natura quod cognoscat oia illa: poterit inter ea d[omi]nam ponere: eo quod qualiter potest ponere d[omi]nam inter ea: quod cognoscit: et bene ergo ait ph[ilip]pus 2° ad aiam quod si non esset dare sensum coem: ignota esset d[omi]na inter albū: et dulce: nam cum aia non sit imediatum principium alicuius operationis: sed operatur quælibet actu: mediante aliqua potestate: ut visione operatur medietate visu: et auditione mediante auditu: ex quo d[omi]nam inter album: et dulce: vel inter odorationem: et auditionem non potest aia cognoscere: mediante aliquo sensu particulari: ut secundum dictum est: nec per se ipsam immediate talium d[omi]nam cognoscere potest cum non possit esse in mediatum principium actionis: verum si non esset dare sensum coem: mediante quo: differentiam albi: et dulcis perciperet: ignota esset differentia inter album: et dulce: dato quod sint adiuvicem coniuncta: quod nec sensus visus nec gustus facere potest: et universaliter loquendo huiusmodi sensus differentias omnium obiectorum sensuum particularium cognoscere habet. Tertio ut dicebatur predictus sensus communis cognoscit actiones: et in mutationes omnium exteriorum sensuum: nam licet visus videat color[em]: non tamen cognoscit se videre: nec propriæ cognoscit

ipsam visionem. Similiter quamvis auditus audiat sonū: et sonū cognoscat: nō tñ p̄prie ipsam auditionē cognoscit: cui⁹ rō ē: qz sensus ē pōa passiva: iō nō pōt cognoscere directe: et p se: nisi illa a qb⁹ bus patit: et a qb⁹ i mutat. Quā igit̄ sensus nō i mutat a se: nec ab hjs: q̄ sūt i ipo: s̄ i alio: nō poterit directe sensus exterior cognoscere ipsam sensationē: q̄ ē i ipo: s̄ directe cognoscit ipa obiecta exteriora: a qb⁹ p se imutat: nō uisus a visione: nec auditus ab auditioē s̄ visus p se i mutat a colore: et auditus a sono: iō p se visus b̄z cognoscere colorē: et auditus sonū. S̄ visionē ipaz directe visus cognoscere nō pōt: nec auditus auditionē: marie cū tales pōe nō sine supra se uersiue: sicut ē intellectus. Si igit̄ esset aliq̄ sensus: qui pse: et directe i mutaret ab actiōib⁹: et mutatiōib⁹ pticulariū sensuū posset directe pdictoz actiōes cognoscēr: huiusmōi aut ē sensus cō munis: nā sensus cōis i mutat ab auditioē: et a qualibet actiōe pticularis sensus: pp q̄ taliū sensuū actiōes cognoscere poterit. In virtute igit̄ sensus cōis: visus poterit cognoscere se videre: et auditus p̄cipit se audire: vel percipiēt visionem: vel auditionē. Enī ergo quō res p suas similitudines a sensu cōi cognoscant: restat d̄clarare in quo differat: et in quo cōicat pdictus sensus cū sensibus exteriorib⁹. Possemus ergo dicere pdictū sensum i duob⁹ uenire cū sensibus interioribus. Pō in eius i mutatioē: nā sicut ali⁹ interiores nō imutant imediate ab ipis reb⁹ exteriorib⁹: s̄ bñt imutari a similitudinibus: et spēbus ipaz: sicut sensus cōis: cū sit sensus interior: nō imutat imediate ab obiectis exterioribus s̄ directe imutat ab actionibus et imutatiōib⁹ sensuū pticulariū: et hec ē cā quare actiones talium sensuum directe sensus cōis cognoscē potest: et habet: ut supra dictū est. Scđo uenit talis sensus cū sensibus interioribus in cōitate: nā sicut sensus interiores nō bñt aliquod determinatū obiectuz: vt colores: vel sapores sic sensus cōis nō determinat sibi aliqd obiectū speciale cū sensibus exterioribus. Tertio s̄līr pdictus sensus in duobus conuenit cū exteriorib⁹ sensibus. Pō in actuali imutatioē: nā nisi sensus exteriores actuāliter i mutent ab obiectis exteriorib⁹: sensus cōis nullatenus imutari pōt. Scđo uenit in spēz detētiōe: nā sicut sensus exteriores

nō retinet species nisi p̄ntib⁹ sensibilibus: quoꝝ sunt sp̄es: ita sensus cōis: sp̄es ⁊ similitudines retinere nō bꝫ: n̄i p̄ntibus reb⁹: ⁊ si retinet hoc ē valde modicū: vñ ḡtingit aliquā pp̄ modicā retētionez speciez i talī sensu: q̄ vna res v̄ nobis due: vt dicit Anicēna. sexto de naturalib⁹ sicut ḡtingit de dīgito moto vel guta cadente: nā ḡtingit alī dīgitū alicuius velociter moueri: q̄ aīq̄: vna sp̄es recedat ab oculo: vel a sensu cōi iprimit̄ alia ⁊ sic pp̄ duplicitatē sp̄ei exīt̄ i sensu: res q̄ vna ē duplicata v̄f: ⁊ sic ēt ḡtingit de guta cadente: ⁊ d̄ q̄libz alia re velociter mota vt Anic. ait ibidē. Q̄n̄sa iḡ dfia ē ⁊ d̄ veniētia sensus cōis cū alijs sensib⁹ qd̄ ſ̄ dicebat esse d̄clarādūz.

Capitulū quintū q̄liter res p̄ suas similitudines sint i ymaginatōne: ⁊ quō virtus ymaginaria res cognoscere habet.

Ost sensuꝫ aut̄ cōem q̄ est primus sensus interior v̄f esse ymaginatō: q̄ cognitionē v̄f h̄fe d̄ sensibilib⁹ i eoꝫ abūnia.

Possumus ergo dicere q̄ tripl̄ q̄z̄ ad p̄ns res p̄ suas similitudines i p̄dcā virtute ymaginaria bꝫ existere. **D**o q̄z̄ ad retētione. Scđo q̄z̄ ad simplicē app̄hensiōez. **T**ertio q̄z̄ ad carētie veritatis cognisiōez. **O**rio iḡ p̄ similitudines suas in virtute ymaginativa existit: quātū ad retētione: nā l̄z sensus cōis posset iudicare: ⁊ cognoscet d̄ras inter obta pticulariū sensuū: ⁊ cognoscat actiōes ipoꝫ: nō tñ retinet sp̄es in absentia sensibiliū: nec ē in actu hm̄oi sensus: n̄i p̄ntib⁹ sensibilib⁹ exteriorib⁹ i mutatib⁹ actualiſ sensus pticulares: q̄b̄ i mutatis: i mutat̄ etiā sensus cōis cui p̄ntant̄ sp̄es: ⁊ similitudines obtoꝫ: ⁊ recedentib⁹ illis sensibilib⁹ obnis: recedūt etiā eoꝫ similitudines: tā a sensibus pticularibus: q̄z a sensu cōi: ⁊ l̄z sp̄es: ⁊ similitudines rerū p̄ntates ip̄i ymaginatōne p̄ sensum cōez: ⁊ alios pticulares sensus: nō recedūt ab sensibus sensibilib⁹: sed retinet hm̄oi virtus ymaginativa sp̄es: ⁊ similitudines rerū in absentia ipsay. **N**ā hm̄ phūm fo de aīa absentibus sensibilib⁹ in sunt nobis sensus: ⁊ fantasia: q̄ nō p̄t in telligi de sensu cōi: ſz̄ exponendū est d̄ ymaginatōne: ⁊ fantasia: nā ymaginari: ⁊ fantasiari: ita possumus d̄ rebus in eaz̄ absentia sic in eaz̄ presentia. Sensus ergo cōis ita recipit rerū similitudines: q̄ nō retinet: ſz̄ ymaginatio ita recipit q̄ retinet vñ Anic. sexto de

naturalibus dicit formaliter differre sensum cōem ab ymaginatio-
ne: sicut formaliter differunt: recipere: et retinere. Nam illa q̄
bene retinet: male recipiūt: et q̄ bñ recipiūt: male retinent: sicut vi-
demus q̄ corpora mollia: et liquida bñ recipiūt ipressiōes: sed ma-
le retinent. corpora vero sicca et dura: eoz male recipiunt: et bene re-
tinent: eo ergo ipso q̄ sensus cōis sic recipit im̄pssiōes: et similitudies
rerū: q̄ tñ eas nō retinet: rebus absentibus: ymaginatio vero sic eas
recipit: q̄ tñ eas retinet in eaꝝ absentia: oꝝ ergo hōs duos sensus i
teriores formaliter ad inuicem differre. H̄z igit̄ virtus ymaginatio-
tiua spēs: et similitudies reꝝ ipressas sibi rep̄sentatas p sensim cōeꝝ:
et alios particulares sensus: sic q̄ retinere: et ymaginari pōt de eis
in earuꝝ absentia: q̄liter autē illa retentio sp̄ciū: vel similitudinū reꝝ:
q̄ dī fieri i ymaginatio: vel p virtutē ymaginatiuā differat a re-
tentione specieꝝ: q̄ sit p memoriam: in caplo de memoria patebit.

Scđo ad pñs autē scire sufficiat q̄ res p suas similitudines hñt esse in
virtute ymaginaria: quātū ad ipsarū retentionē. Scđo in predicta
virtute ymaginatiua res per suas similitudies hñt esse quātū ad sim-
plicē app̄hensionē. Nam huinsmodi virtus ymaginaria non
h̄z cōponere vñā spēm cū alia: qz virtus: q̄ hoc facit: vt patebit ifra
est ipsa fantasia: s̄z simpliciter talis virtus h̄z spēs rerū app̄hēdere
et eaꝝ cognitionē h̄fe. Possimus. n. distinguere duplē app̄-
hensionē expte sensus: sicut distinguimus expte intellectus: nā sic
dicimus vñā esse opationē: vel app̄hensionē intellectus: q̄ app̄hē-
dit simplicia: et simplices q̄ditates rerū. Ellā vero opationem i
tellectus dicimus esse: qua intelligat composita: et s̄m quā cōponit
subiectū: et p̄dicatū ad inuicem: vt null p̄ his tertio de aia: ita dicere
possimus esse vñā virtuteꝝ sensitūā interiorem: q̄ app̄hendit sim-
plicia: et simplices spēs rerū sensibiliū: non q̄ apprehendat simili-
tudines rerū sine condicionibꝝ particularibus: qz hoc h̄z facere
intellectus: qz sic retinet rerū sensibiliū similitudines: q̄ tñ eas ad in-
uicem non componit nec diuidit: et illa est virtus ymaginatiua naꝝ
p talem virtutem ymaginari possimus auꝝ in hñdo spēm eius: ip-
so absente: et auricalcū p similitudinē eius: absente eo: p dictā uirutē
possimus ymaginari: sed illaz duarū rerū sensibiliū spēs ad inui-

Scđo

Obf.

Virtus
ymaginaria.

cem componere: vel dividere nō pōt: vt q̄ dicamus: vel ymaginē-
mur aurū auricatum eē predictā virtutē p̄prie facere nō valemus:
sed virtus que hoc facit p̄prie est fantasia: vt postea dicet. Hā
hmoi fantasia vt posse species sensibiliū rerū ad inuicem compōe-
re: t̄ retinet eūdeū modū: q̄i inter virtutes sensitivas: quez retinet
opatio cū pōa inter opatiōes pōe intellective. H̄nī ergo res eē
in tali virtute p̄ simplicem apprehensionē. Tertio res p̄ suas simili-
tudines h̄nī esse in virtute ymaginatiua quātū ad veritatis care-
tie cognitionem. Nam cū veritas t̄ falsitas alicuius rei h̄eat eē
incōpositione ipsius: q̄ predicta virtus ymaginatiua apprehendit
res: vel similitudines rerū p̄ alios sensus sibi presentatos: simpli-
citer non cōponendo taliū rerum similitudinem ad inuicem: vel di-
videndo: oꝝ talem virtutem veritatis cognitione carere: maxie tali
veritate: que circa compositionem: t̄ divisionem aliquoz h̄z eē.

ꝫ igit̄ quomō res p̄ suas species in tali virute existunt: t̄ q̄
liter ab ea cognoscantur.

Capitulum sextū quō res p̄ suas species sint in fantasia: t̄ q̄lī
virtus fantastica de rebus iudicare habet.

E virtute autem fantastica: que est alia virtus sensitiva
interior quatuor inueniuntur esse i fantasia. **P**rimū
est: q̄ est motus factus a sensu. **S**ecūdum est: q̄ p̄
eam agimus: t̄ patimur. **T**ertiū est q̄ species sen-
sibilium ad inuicem componit. **Q**uartū ē q̄ fantasmata: que se
in fantasia facit esse intelligibilia in potentia: t̄ q̄ intellectus no-
ster semper intelligit per conuersionem ad huiusmodi fantasmata.

Hec autem omnia haberī possunt ex dictis philosophi t̄ comē-
tatoris tertio de anima: nam ibi philosophus ait: q̄ fantasia est
motus factus a sensu: q̄ non est intelligendum fantasiam esse
motum factum a sensu in actu: semper cum fantasiarī possimus
de aliquo sensibili: non actualiter immutante sensum: sed oꝝ itel-
ligere fantasiam eē motū factū a sensu: q̄ alī fuit: nā nisi sensus fuisset.

Opatio
fantasie.

Quattu-
or inueni-
tur i vir-
tute fan-
tastica.

Obi.

aliquā i mutatus ab aliquo sensibili: nūq̄ similitudo p̄dicta sensibili posset eē in fantasia: t p̄ ɔ̄ns īpām fātasiā in mutare nō posset

Fātasia ergo ad hoc q̄ possit actualit in mutari: t q̄ p̄ipām possumus aliqd fātasiari: nō oꝝ res illas actualiter nōos sensus īmutare: s̄ suffic̄ q̄ alñ in mutauerit: t q̄ similitudines suas alñ i nřis sensibus īp̄sserit: t per ip̄os sensus īpr̄imāt ymaginatioit: t p̄ ymaginatioez īpr̄imant fantasie: q̄ qdem similitudines ex quo sunt in fātasia: bñt īpām actualit in mutari absentibus sensibilibus: imo ɔ̄tingit alñ īpām fantasiā esse in acu suo q̄ ɔ̄tingit nos aliquā fātasiari d̄ aliqbus rebus: q̄y similitudines fātasia h̄z ap̄ se: ex nřib⁹ ligatis sensibus exteriorib⁹: a qbus hm̄oi similitudines recipi: siē p̄ d̄ illis: qui mouent in fōno: quoꝝ fātasia est soluta: t fātasiā for̄titer circa sensibilia: q̄ alñ viderūt: t m̄ p̄dcā sensibilia ab sentia sunt: t eoꝝ sensus exteriores ligati sunt. Dicemus ergo q̄ fātasia est motus fact⁹ a sensu: t ab aliquo sensibili in mutatus fuit alñ: cuius similitudinem fātasia ap̄ se h̄z: vt d̄ illo sensibili possit fātasiari per tales similitudinez in absentia illius: t q̄uis possit dīc̄ d̄ ymaginatioe: t d̄ q̄l̄z virtute interiori: q̄ effet motus fact⁹ a sensu: eo q̄ nulla virtus interior in mutari p̄t: nisi facia fuerit, prius in mutatio in ip̄is sensibus exterioribus: magis m̄ hoc ē dictū de fantastica virtute q̄z de aln̄s virtutibus: cuius rō est: q̄ im p̄ssio rex q̄si ɔ̄plet̄ in ipsa fātasia. Debemus. n. sic ymaginari: q̄ res exteriores suas similitudines īpr̄imūt in sensibus exterioribus sicut dictū est. Per sensus vō exteriores hm̄oi similitudines p̄ntant̄ ymaginatioi: t p̄ ymaginatioē p̄ntant̄ fātasię: ip̄a. n. fātasia nō h̄z p̄dictas similitudines alicui alteri sensitivae virtutis p̄ntat̄: q̄ tales sp̄es bēat cognoscere: vel iudicare: sed h̄z hm̄oi similitudines vel sp̄es p̄ntare memorie: q̄ est post fātasiā: nō m̄ memoria p̄ tales species cognoscit vel fātasiare h̄z: s̄ officiū memorie est ɔ̄seruare t retinere. Sil̄ extinatur tales sp̄es non p̄ntant̄: s̄ m̄ offeruntur sibi intentiones q̄dā ip̄az sp̄ez: q̄ sunt in fātasia: vt est amicabile t inimicabile: sicut postea dicet̄. Sic ḡ p̄ q̄ īp̄ssio sp̄ez: t similitudinū rex sensibiliū: t corporaliū cōples i fātasia: iō for̄e spe cōaliter dictū est de fātasia: q̄ est monus factus a sensu: q̄ talis ī

mutatio in fantasia h̄z complevit: et unūquidq; a complemento et fine d̄z dnoiari. Scdm est q; dicimus de fantasia: q; p eā agimus: et patimur. Hā apprehensionem alicuius speciei apprehender: vt est bona: vel mala: vt est p̄ficia: vel nociva: et q; extimamus ali quod esse bonum: sit i nobis appetitus: et actio: vt illud habeam⁹ et prosequamur: quando vero extimamus aliquod esse malum: et nocuum sit in nobis tristitia: et illud fugimus: eam hec omnia se quantur ex apprehensione fantasie: ideo dictum est a pho tertio de anima: q; per eam agimus: et patimur. Tertium est q; dī de fantasia q; species sensibiliū ad inuicem componit: nam dato: q; alii vidisse mus montem: et aliqñ aux; hēt fantasie ultra ymaginacionem hoc q; species illorū ad inuicem possit componere: ita q; possit fantasie re montem aureuz: et ex hoc sequitur: q; in tali virtute veritas: et falsitas possint reperiri: vt si species sensibiliū ad inuicem componat: recte erit ibi veritas: si vero male: ibi erit falsitas. Quartum est q; dī de fantasia: q; in ipsa existunt fantasmatā rerū sensibilium: nam oēs species apprehense per ipsam fantasiaz sunt representatiue rerum sensibiliū: et corporaliū sub condictionibus materialibus ipo rūm: eo q; res materiales: et corporales proprie species: et fantasmatā in virtute fantastica h̄re possunt: cum nihil in virtute corporea existere possit: nisi q; corporeitatem: et materialitatem haber: pro tanto igit̄ similitudines existentes in fantasie: fantastica appellantur: q; reruz corporalium: et materialiū sūt representatiue: et q; hoc modo predicte similitudines: vt representant res sub condictionibus materialibus ipsaz: sunt intelligibiles in pōa: eo q; p se intellectum mouere nō possunt: et per dñs nec ab eo intelligi: ideo dictum est a pho tertio de anima huiusmodi similitudines: et fantasmatā existentia in fantasie esse intelligibilia in potentia. Qualiter autem intellectus intelligat semper per conuersionem ad ipsa: postea declarabitur. Ad pñs autem scire sufficiat illa quatuor posse de fantasie verificar. scilicet q; sit motus factus a sensu: q; per eam agimus: et patimur: et species sensibilium ad inuicem componat: et q; fantasmatā intelligibilia in potentia existere habent: ut per dicens est declaratum.

Pbi.
Tertiu⁹

Quartus

Pbi.

Capitulū septimū quō res p suas similitudines sunt in virtute extimatiua t p quem modū predicta virtus iudiciū profert.

¶ter ceteras virtutes sensitivas interiores: virtus cogitativa: vel extimatiua vt esse perfectior: t spūalior. Ad cuius intellectū ē scīdū: q̄ res p suas spēs: t similitudines tripliciter ab hīmōi virtute cognosci hñt: in quarū una cognitionē cū alijs virtutibus sensitivis conuenit: in alijs differt. Nā primo res p suas similitudines in tali virtute extimatiua hñt eē cū p̄ticularibus cōdictiōib⁹: eo q̄ cū talis virtus cogitativa sit virtus organica: t habeat organū determinatū: vt inferius patebit: nō pōt apprehendere ipa vlia: s̄ res sub p̄ticularib⁹ cōdictiōib⁹ h̄z cognoscere ideterminate: cū virtus extimatiua: t ceterae virtutes interiores de ipsis rebus quātū ad hoc cognitionē habeat: nō obstat: q̄ eas per spēs p̄tulares: t contrarias cognoscit: nā nō oꝝ: q̄ si i sensu iterio ri p̄ntata i ymaginatiōe: vel fantasie: aut extimatiua existat spēs ro se: vel eq̄ sub cōdictiōib⁹ p̄ticularibus: t materialib⁹: q̄ pp hoc p talē spēm determinate cognoscat hūc equū: t hāc rosam: i tali igit cognitionē ideterminate: virtus extimatiua conuenit cū alijs virtutib⁹ in terioreb⁹: i q̄zni similitudines rex sub cōdictiōib⁹ p̄ticularib⁹: t materia lib⁹ i eis exister hñt: nō tñ: oꝝ q̄ tales similitudines i cognitionē determinate huius rei: vel illius deducāt. Scđo res p suas spēs a tali virtute cogitativa aut extimatiua hñt cognosci determinate sub hoc esse idūiduali: vel sub illo. Debemus. n. ymaginari vt tota res: ut est hoc aliquid signatū. s. vt est hic hō determinate: aut hic equus multiplicat spēm suā hīm se totā: quātū ad oēs cōdictiōes signatas idūinduales vſq; ad sensus exteriores: primo tales sic signatas app̄hendentes p̄ntant sensibus interiorib⁹: q̄ tales similitudines absen- tibus sensibus retinere possunt: t absentia illoꝝ sensibilium p hīmōi spēs d eis iudicare: t cogitare hñt. S̄ inter alias virtutes interiores sola virtus cogitativa: vel extimatiua est illa: q̄ ideterminate app̄hendit intentionē huius rei: vel istius: vñ cōmentator 2º d aia lo quēs d hac virtute cogitativa ait: q̄ app̄hendit hīmōdi virtus idūinduales intentionēs in generibus: t speciebus: nam app̄hēdit talis virtus: vt ibidein dicit cōmentator intentionēm huius bo-

mīnis individualis et utrū app̄hendit intentionem vniuersitatisq; pñ
torū individualium. Tertio res per suas similitudines a p̄dicto
virtute extimativa cognosci habet q̄z ad aliq; sensatioes nō sen-
satias: apprehendit. n. hec virtus p species et similitudines sensatas:
quas h̄z de rebus: aliquas sensationes non sensatas: vt ouis vidēs
lupum: et vidēs m̄sem apprehendit similitudines: et sp̄es lupi: et m̄fis
et ex talibus similitudibus: et sp̄ebus: q̄ sunt sensatae. eo q̄ rep̄tant ip-
sas res h̄m se: vt sunt corporee: et materiales: apprehendit ip̄a ouis
sp̄es: et intentiones nō sensatas: vt apprehendit d̄ lupo: q̄ ē sibi qd
inimicabile: iō fugit ab eo: et de matre apprehendit q̄ est sibi quid
amicabile: iō p̄sequit̄ eam: virtus igitur per quam ouis huiusmōi in-
tentiones app̄hendit uocat extimativa seu cogitativa et dicūt huius
modi intentiones app̄hense de amicitia: vel inimicitia nō sensatae: q̄
h̄m se: nō h̄n̄ facere impressionem in sensu nisi simul cū intentionib;
facientibus impressionē in sensu et p̄ se imutantibus ipsum sensum
apprehendunt p̄dictae intentiones nō sensatae ab aliq; virtute: et vir-
tus hoc faciens vocata est extimativa vt declaratū ē. Fuit aut̄ ne-
cessariū h̄m̄i virtutē tales intentiones app̄hendentes iā alib⁹ ex-
stere ad fugiendū nocua: et ad p̄sequendū p̄ficua: et qā amicabilia
nobis sūt p̄ficua: inimicabilia vō nobis nocua: iō expediēs fuit p̄
dictā virtutē extimatiā iā alib⁹ esse: p̄ quā h̄m̄i intentiones app̄hen-
dunt: sicut ex dictis est manifestum.

Capitulū octauū quō res p suas similitudines sint i memoria
et qualiter ibi conseruari habent igit̄.

Prima virtus sensitiva iterior v̄r̄ esse memoria. idigem⁹
aut̄ hāc virtutē memorialē poneri pte sensitiva triplici
rōne. **D**uo pp sp̄ez retentiōez et seruatōez. Sed o
pp sensuū iterioez imutatiōez. Tertio pp sensibiliū ex-
terioez ipsiōez. **D**ria rō sic p̄z nā l̄z imagiatio: vt s̄ dicebat: ha-
beat sensitiviū species retinēr̄: nō est hoc intelligendū: q̄ ymagiatio:
v̄l aliq; virtus sensitiva p̄ter memoriam h̄eat & huas species: s̄z iō dic-
tū ē ymagiatiōez: aut aliq; virtutē sensitivā sp̄es sensibiliū retinēr̄ pos-
se: q̄ p̄t eē i actu suo: et p̄t actualr̄ imutar p h̄m̄i sp̄es sibi ipres-
tas abm̄ib⁹ sensibiliib⁹: q̄z p̄dictae sp̄es ip̄sse sc̄ similitudines: s̄z sp̄es et
similitudines

Virtus
extimativa

Ratione
dicit.

sensibiliū conservare: et retinere proprie pertinet ad memoriā: quod enim est arca specierum: nam non solum similitudines rerum sensibiliū in memoria conservantur: yino intentiones ipsorum sensibiliū in memoria reponuntur: propter quod si arca est receptaculum totius thesauri: sic memoria est virtus conservatrix omnium specierum: et intentionum sensibiliū: si igit nullius virtutis sensitivae interioris proprium est species retinere: sed tantum per species in aliqua virtute retentas in mutatur: oportet dare homini virtutem talium specierum: et similitudinem rerum conservari: et retinari: et hec virtus memoria applicatur: quod species impressas in oculis sensus habere conservare: et retinere.

Sed idem indigemus hanc virtutem ponere propter sensuum interiorum mutationem. Debemus namque ymaginari: quod si exteriora sensibilia actualiter in mutatione sensus exteriores: ita species homini sensibiliū conservante in memoria actualiter in mutatione ipsorum sensus exteriores: et sicut exteriora sensibilia indigent aliq spē: ut sensus exteriores inmutentur: sic ipsa impressio species exterioris in memoria debet esse actualis in mutatione ipsius sensus interioris.

Sicut actualis ipso rei sensibilis facta in exteriori sensu dicebat esse actualis in mutatione sensus: nam cum sensus exteriores non possunt in medietate in mutari ab ipsis interioribus sensibus eo quod tales virtutes exteriores determinant organa in parte sensitiva interiori: ut infra dicetur: oportet quod in mutatione a species ipsis sensibiliū: et quod homini virtutes in mutatione ab sensibus exterioribus sensibiliib: non necesse est easdem species remanentur: et obvia est in aliquo virtute ad hoc quod possint actualiter in mutari: virtus autem quod homini species conservat: et retinet est in memoria: propter quod indigemus tale virtutem memoriam conservare ponere: ut species: et similitudines rerum conservante in ipsa possint sensus exteriores actualiter in mutatione in absentia rerum.

Tertio inde videmus hanc virtutem ponere propter sensibiliū ipsum: nam quotiescumque obiectum potest esse prius ipso potest: non est necessaria aliquis species: ut cæteri actus sentienti vel intelligendi: ut quod obiectum sensibile exterius: puta coloratum potest esse prius per se potest visuere: non ipsis ipso rei visibilis est ipsa visio: et ipsa ipso species obiectum visibilis est ex parte agentis: quod non dicatur visio vel auditio est ex parte patientis realiter: cum ipsa ipsum species obiectum visibilis: vel audibilis facta in visu: vel auditu ad priorem talium obiectorum non est aliud: quam ipsa visio: vel auditio: sed quoniam obiectum non est presentis ipsi potest: oparet dare aliquid: quod suppleat vicem ipsius obiecti.

Sed idem
gemus.

Tertio i
digemus

Lum igitur obiecta sensibilia exteriora nō possint esse pñtia sensibus interioribus: oꝝ ponere in eis existere spēs aliꝝ: qꝝ suppleat vicē taliū obiectoruꝫ: huiusmodi aut̄ spēs non possunt existere: t̄ cōseruari: n̄iſ i memoria, ergo oꝝ virtutē memoratiuā ponere: in qua tales spēs conseruent: nam ita vident se habere spēs in memoria conseruare respectu sensuū interiorū: sicut se hñt sensibilia exteriora respectu exteriorum sensuū: qꝝ sicut ad pñtiā exteriorū sensibiliū extiores sensus in mutant: ita ad pñtiā spēz exentiū in memoria sensus interiores actualiter i mutātur: qꝝ ergo res exteriores per se nō possunt esse pñtes ipsis sensibus interioribus ideo oꝝ eas i eis eē pñtes p̄ suas spēs: qꝝ suppleant vicem ipoz: t̄ tales spēs in memoria conseruari habent: vt pꝝ.

Capitulum nonum quomō predicte virtutes in omnibus animalibus nō reperiuntur; t̄ qualiter in diversis animalibus diversimode inueniuntur.

Nod sensus predicti de quibus in capituloꝫ p̄cedētibꝫ locuti sumus singulariter nō inueniūt in oibus animalibꝫ: quātū ad pñs duplicitate p̄bare possumus: t̄ qꝝ diversimode p̄fati sensus i diversis animalibus reperiant: siꝝ p̄t oñdi. **A**d pbandū ergo huiusmodi sensus i oibus animalibus nō inueniri: vna rō p̄t eē expte ipoz animalū. **S**cđa expte sensuū predicatorū. **P**rima rō sic pꝝ nā scđm phūm 2° d̄ aia: ipsa aiata i q̄druplici genere inueniunt: qꝝ aut̄ ē vegetatiuū: aut sensitiuū: aut h̄z locū motiuū: aut intellectiuū: hec aut̄ aiata non distinguunt: n̄iſ per h̄re plures pōas: aut pauciores: nam si tot pōe reperirent in uegetatiuo: qꝝ in sensitiuo: aiata vegetativa: t̄ sensitiva nō distinguerent ad inuicē. **S**iꝝ oꝝ plures pōas in aiatis reperiri h̄z locū motiuū qꝝ i sensitiuis simpl̄r: t̄ plures sensus inueniūt siue plures pōe repiunt in aiatis hñtibus intellectū: qꝝ i aliꝝ: alias p̄dicta aiata nō differēt ab inuicē: imo nō solū intellectiuū h̄z p̄les pōas qꝝ motiuū t̄ motiuum h̄z locū h̄z p̄les pōas: qꝝ sensitiuū: t̄ sensitiuū qꝝ uegetatiuū. **E**lerū ēt inter ipa aiata sensitiva ad inicē talis pluralitas t̄ talis paucitas pōaz inueniſ: nā qꝝ inter ipa sensitiva ē magna latitudo: t̄ etiā inter ipa aiata motiuā h̄z locū: nō ē pūctale esse: sed

coclusio
ex dictis

Obi.

vnu sensitivuꝝ ē pfectiuꝝ alio: ideo pōe sensitivuꝝ plures reperiuntur
 in motiuis hū locū q̄ i alijs sensitivis: t non solum plures: sed
 et pfectiori mō hūnōi sensus hñt eē in aiatis motiuis hū locum: q̄
 i alijs: t ad hoc nobiliori mō existūt hūnōi sensus iatatis hū itel-
 lectiuꝝ: q̄ i alijs. Dicamus igr̄ q̄ aiata excedunt se ad inuicē hū
 pluralitatē: t paucitatē pōaz: t cū hū pluralitatē dictarū pōaz ad
 inuicem differant: oꝝ plures sensus: t plures pōas in uno aiato: q̄
 i alio existere. Secunda rō hoc pbare potest ex pte iporū sen-
 su: nā sensus sunt dati aialibus: vt medianib⁹ eis cōsequantur fi-
 niꝝ: quē intendunt. Hūc aut̄ est dicendū q̄ quāto aiata sunt pfectio-
 nora tāto p̄ plures pōas cōsequāt finē suū: sicut videmus aialia: q̄
 p̄ odoratū d̄bent eoꝝ cibū acqrere: idigēt sensu odoratus: quo alia
 aialia nō indigēt: aialia. n. hū locū motiua indigent aliqbus sen-
 sibus: qbus nō idigēt aiata terre affixa hūntia alimentū semp̄ sibi cō-
 iunctuꝝ sicut talpa: vel talia aiata: q̄ p̄ motū: t p̄ sensus exteriores
 nō pcurant sibi alimentū: sed hñt ipm̄ sibi coniunctū. Dicam⁹
 igit̄ q̄ cōsequi finem p̄ plures sensus: t per plures pōas: q̄z uis
 nō sit pfectōis simplr̄: ē tñ pfectōis incorporib⁹ aiatis: nā i for-
 mis sepatis a materia: q̄to forma est simplicior: t magis ynita: tā
 to ē pfectior: t nobilior: sed iformis materialibus ē exuerso: qz q̄
 to forma pfectior ē: t nobilior: tāto ples pōas: t ples sensus hū: t
 maiorē distinctionē: t organizationē reqrit i materia: cuius forma
 existit hō igit̄ iter cetera aialia ē nobilior: iō ples sensus: t plures
 pōas habebit: q̄ aiata hū locū motiua: t pluribus et potētis idī
 get ad sui finis cōsecutōe: t aiata scdm̄ locū motiua habebūt ples
 sensus: t ples pōas: q̄ alia aiata sensitiva: eo q̄ pluribus potētis
 idigēt iōsequēdo eoꝝ finē: ut ex dictis patere pōt. Qd̄ at hūnōi
 sensus diuersimode i diuersis aialibus existat: q̄ scđo dicebat esse
 oñdendū. Sili dupl̄ pōt manifestari: scdm̄ q̄ i duob⁹ v̄t differre
 existētia pōaz sensitivaz i hoie: t i aliis aialibus carētibus itellec-
 tu. Hā ceteris aialibus pter hoiez sunt prio dati sensus pp̄ v̄te
 necessitatē: t cōseruationē: cū. n. sensus nō possint aialibus brutis
 deseruire ad sciāz acqrendā: eo q̄ itellectu carēt: cuius est v̄lia app̄
 bēdere: d̄ qb⁹ pp̄rie ē sciā: oꝝ q̄ tā sensus iteriores: q̄ extēiores

Quō aia
 ta exce-
 dūt se ad
 inuicem.

Sedā rō

quare hō
 d̄ nobis.

Primo
 Quār ce-
 teris aia
 lib⁹ dāt
 sensus.

in animalibus perfectis ponamus: vel si aliquibus animalibus: ut perfectis
dant oes sensus: hoc non est ad vite ratione: sed hoibus dati sunt
sensus non solum pro vite necessitate: et ratione: sed et pro scie acquisitione.
Deseruit. n. nobis ipsi sensus ad sciram acqrendam: cum scia re-
rum ad intellectum pervenire non possit: nisi mediatis sensibus: bene phe-
no metaphysice ait: quod propter nullam utilitatem ipsos sensus diligimus:
et maxime sensum: quod oculos: cuius causa subdit: quod maxime nos co-
gnoscere facit: et multas dicas nobis regreditur. Secundum dant sen-
sus animalibus qui in cuiusdam ratione: et ratione animalium supplementum.
Cum enim animalia bruta carcerat intellectum: non possunt proprieate rationari: nec proprie-
te ferre: eo quod talia pertinet ad intellectum: in supplementum igit collationis: et ratione
animalium sunt eis attributi ipsi sensus: per quos multa animalia vnde quo-
dammodo rationari et ratione: sicut venatores dicunt se esse expressi: quod si ca-
nis perseguit leporum: et iuveniat tres vias: tunc si per odorum percipere potest
quod lepus non iuit per primam: nec per secundam immediate canis pergit
per tertiam: qui ratione: et quadam ratione formando: quod si lepus non iuit per
primum: nec per secundam igit iuit per tertiam: sed taliter ratione: vel colla-
tione facit canis ex quodam instinctu nature: et per sensus ei attributos:
quod vice rationis: et intellectus quodammodo in eo supplere habent: animalium
igit brutis attributi sunt sensus ad rationes: et collationes supplementum:
sed hoibus propter hoc sensus non dantur: eo quod per intellectum rationari: et ratione
potest: et sic per sensus non nominatos: non reperiuntur in omnibus animalibus
et quod diversimode in diversis reperiuntur habent.

Liberum decimum quo predicte virtutes in homine sunt annexae: et ordinate
quod per omnia illa media omnes sensitivies: et cognitives regunt ad intellectum transire.

Libet ad prius spectat quantum rationib; probatur possum; bimodo
virtutes sensitivas super notandas esse annexas in homine: et or-
dinatas: ita quod per omnes tales sensus sciuntur: et cognitio regit ad
eius intellectum perveniat. **P**rima vero sumit ex parte perfectionis
spiritus hominis. Secunda ex parte rationis: quod bene sciens acquirit. Tertia
ex parte modi acquerendi. Quarta ex parte intellectus ipsum taliter cognitio-
ne recipiens. **P**rima vero per naturam bene propter sui perfectionem est quodammodo omnia
quod per intellectum est omnia intelligibilia et omnia intelligibilium assimilat: per sensum vero
est omnia sensitibilia in quantum omnium sensituum species per ipsos sensus recipere potest.

Secundo
Rationem
ponit
Exemplum.

Prima vero
est in ho-
mibus: sunt
concreta.

Qz i hōi
ne oēs sē
sus:existe
r, si d3 eē
perfectus

Dicamus igit̄ q̄ si hō debet eē pfectus i vtraqz natura tam sensi
tua:qz intellectua:oz oēs sensus in ip̄o existere:naz cū p quēlibz
sensum alicuius sensibilis scia acquiri possit:vt per v̄sum acquiri
scia de coloribus:t p tactū de tāgibilibus:p odoratū de odoribus
t sic de alijs:si alicui deficeret alijs sensus:opportet in eo de-
ficerē sciam aptam natam acquiri per illum sensum:t sic perfectā:
t vniuersalem sciam ip̄orū sensibilium non haberet: propter hoc:
q̄ oz ad hoc:q̄ homo perfectam cognitionem de omnibus habe-
re possit:vt ipse illa trīa habeat,s.sensus exteriores:interiores:t
intellectum:nam sensus p̄ntant rerum similitudines sensibus in-
terioribus:t sensus interiores p̄ntant intellectui:integritas igit̄
t utilitas sensuum:tam exteriorū:qz interiorum requiritur in hoie:
pp eius perfectionem:ne si alicuius sensibilis scia sibi deficeret:
sed connexio:t ordo p̄dictorum sensuum requiritur in eo:pp scien-
tie acquisitionem:nam si scientia rerum debeat ad intellectum
peruenire:oz hunc ordinem esse:ut medianis sensibus exteriori-
bus fiat p̄ntatio sensibus interioribus:t a sensibus interioribus fi-
at p̄ntatio ip̄i intellectui. Secūda ratione hoc manifestatur exp-
te rerum:nam res exteriores:a quibus causat scia in nostro intelle-
ctu propter materialitatē ip̄orū:non possunt in mediate mouere in-
tellectum:qui est omnino in materialis:imo h̄m suum esse reale:
t materiale h̄iusmodi res in ipsis sensibus existere non possunt
eo q̄ omnis sensus est susceptius specierum sine materia. Dicamus igit̄
q̄ res se-
cūdū suū
esse reale
et materi-
ale h̄nt es-
se i se ip-
sis.
Dicamus igit̄ q̄ res h̄m suum esse reale:t materiale habent esse in-
se ip̄is per suas species t similitudines habent esse in medio:t in
sensibus exterioribus:a quibus postea deferunt:t p̄ntantur se-
sibus interioribus:t ab ipsis sensibus interioribus per virtutem
intellectus agentis p̄ntatur intellectui possibili. Causa autē quar
oz per tot media rerum cognitionem ad intellectum peruenire:est
ista:quia res in se ipsis sunt omnino materiales:t reales:intelle-
ctus vero in se est omnino in materialis. Sed quotienscunqz se
duo extrema h̄ntia oppositionem ad inuicem:non potest esse tran-
situs ab uno ad aliud:nisi per multa media:que cōparata ad vtrū
qz extremonrum habent rationem vtriusqz extremi:sensus igit̄ g

ponuntur esse medi inter res exteriores : et ipsum intellectum respectu eorum: sunt multum in materiales: eo quod res sunt secundum se: et materialiter in eis existere non possunt: sed sunt quod in materialiter et per suas species in eis esse habent: respectu tamen ipsius intellectus: sensus sunt valde materiales: quod similitudines rerum existunt in eis sub conditionibus particularibus: per quem modum nullatenus potest esse in intellectu: si igitur res debent suas species in intellectu imprimere: oportet hunc ordinem esse: quod ipse res suas similitudines imprimant sensibus exterioribus: et quod adhuc predicte similitudines existunt in multis materialiter: oportet quod de purentur per intellectum agentem: et sic depurate puritate ipsi intellectui poli: quod postea: talibus speciebus: informatur: in actus intelligendi progreditur. Tertia ratione probatur hoc idem ex parte modi acquirendi ipsam sciendam: nam secundum tertium de anima intellectus anime a primordio sue creationis: nihil habet de scia: sed nascitur sicut tabula rasa: in qua nihil est de pictum: potest tamen picturas: et species omnium rerum recipere: hanc in receptionem intellectus habere non potest: nisi mediante sensu: eo quod omnis nostra cognitionis intellectus ex cognitione sensitiva habet ortum: ut dicitur primo posteriorum. Primum igitur recipiens impressiones: et similitudines rerum est ipse sensus: sed cum deficit primum recipiens oportet receptionem istius rei deficere. Cum igitur per omnes sensus fiat aliquius rei receptio in ipso intellectu deficienteibus sensibus: tanquam primitis recipientibus: oportet receptionem rerum in ipso intellectu deficere. Si igitur ille est modus acquirendi sciendam: quod mediante sensibus tam exterioribus quam interioribus: causat in nobis sciam: est necesse in nobis sensus existere per connexionem ad invicem: et per impressionem factam in eis: ut scia in nostro intellectu in primis possit. Quarta ratione hoc ostendi potest ex parte intellectus recipientis rerum cognitionem. Unde intellectus potest duplicitate accipi.

Primo pro habitu principiorum. Secundo pro actu intelligendi: utrumque modo intellectus sine sensib[us] non potest esse: nam si sumatur intellectus pro habitu principiorum non potest habitus in nobis causari sine sensibus exterioribus: et interioribus: eo quod principia sunt cognita via sensus: memoriae: et experientie: ut scribatur in fine si posteri.

Obi.

Obi.

dat rationes.

Intellege
ceo dupl[iciter]
accipit.

Quō. p̄c̄pia cōgnoscūt̄ e nobis.

Dbi.

Con^o.

¶ Quāz ex multis sensibus fit vna memoria: ex multis memorijē
vō fit vnum experimentum vle: qd̄ ē principiū artis: t̄ scie: vt i eo
dem libro habentur. Si igitur principia non cognoscunt̄ a nobis
nisi via sensus: in memorie: cum sensus: t̄ memoria nominat sensus
exteriorēs: t̄ interiorēs: oꝝ omnes predictos sensus in nobis exi-
stere: ad hoc q̄ habitus principiorū in nobis causet̄. Si vero in
tellectus sumat̄ p actu intelligendi: non potest etiam talis actus
esse perfectus sine pfectione: t̄ debita dispositione ipsorū sensuꝝ:
nam cum intellectus non intelligat: nisi per conuersiones ad san-
tas maria: t̄ aliorū: vnde prio de aia dicit̄ q̄ corruptio quodā interiō-
sclz organo fantastico: necesse ē corrip̄i: t̄ ipedi i actū intelligēdi: pp
q̄ videimus ebrios: t̄ freneticos h̄ntes organū fantasticū lesuꝝ: nō
recte intelligere: nec debito modo verba formare. Concludam^o
ergo ex omnibus dicit̄: q̄ sensus prelibati omnes in nobis exi-
stunt b̄m debitam connexionem: t̄ ordinationem: vt scientia in no-
bis per eos debito modo causet̄.

Capitulum undecimum quomō in oībus virtutib⁹: t̄ poten-
tias nominatis rerū similitudines sub condictionib⁹ particularib⁹
t̄ materialibus esse habēt: quāvis spāliorī modo habeant i vna q̄
in alia.

Postq̄ i p̄cedētib⁹ capitulo declaratū est quō res p̄ su-
as similitudines in sensibus h̄nt eē: vñ se h̄z investigate
p̄ quē modū binōi rerū similitudines i sensibus habēt exi-
stere. Sciēdū est ergo q̄ sensus q̄ntū ad p̄ns: ad tria
spāri possunt. Primo ad ipsas res imprimētes suas simili-
tudines i ipsis. Secō ad ipsas similitudines imp̄ssas. Tertio
ad ipsuꝝ intellectum: cui per sensus spēs rez p̄nitāt̄: t̄ b̄m ista tria:
et p̄plici via ostēdere possumus in oībus potētis sensitivis rerum
similitudines subcodictiōibus particularib⁹: t̄ materialibus existere.

Una igitur rō sumitur expte sensuum: vt compantur ad res.

Scō ex pte sensuum: ut compant̄ ad similitudines ipsarum.

Tertio expte sensuū: vt cōparant̄ ad ip̄m intellectū. Prīa
rō sic p̄z: nā p̄oē sensitivē oēs sunt organice h̄ntes organa determini-
nata: pp q̄ imutari non p̄nt̄: nisi a rebus corporalibus h̄ntib⁹ cor-

poreitatem: et quantitatem: nam semper est esse proportionem inter actionem et passiuam. Cum igitur potest sensitum sint corporee: et organicae habentes extensionem in partibus: eo quod extenduntur extensione organorum in quibus fundantur: est res immutantes predicas potest: et agentes in ipsis sensus corporeitatem: et quantitatem habent: et aliter proportionalis non esset inter agentia: et patientia: et quod per quantitatem: et alia accidentia res habent indicari: et eē hoc aliqd: eo quod accidentia faciunt res existere sub conditionibus particularibus: et materialibus: cum sine talibus accidentibus corporeis: et materialibus res exteriores sensus ipsis immutare non possunt: est in ipsis similitudines rerum immutantes sensus sub talibus conditionibus particularibus: et materialibus existere. Ex omnibus igitur dictis formetur talis ratio activa: et passiva: debent esse proportionata ad invicem: sed potentie sensitum omnes sunt organicae habentes quantitatem: et extensionem: et corporeitatem: igitur est ea a quibus predicii sensus immutantur: sub talibus conditionibus materialibus: et accidentalibus existere. Sed ratione hoc probari potest ex parte sensuum: ut comparatur ad ipsas similitudines rerum: nam similitudines rerum: que existunt in sensibus: sunt representativa rerum: sed non sunt in se ipsis: et sunt quod existunt in natura rerum: sed res non existunt in rerum natura: nisi sub esse signato: et particulari. Nam non subsistit hoc: nisi in hoc homine: et in isto: et alio non habet esse: nisi in illo: vel in illo.

Cum igitur species rerum informantes ipsis sensus representant ipsas res sub tali esse signato: et sub esse particulari ipsarum: ut in rerum natura subsistunt: est huiusmodi species: ut sunt in sensibus: particulars et materiales esse: si predictae species existentes in sensibus non representarent eis res sub esse materiali: et sub esse signato: ut si non representarent sensui sortem in quantum sor. et petrum in quantum petrus: si representarent sibi sortem in quantum hoc: tunc sequitur: quod sensus ipsum vnde apprehendere posset: quod est falsum: cum hoc ad solum intellectum spectat. Dicamus igitur species existentes in sensibus esse representativas rerum sub esse materiali: et particulari ipsorum et sub talibus conditionibus: est huiusmodi species in sensib[us] existens. Tertia ratio hoc idem ostendit ex parte sensuum: ut representant ad intellectum: nam si similitudines

Loreto
sequitur.

Con-

rerum sub eē v̄li existerent in aliqua potentia sensitiva: non idigerent h̄mōi similitudines depurari per intellectum agentez ad hoc q̄ possent informare intellectū possiblē: nam tota cā: quare oportet ponere intellectum agentē videt eē materialitas: t̄ particularitas sp̄ez ex̄nitiū in sensu: q̄ qdem materialitas t̄ particularitas sunt ipsaruz rerum sunt intelligibiles in potentia: iō indigent aliquo a gente per q̄ possint fieri actu intelligibiles: s̄ si p̄dicte sp̄es in sensu sub esse v̄li existerent: non indigerent tali agente: eo q̄ ipsa v̄lia sunt intelligibilia actu: eo q̄ actu possunt mouere intellectum possiblē. In omnibus igit̄ potentijs sensitivis similitudines rerum sub condicōibns individualibus: t̄ materialibus esse habent: non t̄ est inconueniēs: q̄ sp̄ealiori modo existant in una potentia: q̄z in alia: nam res sub eē materiali: t̄ sub esse reali existunt in se ipsis: magis autem materialiter habet eē i medio: q̄z in se ipsis: t̄ in sensibus exterioribus magis i materialiter existunt: q̄z i medio: t̄ i sensibus interioribus magis i materialiter: t̄ sp̄ualiter existunt: q̄z i exterioribus: hec t̄ sp̄ualitas: vel in materialitas: non est tanta: qn semp h̄mōi sp̄es sub conditionibus p̄ticularibus: t̄ materialibus in oībus existunt: vt dictum est.

Capitulum duodecimū quo virtutes p̄libate diuersimode i capite situant: t̄ qualr diuersa organa determinant.

A hoc vltimo capitulo est declaranduz quo singlē p̄oe sensitiae habeat determinata organa: t̄ qualr diuersimode situant i capite: nam i capite maxie sensus h̄nt uigere: q̄uis aliq̄ sensus: puta tactus per totum corpus se diffundat. Assignando igit̄ cuiuslz p̄oe sensitiae determinatum organuz: faciamus h̄nembrem diuisionem quā supra fecimus d̄ ipis potentijs sensitivis. Nam sicut patuit per Euicēnam i principio sexti de naturalibus: p̄oe sensitiae: vel apprehendunt res ab extra: vel ab itra. Si autem apprehendunt rez ad extra: sic sunt v. p̄oe sensitiae p̄ticulares. s. visua: auditua: olphatiua: gustativa: t̄ tactua. quarū prima p̄oa visua h̄m Euicēnam ordinat: t̄ fū das in nervo obtico: qui nervus circundatus est humore aqueo: t̄ cristalino ut similitudies corporum habentium colorem recipere

possit. Potentia autem auditiva situata est in superficie vel in nero extenso: et expanso in superficie nervi obtici: ut possit apprehendere formam sibi praeditam ex commotione aeris constricti inter percussions: et percussum ex qua constrictione: vel commotione peruenit sonus usque ad aerem collectum: et quietum in concavitate nervi existentem: ex qua commotione aer quietus existens in aure mouet: et persequens nervus ille ex tali aere circundatus tangitur et sonus procedit. Potentia vero olfactiva (hinc dictum Huicennam) est situata in duabus carniculis anterioris partis cerebri: similibus capitis mamillarum: et hoc: ut talis potentia valeat apprehendere illud: quod sibi offeratur ex corpore odorifero. Potentia autem gustativa est ordinata nero expanso super corpus lingue: ad apprehendendum sapores resolutos ex corporibus tangentibus ipsum.

pōa aditū
ua q^{oo} fū
dat ita
pīte.

Potentia vero tactiva est sita in nero expanso super totū corpus: in quo nero diversi tactus fundantur perceptui diversarum contrarietatum. Eius est tactus perceptivus calidi: et frigidus: aliis siccus: et humidus. Alius durus: et mollis: et aliis asperus: et lenitus: sed quia huiusmodi tactus in uno instrumento: et in uno nero fundantur. Et ideo hinc Huic. potentia tactiva una essentialiter dici debet. Commentator autem hoc de aia videtur dicere sensus tactus esse sensus plures. Quid autem de hoc tenendum sit per veritatem. Utrum sit unus sensus: vel plures non est presentis considerationis investigare: sed sufficit scire ad presens hinc sensus tactus ex organo: vel ex nero totius corporis fundari. Ex quo per quam qualiter potentie sensitiae apprehendentes rem ab extra habent determinata organa: et quoniam diuersum situm in capite retinent: propter ipsum tactum: quod totum corpus habet diffundi. Potentie autem sensitiae apprehendentes rem ab intra: sicut sunt. v. ut supra dictum est. s. sensus coquor: ymaginatio: fantasia: extimatio: et memoria: quaz prima pura sensus coquor hinc dictum Huic. situatur in prima concavitate cerebri recipiens per se ipsam omnes formas: que imprimunt ei a quibus sensibus particularibus exterioribus. Secunda autem pōa sensitiva que est ymaginatio sita in extrema concavitate anteriori cerebri: ita quod in eodem nero: vel in eodem ventriculo existente ian-

Huic.

Huic.

Commentaria.

Huic.

magia.

Hūic.

teriori pte cerebri: ille due pōe sequēdo viā Hūic. videnter esse situatae: s̄ i anteriori pte huius nerui concaui: vel vētriculi fundas: et situat̄ sensus cōis. In pte vō postrema eiusdē cōcavitas: v̄f

Fātasia.

eē situata īp̄a ymaginatio: q̄ retinet illa: que p̄ntata sunt sensui cōi p sensus p̄ticulares: et remanent h̄mōi forme in ipsa ymaginatio post separationē ipsorū sensibiliū: quorū sunt similitudines vt supra dicebas. Tertia potentia sensitiva que est fantasia situata ē: et ordinata in media cōcavitate cerebri: vel in neruo i media cerebri cōcavitate exīte: que qdē virtus cōponit similitudines: et sp̄es reꝝ sensibiliū ad inuicē et diuidit. Quarta pōa sensitiva est extimatiua q̄

Extima
tiua.

ē ordiata in summo medie cōcavitate cerebri: et h̄mōi pōa vt i eo dē sexto habet: apphēdit sp̄es nō sensatas: q̄ sunt i singulis sensibus: sicut apparet in oue: q̄ p̄ talē virtutem diuidit lupum (taq̄z inimicabile) esse fugiēdū: et mātrē: taq̄z amicabilem eē p̄sequēdā: et imitandā. Quinta autē virtus sensitiva est memoria: q̄ ē ordiata in posteriori cōcavitate cerebri: et hec virtus memorialis retinet illud: q̄ apprehendit virtus extimatiua de intentionibus nō sensatis sensibiliū siugulorū: et ex hoc patere pōt: quō differt retentio: q̄ fit per memoriaz a retentiōe: q̄ fit p̄ ymaginatio: qd̄ supra promittebas declarandū esse. Nam h̄m Hūic. in libro p̄allegato: ita cōparat̄ memoria ad virtutē extimatiuā: sicut cōparat̄ ymaginatio ad sensum cōem.

Hūic.

Hā sicut ymaginatio cōseruat̄: et retinet foſas sensibiles: q̄s apprehendit sensus cōis: ita memoria cōseruat̄: et retinet intentiones sensibiliū: vel sp̄es sensibiliū nō sensatas: quas apprehendit virtus extimatiua. Dicamus igit̄ in ordine vt situm p̄dictarum pōaz ad pauciora reducamus: oēs potentias sensitivas iteriores in triplici p̄tis cerebri: vel capitū situatas esse. Hā in prima cōcavitate exīte versus frontē: vel versus anteriorē p̄tre capitū: ordinant̄ sensus cōis: et ymaginatio: vt sensus cōis foſas sensibiles apphendat: et ymaginatio retineat. In media vō cōcavitate capitū: et cerebri ordiata ē fantasia: q̄ sp̄es sensibiliū diuidat: et componat: sed i posteriori cōcavitate capitū: aut cerebri: sunt ordinate extimatiua: et memoria: vt extimatiua iteriōes sensibiliū apphēdat: et memoria recipiat: et cōseruet: et sic ē finis prime partis.

Secundus tractatus de cognitione anime: t potēiarum eiusdem sūm magistrū Augustinū de Anchona.

Capitulum primum Quod essentia anime non est tante actua litatis: ut intellecationem sui ipsius in intellectu causari possit: nisi intellectus aliorum speciebus sit informatus.

Capitulum secundū Quomodo oꝝ intellectum speciebus regiſtare informatū: ut eas intelligere possit: t qualiter sine talibus spe ciebus nullatenus intelligere valet.

Capitulum tertium. Quomodo predicte species quibus intel lectus intelligit cān̄ in ipso ab ipsis fantasmatibus: t qualiter fā tasinata intellectū possibilem mouere possunt: t huiusmodi speci es in ipso causare.

Capitulum quartum Quomodo nō sunt eadem species nu mero existentes in fantasia: t species informates intellectum ab ipsis fantasmatibus causate.

Capitulum quintum Quomodo oꝝ ipsa fantasma de purari p intellectum agentem: ut possint mouere intellectum possibilem t qualiter illa depuratio est intelligenda.

Capitulum sextum. Quomodo intellectus polis: t intellectus agens in essentia aie indicantur: ut mediantibus eis intelligere valeat: t qualiter predicte potentie cum essentia anime conueniat: t qualiter ab ea differant.

Capitulum septimū Quomodo habet voluntas mouere intellectū ad intelligendum: t qualiter ad eliciendum proprios ac tuis: cetere virtutes anime ab eo moneantur:

Capitulu octauum Qualiter voluntas mouetur ab alio: t qualiter etiam se ipsam mouere possit.

f

Yat supra in principio huins tractatus dicebat: ex apprehensione et cognitione potiorum sensituarum catur cognitio in potiora intellectiva; et quia homini potiora intellectiva radicata in essentia anime: ne aliquis crederet siam esse ratione actualitatis quod sine aliqua specie intelligibili in formate intellectum sui ipsius: intellectione in ipso intellectu causare posset. **L**olum?

Dicitor. In isto capitulo ostendere ex essentia anime nullam actualitatem intellectu in ipso intellectu posse causari absque aliqua specie intelligibili in formate ipsum intellectum: quod quantum ad prius spectat tripli via probare possumus. **P**rimo ex parte essentie ipsius anime. Se cundo ex parte speciei intelligibilis. **T**ertio ex parte ipsius intellectus agentis. **P**rima vero sic praeconata nihil agit: nisi sicut quod est in actu. Si igitur actus intelligendi causa in intellectu ab ipsa essentia anime mediante quo dicitur se ipsum intelligere: oportet ipsam siam esse quod in actu: in genere intelligibilium: eo quod nihil sit: nisi ab eo quod in actu est tale: sicut nihil sit calidum: nisi ab eo quod est actualiter calidum: nec sit frigidum: nisi ab eo: quod est actualiter frigidum: sed anima esse quid in actu in genere intelligibilium: est contra commentatore tertio de anima: ubi ait. Quod sicut materia prima: est pura potiora in genere entium: ita anima nostra est pura potiora in genere intelligibilium. **N**on sicut a materia prima nullus actus intelligibilis predicti potest: nisi informet aliqua forma ita ab anima nostra actus intelligibilis esse non potest: nisi informet aliquam formam intelligibili: hoc est igitur quod ait philosophus tertio de anima. **N**on sic anima intelligit se: sicut aliqua: nam quod intellectus est supra se inversus: non solum potest intelligere: sed etiam percipere se intelligere. **C**um igitur intellectus fuerit informatus aliqua forma intelligibili: poterit illam rem: cuius forma est informatus intelligere: et in intelligendo illam rem intelligit se intelligere: et percipere suum actum intelligendi: et percipiendo se intelligere: poterit se ipsum cognoscere. **A**b essentia igitur anime tenente infimum gradum in genere intelligibilium: et habente possibilitatem puram respectu intelligibilium: intelligibilis actus in ipso intellectu cari non potest: mediante quod: anima non pos-

set se ipsam intelligere actualiter: nisi forte habimur sibi quem modum loquimur Augustinus quartodecimo de trinitate capitulo quarto: ubi ait. Quod mens nostra se ipsam non habet: quia semper sibi praesens est: et genitum est magis cognitum alicuius: quod illud quod sibi praesens est: cum aia semper sit sibi ipsi pennis: ut ibi Augustinus docet: oportet semper se ipsam cognoscari: que cognitio intelligenda est habitualis: non actualis. Nam si essentia aie esset tante actualitatis: quaeratur est essentia angelii: posset aia se ipsam cognoscere per essentiam suam: sed quod vidimus: aia sibi se est pura potest in genere intelligibili: cum ex pura potestate: nullus actus intelligibilis possit cari: oportet dicere quod puritate essentiae aie nullam actualiter intellectus in ipso intellectu causare potest. Se cando hoc probat ex parte speciei intelligibilis: nam id est essentia aie sit formalior: et actualior quamcumque alia re sensibili: tamen etiam similitudines rerum sensibilium depurate a conditionibus materialibus: per lumine intellectus agentis: habet quandam actualitatem: quam non habet ipsa essentia anime: sed se: et secundum predictam actualitatem: quam recipiunt species rerum ab ipso intellectu agente: poterunt habere species informare ipsum intellectum possibilem: et poterunt actu intelligendi in ipso cari: qui quidem actus intelligibilis ab ipsa essentia aie: in ipso intellectu cari non poterit: nihil igitur valeret argumentatio: si aliquis diceret: anima est formalior et actualior qualibet re sensibili: igitur si ex presentia rei aut similitudinis rei sensibilis potest cari actus intelligendi: multo fortius hoc esse poterit ex presentia ipsius essentie aie: nam ut per ex dictis: quamvis similitudines: et species rerum sensibilium sibi se considerate: sunt magis materiales: et magis in potestate: quod ipsa essentia anime: ex lumine tamen intellectus agentis sortiuntur habere similiudines quamactualitatem respectu intellectus possibilis: quam ipsa sibi se habere non potest. Tertio hoc idem manifestat ex parte intellectus agentis: nam ex lumine intellectus agentis species intelligibilis recipit actualitatem: per quam intellectum possibilem potest mouere: ut supra declaratum est: huiusmodi tamen actualitatem recipere anima non potest: eo quod ipsa essentia est principium indiciale huiusmodi illuminationis: quam facit intellectus agens: et est principium intellectus possibilis: quam facit intellectus possibilis: nam sic igitur car-

Ydem
August.

lefacit mediāte calore: ita aīa mediāte itellectu agente est oīa face-
re: t̄ mediāte intellectu possibili ē oīa fieri: pp q̄ aīa ē p̄cipiū om-
niū actionū: t̄ itellectionū: que sunt tam p̄ intellectū agētē: q̄z ēt p̄
intellectū possiblē. **L**um igit̄ p̄cipiū nō recipiat a p̄cipiato
t̄ cā ab effectu: ipsa essentia aīe que ē p̄cipiū: t̄ causa intellectus
agentis: t̄ possibilis: t̄ etiāz ē p̄cipiū: t̄ causa illuminatiōis: t̄
intellec̄tionis vtriusq̄z itellectionis talē actualitatē: vel illumina-
tionē ab ipso intellectu agente recipere non poterit: nā proprie ipse
intellectus possibl̄ ab ipso intellectu agente illuminari h̄z: t̄ nō ip-
sa essentia aīe: nā intellectus agens nō solū h̄z depurare fantasmatā
vt intellectū possit mouere: vñ ēt h̄z monere intellectū vt p̄ fantas-
matā depurata intelligere vallet: non igit̄ sequit̄ sic si diceret: q̄
si intellectus agens p̄t actualitatē tribuere sp̄ei itelligibili: vt pos-
sit mouere intellectū ad eliciendū actū uolūtatis itellec̄tionis: q̄ pp-
ter hoc: hāc actualitatē tribuat ipsi essentie aīe: cū talis intellectus
ppr̄ie habeat actualitatē supra intellectū possibilem: t̄ ēt supra fan-
tasmata: q̄z non habz supra essentia aīe: vt ex dictis p̄t esse mani-
festum: t̄ ad hoc vltra magis manifestabitur.

Capitulum secūdū quomō oīz intellectū sp̄ebns rerū eē informa-
tū: vt eas intelligere possit: t̄ q̄lī sine talibus intellectus intelligi-
gere valet.

Ilia nulla p̄oā nisi informet̄ aliqua forma p̄t in actu
exire: cū intellectus possibilis de se sit pura p̄oā in gene-
re intelligibiliū: nō poterit ex eo aliq̄s actus itelligibiliſ
emanare: nisi aliqua intelligibili forma fuerit mot̄: hāc
igit̄ ueritatē quantū ad p̄n̄s: tripliciter possumus declarare. **P**ri-
mo ex parte rerū: que p̄ ipsum intellectum intelligi debent. **S**ed oī
ex parte fantasmatum mouentium intellectum: t̄ species intelligibi-
les in ipso. **T**ertio ex parte ipsius intellectus. **P**rima
ratio sic patet: nā cū res ipse exteriores h̄m se non possunt esse pre-
sentes ipsi intellectui: oīz igit̄ q̄ per similitudines suas suppleant
vicem ipsarum rerū. **N**ām si lap̄ esset in anima h̄m se: t̄ singule
res essent scđm se in ipso intellectu vt intellectus eos cognosceret

sicut aliq p̄hī posuerunt dicentes: animā esse ex omnibus cōpositā: vt posset oia cognoscere sicut apparet primo de anima; tūc non īdigeremus ponēr intellectū similitudinib⁹ rez eē īformatiū: s̄z susficeret principia ipsarū rerum per quarū p̄sentiam posset actuati-ter intelligere: tuž q̄z hec poitio falsa est: q̄z lapis non est in aia: sed species lapidis: nam cū intellectus sit in materialis: res autē sunt materiales sub determinatis condictionib⁹ ext̄es: non est pōle hmōi res b̄m se esse p̄ntes ipsi intellectui: pp qđ oꝝ eas in ipso ī intellectu existere p̄ suas similitudines: quibus intellectus īformatus pos- sit ipsas res: quaz speciebus est īformatus intelligere: scđo opor- tet actum intelligendi: et cognoscendi ad ipsas spēs intelligibiles nō terminari: sed terminat̄ ad ipsas res: quarū similitudines sunt: nā licet spēs intelligibiles b̄m se īformant intellectū: et non exterio- res res: propter q̄ alicui posset videri q̄ intellectus intelligeret hu- iusmodi species: et non res ipsas: non tamen hoc est verum: quia actus intelligendi: et cognoscendi terminat̄ ad principale obiectū: et non ad illud: qđ est ratio intelligendi: quia res exteriores sunt principalia obiecta ipsius intellectus: spēs vero intelligibiles pre- dictarum rerum sunt sicut ratio intelligendi: et cognoscendi ipsas: ideo res ipse cognoscuntur: et intelligunt̄ ab intellectu: non autem species intelligibiles: nisi forte sicut illud: qđ est ratio intelligendi.

Dicamus igit̄ q̄ cum res non possunt esse presentes ipsi intellectui. ideo oꝝ species: et similitudines ipsarum ī ipso ītellec̄tu exi- stere: quibus īformatis: ipsas intelligere valeat. Tertio hoc p̄ bat̄ ex parte fantasmatiū causantiū spēs ī ipso ītellec̄tu. Dico- mus enim: q̄ sicut quodammodo se habent fantasmat̄ respectu ītellec̄tus: sic se habent sensibilia exteriora respectu sensuꝝ. Hā sicut sensibilia propter materialitatē ipsorū posita supra sensum nō faciūt sensuꝝ: b̄m phūz bo de anima: ita fantasmat̄ nimis sunt ma- terialia: iō nō possunt mouere ītellec̄tu: vt ex tali motione actus ī telligendi causari possit: nam sensus est susceptiū spēz sine mate- ria: pp̄ter quod sensibilia posita supra sensum: sensationem non fa- ciunt: eo q̄ nō habent ipsa sensibilia tantā ī materialitatē: q̄ suffi- ciāt ad cāndū sensationē aliquā: s̄z oꝝ hmōi sensibilia ī se sp̄is existē-

valde materialiter: in medio vero habent esse magis spiritualiter: sed in sensu adhuc magis intentionaliter: et magis spiritualiter existere habent: aliter aliquā sensationē formare non possent: sicut igitur cōtingit de sensibilibus respectu sensus: ita cōtingit de fantasmatibus respectu intellectus: nam h̄z fantasmatā in virtute luis intellectus agentis possint mouere ipsum intellectum possibilē: siē colores in virtute lucis possunt mouere ipsum vīsum propter quod alicui posset videre h̄mōi motionem factā in intellectu possibili esse ipsā intellectiō: et quod talis motus factus in ipso intellectu per ipsa fantasmatā esset actus intelligendi: sicut motus colorū factus in sensu pōt dici ipsa sensatio nec ad hoc requiriāt aliqua spēs in intellectu cāta: sed solus motus fantasmatū factus in intellectu p̄ lumē intellectus agentis poterit intellectio: vel actus intelligendi appellari: non tñ actus intelligendi ab intellectu poterit progredi: nisi prius in eo causest species intelligibilis: eo q̄ actus intelligendi multū h̄z de actualitate: fantasmatā s̄o sunt multū materialia et subcōdictionibus materialibus: que sunt hic: et nūc in fantasia existere habēt: propter quod a fantasmatibus omnino materialitatem et possibilitatē h̄ntibus nō potest cāri actus intelligēdi: qui omnino actualitatē habet nisi mediāte quodā medio: puta mediāte spē intelligibili: que quidem species intelligibilis vt est in intellectu respectu fantasmatū multum de immaterialitate habet: quia non existit in intellectu cū condictionibus particularibus: sub quibus existunt fantasmatā in fantasia: plus tamen adhuc habet de actualitate ipse actus intelligendi: q̄z ipsa species intelligibilis. Dicimus ergo q̄ sicut ignis desiccando aliquam materiam inducendo siccitatem in aliquo: inducit etiam calorem et nibil desiccare potest nisi mediante calore quem inducit: ita fantasmatā mouendo intellectū causant actū intelligendi mediante specie intelligibili nec actus intelligendi progredi potest ab ipso intellectu p̄ motionem fantasmatum: nisi prius in intellectu causest species intelligibilis: sicut siccitas non procedit ab igne: nisi mediāte calore. Tertio etiam illud idem patere pōt expte ipsius intellectus: nam intellectus polis est pōa passiva: et oia fieri: sicut itē agn̄s est oia facere

Cum ergo intellectus oriatur nudus : non vestitus aliquibus habiti bus : vel aliquibus speciebus mediantibus qbus intelligere possit: oportet in ipso ponere aliquas species intelligibiles: quib⁹ informatus valeat ipsas cognoscere . Non enī a potentia pura intellectio emanare potest: et quia potentia intellectiva est pura potentia in genere intelligibilium : cum de se nulla forma sit informatus: necesse est predictum intellectum aliquibus formis intelligibilibus informari: per quas intelligere possit: huius autem formas intelligibles ponimus esse rerum similitudines: quia per has in cognitionem rerū ipse intellectus pruenire potest: ut ex dictis ē manifestum : ergo sequitur τc.

Capitulū tertiu quō predicte spēs: qbus intellectus intelligit causantur in ipso ab ipsis fantasmatibus: et qualiter fantasmata intellectui pōleb̄ possunt mouere: et huius species in ipso causare .

c Um fantasmatā exūtia in fantasia sunt accēna: eo quod nullus sensus similitudinez substātie et quicquid ē substātie apprehendit: non utrū possibile ab ipsis fantasmatibus: que sunt tantū similitudines accidentiū: similitudines substātiaz in intellectu possibili cāri: cum nullum agēs agit ultra suaz spēciam et ultra suaz virtutem. Duplex ergo difficultas quantū ad p̄ sens oritur nobis de ipsis fantasmatibus. Una ē prout ipsa sunt similitudines accidentiū: nam cum accidentia sunt materialia: et sub conditionibus particularibus existentia solum illa poterūt esse in sensibus: et ab ipsis sensibus poterunt cognosci: ab intellectu vero accēna cognosci non poterant: eo quod similitudines ipsarū nullo modo existere habēt in intellectu . Ellia est difficultas de ipsis fantasmatibus respectu actionis: quam hñt in intellectu: nam cum talia fantasmatā sunt solum similitudines accidentium: Non ut quod similitudines subārūt in ipso intellectu care possunt. Intellectus ergo: fantastica et accēna rerū non poterit cognoscere: quia cū talia signata: et sub conditionibus materialibus exūtia: solum habent esse insensu: et non in intellectu: et p̄ sensū solum a sensu et non ab intellectu cognoscerēt. Similiter intellectus nō poterit cognoscere subās ipsas: eo quod similitudines subāz cū sint indivisibiles nō pos-

Dubita
prima .

scđa dn⁹

sunt esse in sensu: nec ab ipsis fantasmatibus existentibus in sensu huiusmodi similitudines subarum in intellectu poterunt causari: cum accidens non habeat causalitatem supra substantiam nihil ergo poterit cognoscere intellectus: quod omne quod est vel substantia vel accidens est: et quod intellectus virtusque cognitione priuatur: sicut per inductionem superius factam: videtur quod nullus rei cognitiones habeat: ut ergo predicte due dubitationes amoueantur: duo in presenti capitulo declarabimus. Primum namque ostendemus quod fantasmatum: que sunt similitudines accidentium in virtute alterius similitudines substantiarum: et species intelligibiles substantie in ipso intellectu causare possint. Secundo declarabimus quod per similitudines substantiae: quibus intellectus formatur potest ipsa fantasmatum et ipsa accidentia cognoscere: non obstante: quod intellectus informetur similitudinibus accidentium: sed solum informetur similitudinibus substantiarum. Primum autem quantum ad prius: tripliciter probare possumus. Nam fantasmatum prima possunt causare similitudines substantiarum in ipso intellectu in virtute intellectus agentis. Secundo in virtute forme substancialis.

Tertio in vigore virtutis estimative. Primum autem sic patet: dicamus quod non est inconveniens aliquid agere ultra suam speciem in virtute alterius: fantasmatum igitur quod sunt accidentia quedam vel similitudines accidentium: quoniam in virtute propria similitudines substancialium in intellectu care non possunt: in virtute tamen luis intellectus agentis irradiantis super talia fantasmatum: non est inconveniens similitudines substantiarum ab huiusmodi fantasmatibus in intellectu causari. Nam sicut in virtute lumis solaris: multe forme substanciales sensibiles in materia introducuntur: sic in virtute luminis intellectus agentis: multe forme intelligibiles substancialium in intellectu possibili introduci possunt. Nam sicut sol est quodammodo lumine respectu corporalium et sensibilium: ita lumine intellectus agentis est quodammodo lumine respectu intelligibilium. Preterea quod sicut in virtute solaris luis: in materia sensibili aliquam substancialis forma sensibilis introducitur: sic in virtute intellectus agentis aliquam forma intelligibilis ab ipsis fantasmatibus in intellectu poterit cari: poterit ergo fantasmatum pri-

mo similitudines subāz i intellectu cāre. nō. n. virtute ppria: s̄ i virtute intellectus agētis. Scđo hīmōi fantasmatā poterūt similitudines sub stātiaz i intellectu cāre i virtute forme subālis: nā actiōes itētiōales cōparant̄ in actiōibus itētionalib⁹ sicut actiōes reales actiōib⁹ rea libus correspōdent sicut ergo forma accidētalīs realis i virtute for me substātialis: pōt inducere formā subālē i aliq̄ materia ignis p calorē: q̄ est forma accidētalīs eius: pōt generare ignē: t pōt i ma teria: q̄ sub foſa aque exiſtit: formā substātialē ignis introducere.

Xā videmus hoc sensibiliter: q̄ ignis agit i aquā: yl i alia cor pora p calorē: q̄ ē qdā accidētalīs foſa: x̄ns naturā ignis. Foſe igit̄ accidētales reales agētes in virtute formaz substātialiū pos sunt ipsas substātiales formas: i materia introducere: sic etiā erit d formis intentionalibus. Xā similitudines: t intentiones accidētiū in virtute intentionū subāz: poterūt i aliquo introducere formaz substātialiū similitudines: t intentiones. Quin igit̄ fantasmatā existētia in fantasia sint intentiones: t similitudines occidentiū: poterunt huiusmodi fantasmatā in virtute similitudinum: t intentionum substātialium in ipso intellectu similitudines: t species i telligibiles substātialiū introducere. Xā non solum una forma accidentalīs potest agere in virtute substātialīs forme: t sic in ma teria substātiale formam introducere: quando predicta accidētalīs forma est coniuncta forme substātiali: sed etiam hoc facere potest: quando est ab ea separata. Xām videmus semen virile: vel virtutem: que est in tali semine disponere instrumentum ad in trodūctionem anime: que est forma substātialīs ipsius hominīs: vt introducat ipsam subālez formā: si est apta nata educi de poten tia materie t hoc in virtute ipsius generantis: aquo semine deducitur: t tamen huiusmodi virtus: que est in semine non est coniuncta ipsi generanti: nisi virtualiter solum: sic etiam fantasmatā da to q̄ sint solum similitudines accidentiū t dato q̄ sint huiusmodi accidentiū similitudines separate ab intentionib⁹: t similitu dinib⁹ subāz: poterunt tñ in virtute intentionū substātialiū formaz in ipso intellectu substātie similitudinē causare. Fantasmatā igit̄ p̄nt similitudines substātie i ipso intellectu cāre i virtute foſe ſbalis.

Lōmēta
rō.

Tertio predicta fantastica pñt hñmōi similitudines in intellectu introducere in virtute ipsius extimatiue. Nam bin cōmentato-
rein hō de aia: ipsa virtus extimativa apprehendit de rebus inten-
tiones non sensatas. Quāuis igitur nullus aliis sensus posset in
tentiones subāz apprehendere: eo q̄ similitudines subāz nō sunt
visibiles nec sunt sensate. Cl̄ritus. n. extimativa hñmōi intentio-
nes apprehendere pōt: ita q̄ tota res: vt est su ba affecta qualitate
et quantitate et alijs accidentibus multiplicat se v̄sqz ad fantasiam
Ipsa tñ fantasia non apprehendit similitudines talis rei: nisi ut
est affecta talibus accidentibus: sed extimativa intentiones et simi-
litudines non sensatas apprehendere pōt: pp q̄ fantasmatā i virtu-
te huius extimatiue apprehendētis similitudines: et intentiones subē
que non sunt sensate: poterunt hñmōi similitudines substātie i ipso i
tellectu cāre: et sic p̄z q̄ l̄ fantasmatā sint solū similitudines acci-
dentiū: possunt tñ i virtute alioz similitudines subāz i intellectu cusare.

Qd̄ vero non oporteat intellectū spēbus accidētiū eē iformatuz:
vt ipa accidentia intelligere valeat: q̄ dicebat declarandū: de faci-
li manifestari pōt. Nā si accidentia non diffiniunt per se: l̄ p
ipsam subām diffiniri habent: vt pōt hñi ex septimo methaphysice:
ita accīa nō cognoscunt p se: sed hñt cognosci p ipsam subām.

Sufficit igit̄ intellectū intentionibus: et similitudinib⁹ subāz esse
iformatū: vt p tales similitudines subāz ipsoz accidētum cognitionez
hēat. Qualiter tñ intellectus accidentia cognoscat: magis in
sequētibus capitulis declarabit.

Capitulum quartū quō nō sunt eedē spēs numero existētes in
fantasia: et species informantes intellectum ab ipsis fantasmati-
bus caute.

Qd̄ non sunt eedē spēs ex̄ntes in fantasia: et spēs ifor-
mantes intellectū ab ipsis fantasmatibus cāte: q̄zū ad
pñs tripliciter possumus dclarare. Primo expte sub-
stantiarū i qb⁹ hñmōi spēs existūt: Secdo expte ipsarū
spēz b̄z se. Tertio ex pte cognitiōis et intellectiōis pdcārū spēruz.

Prima rō sic p̄z. Nam sicut accidentia non s̄t entia: nisi q̄a
sunt ex̄ntis. Accidentia igit̄ non hñt esse in se: sed existunt i ali-

quo subiecto: Cū igit̄ forme diuidantur divisione materie: t̄ accidentia numerentur numeratione subiectorum: oꝝ sp̄es t̄ similitudines rerū existētes in fantasia: t̄ species ex̄ntes in intellectu ab ipsiſ fantasmatibus causatas ab inuicē differre. Nā cū pōa intellectua non est pōa organica: necesse ē sp̄es t̄ similitudines rerū in vtraq; pōa existentes ad inuicem eē diuersas. Secundo hoc idē p̄z etiā expte sp̄erū. Nā vt dicebat supra: sp̄es ex̄ntes in fantasia sunt ibi cū conditionib⁹ q̄ sunt hic t̄ nūc:imo cū sensus non apprehendat: nisi accidentia: solum species t̄ similitudines accidētium i vīriute fantastica existere hñt: species pō t̄ similitudines substātiarū: exuerso non hñt esse in sensu: vel in fantasia: s̄z solum i intellectu. Dicamus igit̄ q̄ sicut differunt forme reales substantiarū a formis realibus accidentiū: t̄ sp̄es t̄ intentiones subāꝝ ab intentionibus: t̄ sp̄ebus accidentiū: sed in fantasia: t̄ in oībus sensibus existunt solum intentiones: t̄ similitudines accidētū: nō aut̄ subārum: eo q̄ ipsum q̄: quod qd est subē: cuīus similitudine intellectus informatus ē p̄priū obīm intellectus: vt dī 3° d̄ aīa: oꝝ igit̄ hmōi intentiones t̄ sp̄es ex̄ntes in fantasia differre ab intentionib⁹: t̄ sp̄eb⁹ informantibus intellectū. Nō obstante igit̄ q̄ sp̄es informates ipsum intellectū sint causate ab ipsis fantasmatibus: oꝝ in hmōi fantasmatā: t̄ similitudines existētes in fantasia differre a speciedbus t̄ intentionibus: q̄ sunt i intellectu. Tertio idem manifestari pōt expte cognitōis t̄ intellectōis: q̄ hñt p̄ hmōi sp̄es. Dicamus. n. q̄ ipsa fantasmatā: vel sp̄es existentes in fantasia: t̄ sp̄es intelligibiles informantibus intellectū: non eodem mō sunt principium intelligendi: t̄ cognoscendi rem ipsam in suo esse particulari t̄ materiali. Sed rex species put̄ sunt in fantasia sunt principiū cognoscēdi rē put̄ vero rerū sp̄es sunt in intellectu sunt principiū t̄ rō cognoscendi rem sub esse vli: t̄ abstracto: t̄ qz res non eodem mō considerate sub esse vli: t̄ qđitatiuo q̄ cognitio hñt p̄ sp̄es intelligibiles informates intellectū: t̄ considerate sub esse individuali: t̄ actuali q̄ cognitio habet p̄ fantasmatā vt p̄ sp̄es existētes in fantasia: t̄ in intellectu nostro: oꝝ esse diuersas. Quod aut̄ res non sunt eedē considerate sub eē vli: t̄ qđitatiuo: t̄ considerate sub eē actuali: vel sub esse ex̄ntis

Auct.

manifestum esse potest tam in substantiis: qz in accidentibus.

Nam in substantiis hoc est manifestū qz esse actuale: vel exūtie ē preter rōem qditatis eius. Nam si esse actuale substantie non differret a quiditate ipsius: non posset ipsi substantie rō ei generis cōpetere: eo qz esse actuale non pōt eē cōe pluribus p modum ge-neris: cū oia cōtēta sub genere differant p esse: vt dicit Auct. in sua mathaphysica: probat qz per se existere non est diffinitio substātie eo qz p hoc non demonstrat qditas substantie: sed esse eius: qz gd est esse: non est idem cū eius qditate. Diffinitio ergo substātie ē qz sit res bñs qditatē cui regrit eē: vel cui non cōpetit in alio es-se: t sic eē actuale: vel exūtie est preter rōem qditatis sube: multo fortius ipsum subiectū: vel ipa subā: p quā accīs subsistit: erit pre-ter quiditatē ipsius accidētis. Nam l̄z dicat qz accidentis eē: ē in esse: per hoc non demonstratur accītis eē qz existat in alio: t qz conseruet mediante aliquo alio subiecto. Diffō igit̄ propria ac-cidētis: ē qz sit qditas aliqua: cui cōpetit eē i alio. Sicut igit̄ eē actu-ale: vel p se existere: ē pter rōem: vel quiditatē: vel diffinitionem sube: nec p hoc qz ē p se existere notificat qditas sube: sic etiā i eē alteri: vel existere i altero: puta i aliquo subo: vel in aliqua subā ē p-ter qditatē: t diffinitionē ipsius accidentis: nec p hoc qz dī accītis eē ē i esse: exprimit qditas accītis: s̄ magis exprimit qdā modus accidētis eēndi: q zpetit sibi p zpationē ad cāz suā: puta ad subz: p qz in esse zseruat: tāqz p cām p̄ximā. Ex quo patere pōt: qz q-ditas accītis pōt intelligi sine subo. Nam vnuqdz in tali pōt intel-ligi: sine eo qz ē de qdditate: t diffōe eius: t qz ut dictū ē: inesse al-teri non est de qdditate: t diffōe ipsius accītis: sed magis pertinet ad existere eius: vel ad modū essendi ipsius: iō sine tali inesse: t si-ne ipso subo intelligi pōt: nec ē curandū: si a phō inuenias hoc eē possum in diffōne. s. subiectū: vel existere in alio. Nam aliqui p̄hi non ponunt ea: que sunt de essentia diffinitionis: sed magis ea per que diffinitio magis haberī potest. Concludamus ergo esse alias species existentes in fantasia: t in intellectu: eo qz alio modo sunt ratio cognoscendi rem: scdm qz vtrobiqz predicte spe-cies existere babent.

Diff. sbe

Auct.

Lap̄lm quīntū quō oꝝ ipsa fantasmata depurari p̄ intellectū agē
sem: vt possint mouere intellectum possibilez: t̄ qualiter ista d̄pura-
sio ē intelligenda.

I declarēm⁹ q̄līr fantasmata i virtute p̄pria intellectum
possibile mouere non p̄n: vt sp̄es intelligibiles in ipso
causent: nisi depurent p̄ intellectū agentē oꝝ duo videre.

Primū est q̄ cā est q̄ b̄mōi fantasmata i p̄pria vir-
tute non p̄n mouere intellectū. Scđm est q̄ oꝝ ea depurare per
intellectum agēt: t̄ p̄ quē modū ista depuratio est intelligenda.

Primū aut̄ q̄z̄ ad p̄ns duplicitē d̄clarare possumus. Pri-
mo expte ipsorū fantasmatū. Scđo expte ipsius intellectus polis.

Prima rō sic p̄z. Nam fantasmata dicunt eē intelligibiliā in
pōa: eo q̄ sunt pticularia: t̄ materialia. Particulare aut̄: t̄ ma-
teriale nō p̄n imutare intellectū: ut in ipso aliqd cāet: q̄ nō ē p̄pri-
um obm̄ eius: nā nulla pōa imutat nisi a p̄prio obto. Per se. n.
loquēdo visus nō imutat ab odore: nec a sapore: s̄ a colore vel ln-
ce: qd̄ ē p̄priū obm̄ eius. Lū igit̄ p̄priū obm̄ intellectus sit
vle: t̄ nō particulare: vel materiale: nullo mō poterit imutari ab ip-
sis fātasmatib⁹: q̄ sunt pticularia: t̄ mālia: q̄ nō sunt obra intellectus
s̄ magis ipsoꝝ sensuꝝ: nisi igr̄ pdicta fantasmata fiāt v̄lia: nō poter-
ūt intellectū possibile mouere: nec i ipso aliqd cāre: t̄ q̄ nihil se ip̄z
facit in actu: cū talia fantasmata ex hoc: q̄ sunt pticularia: t̄ mālia
sunt v̄lia in pōa: t̄ p̄ ɔ̄ns in pōa sunt intelligibilia: iō nō poterūt se
ipsa facere in actu v̄litatis: t̄ intelligibilitatis: vt sint actu v̄lia t̄ ac-
tu intelligibilia: nisi p̄ aliquod agens. Huiusmōi aut̄ agens po-
nit intellectus agens: in cuius virtute fantasmata: q̄ sunt pticularia:
t̄ intelligibilia solum in pōa fiunt: postea actu v̄lia: t̄ actu in-
telligibilia: t̄ per ɔ̄ns actu possunt intellectū polez mouere: t̄ sp̄es
intelligibiles in ipso cāre. Unū phūs fo de anima vides com-
pare ad fantasmata intellectuz agentem: sicut comparat lumen ad
colores. Nam sicut colores non mouent visum: nec suas si-
militudines in visu imprimere p̄n: nisi mediante luce: ita fantas-
mata nō p̄n mouere intellectum possibilem: nec aliquas species

Dominus

Problema

Similitudo

2matorz.

in ipso pñt causare: nisi mediâte lumine intellectus agentis: s̄ ista cōpatio: vt 2matorz ibidē dicit non occurrit p oēm modū: qz colores sunt visibiles in actu: nec p lucē tribuit eis aliqua actualitas: s̄ solam colores indigent ipo lumine rōe medis. Hā cū nō possint ipi colores suas intentiones imprimere in visu: nisi mediâte aere: t ni si aer sit illuminatus: colores videri non possunt: nec uisus ab eis potest in mutari: sed fantasmata: cū sint particularia nullo mō h̄ se sunt v̄lia: nec actu intelligibilia: s̄ solū i pōa: quātū ad hoc similitudo ē bona: qz sicut colores nō mouent visuz: nisi mediâte luie imutante medium prius: ita fantasmata nō mouēt intellectū possibilem nisi mediante intellectu agente imutante ipsa fantasmata t faciente ipa actu intelligibilia. Una ergo rō qz fantasmata non possunt p se mouere ipsum intellectū possibilem sumit expte ipsoꝝ fantasma tū qz sunt v̄lia: t intelligibilia in pōa. Scda rōe hoc patere pot expte intellectus possibilis: qz intellectus possibilis est pura pōa: nec de se h̄ aliquam formā intelligibilem: sed omne passuum: qz recipere aliquā formā t qz est oia fieri: p receptionem formaz i ipso: oꝝ hmōi formaz receptionē in ipso cāri per aliquid agens: qd est oia facere: quum igit̄ intellectus possibilis sit oia fieri: t intellectus agens sit oia facere: quemadmodum fantasmata requirunt intellectum possibilem tāqz pōam passiuam: in qua species intelligibiles possunt cāre: ita requirunt intellectum agentem tanqz pōam ac tūam: p quam hmōi cālitatē specierum in intellectu possibili possint facere: fantasmata igit̄ p intellectum agentem: oꝝ depurari: t in actu v̄litatū fieri: vt intellectum possibilem possint mouere: t species intelligibilium in ipso causare: sed per quem modum ista depuratio ē intelligenda qz ho dicebas declarandum: t quō talis depuratio fiat. Est sciendū qz illa dicunt eē depurata in ipsis corpora libus: qz non habent ad mixtionem alterius nature: vel alterius li quoris: sicut vīnum purum appellamus: quando caret admixtiōe aque. Sitr illa dicunt pura: que sunt firma: t incorruptibilia: sicut corpora celestia pura appellamus: qz firmitatem: t incorruptibilitatem hñt. Depuratio igit̄ dupl̄r sumit incorporalibus: v̄l ratione alterius nature admixtionis carentie: vel ratione firmitatis:

Que dñr
ēē dñpura
ra.Duplici
ter sumit
dñpuratio

et incorruptibilitatis permanentie: et hinc istum duplice modum dicere possimus fantasmata depurari per intellectum agentem: propter quod est scientia dum quod ipsa accidentia rei: ut est quantitas: qualitas: et alia huiusmodi accidentia: non solum dicuntur esse alterius nature: quod ipsa natura rei hinc se considerata: et quod ipsa subiecta. Sed etiam dicuntur esse extrinseca respectu ipsius nature rei: cum ipsa subiecta de se non habeat: quod individualiter: quod extendatur: et de albetur: nisi per ipsa accidentia: quod quidem extensio: et de albatore: vel coloratio quoddam extrinseca sunt nobis exteriora apparentia: si igitur consideratur ipsa natura rei hinc se: et si consideratur ipsa subiecta rei sine admixtione talium accidentium: et particularium: quod talis subiecta: talis nam dicitur esse hic: et nunc: et dicitur existere sub particularibus: et materialibus conditionibus: tunc dicitur proprie naturae: et proprie subiecta depurari: vel esse depurata: et quia ipsa fantasmata existunt in fantasia sub conditionibus particularibus: et accidentibus: et ex hoc sunt via intelligibilia in posse: per intellectum vero agentem huiusmodi similitudines: et fantasmata: quod sunt in fantasia considerantur sine conditionibus particularibus: et materialibus: sed solum predicta fantasmata considerantur ab ipso intellectu agente: ut sunt representativa naturae rei secundum se absque accidentibus: et ex hoc talia fantasmatata sunt actus viae et actu intelligibilia: ideo predicta fantasmata dicuntur depurari per intellectum agentem: nec improrprie: nam sicut vinum dicimus depurare: quando renouemus inde aquam: et alios liquores: et sicut dicimus depurare ferrum: vel argentum: cum amouemus rubiginem: ita intellectus agens: ex hoc quod fantasmata existunt in fantasia representativa ipsa particularia: ut particularia sunt: si consideratur ea sine talibus particularibus accidentibus dicitur ipsa fantasmata depurare.

Hoc dato quod in fantasia sit fantasma representans sortem: ut sortes esse: dato quod in tali fantasia sit fantasma representans petrum: ut petrus est: per ipsum intellectum agentem: considerabuntur huiusmodi fantasmata sine omnibus: vel accidentibus particularibus: quibus sortes reponuntur in esse tali signato: et in quibus sortes differt a petro: solum autem huiusmodi fantasmata intellectus considerabit: ut sunt representativa ipsius naturae communis: ut humanitatis in qua non differt sortes a petro: quod participatione speciei omnes homines sunt unus homo: et

In quantum ab huiusmodi fantasmatibus remouentur per considerationem ipsius intellectus agentis: ipsa accidentia particularia dicuntur talia fantasmatata per intellectum agentem depurari prima depuratione et ita primo modo competit ipsis fantasmatibus depurari. Secundomodo qui sumebatur ex permanentia: et in corruptibilitate rei. Nam ipsa fantasmatata considerata ut sunt representativa nature rei in suo esse specifico sine accidentibus individualibus dicuntur actu universalia: et actu intelligibilia: et per consequens sunt incorruptibilia: eo quod universalia incorruptibilia sunt: et quia omnia ista sortiuntur fantasmatata per lumen intellectus agentis: ideo verum est quod per talem intellectum predicta fantasmatata habent depurari: et illuminari: aliter intellectum possibilis mouere non possent: nec species intelligibles in eo possunt carent: ut ex ex dictis aliquatenus est patet factum.

Capitulum sextum quoniam intellectus possibilis: et intellectus agens in essentia anime radicantur: ut mediantibus eis intelligere valeat: et qualiter predicte potentie cum essentia anime conueniuntur: et qualiter ab ea differunt.

Secondum philosophum tertio de anima in omni natura in qua est dare aliquid: quo est omnia fieri: oportet dare aliquid: quo est omnia facere: et ubi est dare aliquis motus: est dare aliquid mouens: et si est dare patiens: oportet dare agens. Quam igitur anima nostra sit natura quedam intellectualis: oportet has duas differentias: et has duas proprietates ponere in ea per quarum unam anima est omnia fieri: et sic potens omnes species intelligibles recipere: et per aliam est omnia facere: et omnes huiusmodi species intelligibles causare.

Alta igitur proprietas: qua anima est omnia fieri: vocabitur intellectus possibilis. Alia vero: qua est omnia facere: appellatur intellectus agens. Tlerum quia huiusmodi differentie: et huiusmodi proprietates non semper sunt coniuncte in una substantia: nec in eadem essentia semper radicantur: sed sunt separate ab invicem: ideo ut manifestetur in hoc sexto capitulo quis alter predicte proprietates videlicet intellectus possibilis et intellectus agens in

Quo fantasmatata sunt incorruptibili.

Obi.

animæ esse habent: duo sunt declaranda. Primum est quomo-
do proprietates in essentia anime sunt radicate. Secundum est
qualiter in anime essentia huiusmodi proprietates conueniant: &
qualiter ab ea differant. Primum autem quantum ad presens
possimus dupliciter ostendere. Primo ex parte dignitatis
anime. Secundo ex parte operationis eiusdem. Præmia rō
ratio sic patet. Nam videmus ista tria secundum dignitates: &
gradus se adiuicem excedere: videlicet naturam in animata: vt
naturæ granum: & naturam sensitivam: puta naturam animalium
& naturam intellectuam scilicet naturam humana: in natura igi-
tur in animata: vt in natura grauium: & leuium mouens: & motum
nō sunt simul coniuncta ymo sunt oia separata: nā cum motus gra-
uium: & leuium sit a generante primo a quo forma grauis ipsius
grauibus & leuibus datur: oportet dicere mouens: & motum in ta-
li natura non esse simul coniuncta: nec propter hoc oportet hmoi
motum grauium: & leuium esse violentiam: quia licet generans
vel mouens ipsorum grauium sit separatum a motu: vt ab ipsis gra-
uibus est: tamen a predicto mouente ipsis grauibus: & leuibus for-
ma grauitatis: & levitatis impressa: per quam eorum motus dicitur
esse naturalis. In natura autem sensitiva: vt in ipsis animali-
bus mouens: & motum sunt simul: nam animal diuidit in animalia
& corpus: & mouet seipsum ratione anime: & mouetur ratione cor-
poris. In anima igitur que est dignior: & nobilior natura: qđ qđ
bet alia natura sensitiva: ista duo scilicet mouens: & motum simul
erunt: & quia intellectus agens habet rationem mouentis: & est il-
lud: quo anima est omnia facere: & intellectus possibilis habet ra-
tionem patientis & est illud quo anima ē omnia fieri: ideo iste due
proprietates in essentia anime radicabuntur: & tanqđ naturales po-
tentie: & proprietates anime existentes in sepabilitate naturam ani-
me comitabuntur. Nam sicut in oculis miscipule fundantur: due
pioprietates diaphanitas: & luminositas: vt mediante diaphani-
tate: species: & intentiones colorum valeat recipere: & medi-
ante luminositate ipsum aerem: & medium possit illuminare:
quo illuminato colores non impedianter: quin suas similitu-

dines in oculis muscipule possint imprimitre: propter quod talia animalia in nocte vident: sicut videmus ad sensum: ita oportet hanc suas proprietates scilicet intellectum possibilem: et agentem in eadem essentia anime radicari: ut mediante intellectu agente anima valeat omnes similitudines: et species intelligibiles in ipso intellectu possibili causare. Si igitur natura intellectiva exceedit naturam sensitivam: et sensitiva excedit naturam in animatum: cum in ipsis animalibus mouens: et motum debeant esse simul: multo fortius in natura anime intellective talia simul esse habebunt.

Secunda ratione hoc manifestatur ex parte ipsius anime operantis: nam ipsa essentia anime non potest esse in mediatum principium alicuius actionis: eo quod est communione omnium essentie creatae: ut immediate aliqua potentia operetur. Potentia autem anime mediante: intelligere potest ipse intellectus possibilis: qui potentia passiva dicitur: mediante qua anima recipere potest omnia illa per que anima in operationes intelligibiles exire potest. Intellectus vero agens est potentia activa per quam ea que recipiuntur in intellectu possibili actualitatem quandam recipiunt: sed cum intellectus possibilis fundetur inessentia anime: oportet intellectum agentem etiam in ipsa essentia anime fundari: cum magis sit attribuenda ipsi anime potentia activa propter eius operationes: quam ipsa potentia passiva: et quod actio: et operatio quelibet magis attribuitur agenti: quam materie. Si igitur dicimus ab anima egredi aliquas operationes: et actiones intelligibiles: mediante intellectu possibili: qui est potentia passiva: et ex hoc talem intellectum ponimus in essentia anime fundari: multo fortius in tali anime essentia debemus ponere intellectum agentem: cum ad tales operationes intelligibiles magis intellectus agens: quam possibilis cūcurrat. Sed qualiter predicte potentie conueniant in essentia anime: et qualiter differunt est secundo declarandum. Ad huius modi igitur intellectum est sciendum: quod predicte potentie cum essentia anime tripliciter ab ea differunt: nam primo conueniunt in permanentia: et differunt in essentia. Dicemus enim quod essentia anime est substantia: et est permanens: quia est incorruptibilis.

Scđa 20

Quid ē in
tel' agēsEssentia a
anime est
substantia et
permanens.

Potentia vero anime non est substantia: sed est accidentes quoddam proprium ipsius anime: est tamen huiusmodi potentia permanens: et incorruptibilis: sicut animae essentia: sed actus volendi: et intelligendi non sunt substantie: nec permanentes: cum enim accidentis corruptibile non possit immediate emanare ab essentia substantiali in corruptibili: nisi mediante aliquo accidente in ipso fundato: oportet igitur intellectum: et voluntatem mediantibus quibus velle: et intelligere ab essentia anime procedunt accidentia quedam existerem: nam non est rationabile: nec ordo naturalis hoc requirit: ut a substantia immediate accidentis imperfectum: et corruptibile causetur nisi mediante accidente perfecto: et incorruptibili. Potentie igitur anime conueniunt cum essentia ipsius anime impermanenta: quia sunt incorruptibles: et permanentes: sicut essentia anime: sed differrunt in essentia: quia animae essentia est in genere substantie: potentie vero sunt in genere accidentis. Contra istum: et specialiter ubi dicit quod potentie anime sunt in genere qualitatis et bene possunt sic argui: quod tunc sequeretur quod essent qualitates quod ipse non diceret: consequentia probatur: quia oportet quod de quocumque posito in aliquo genere terminus illius generis predicatur: modo nullus est talis nisi iste terminus qualitas. Ad istud respondeat negando consequentiam. Ad probationem autem dicitur quod predicatio in genere potest esse duplex: vel in abstracto: vel in concreto: tunc si vis quod illa talis predicatio sit in abstracto: et quod hoc requiras: dico quod falsum est: et dico quod sufficit: quod fiat in concreto scilicet quod hoc est quale: et hoc verum est de potentia anime: et sic de quocumque posito in illo genere: et nec est inconveniens quod aliquid: quod est substantia ponatur in predicamento qualitatis ratione unius certe considerationis. Secundo conueniunt in agendo: sed differunt in ipsis accidentibus: nam intelligere est ab anima: et est ab intellectu: et velle similiter est ab anima: et voluntate et quia essentia anime est principium intellectus: et omnium potentiarum eius: oportet et quod sit principium omnium operationum ipsarum: conueniunt igitur anima et potentia in agendo: sed differunt in actionibus: quia intelligere: et velle et aliae actiones anime sunt accidentia: sicut potentie

Impugnatio.

R̄no

Predicatio in generis est duplex.

Scđo

eius anime: licet potentie sint accidentia permanetia: actiones uero accidentia non permanetia. Sed q[uod]a anime essentia non est accidentes sed substantia: vnde si diceretur ab anima immediate huiusmodi actiones progredi non mediantibus potentia accidentibus: o[ste]z dicere per dictas actiones esse idem cum substantia anime: nam si poneretur quod anima intellegret se ipsam: uel angelus non mediante intellectu differente ab essentia anime: vел angelus: oportet actum intelligendi non differre a substantia anime: vел angelus: eo quod hoc supposito quod anima: vел angelus se ipsam intelligat: actus intelligendi ab essentia anime: vел angelus inciperet: et in essentia anime terminaretur non mediante aliquo medio realiter differente ab essentia anime gerente uicem duorum terminorum: ut termini aquo incipit actus intelligentis: et termini ad quem huiusmodi actus terminatur: sed regula est philosophi secundo priorum quod quandocunq[ue] extrema sunt differentia: et realiter conueniuntur: oportet medium indifferens esse cum extremis ipsis: propter quod si actus intelligendi inciperet ab essentia anime: et immediate terminaretur in eandem essentiam non mediante aliquo medio accidentaliter: necessario oportet huiusmodi modi actum intelligendi realiter cum essentia anime conuenire: quod est impossibile. Tertio conueniuntur anima et potentia eius in receptione: sed differunt in ipso recepto. Nam species intelligibiles: que ab ipsis fantasmatis causantur in anima: recipiuntur huiusmodi species ab anima: et intellectu: sed in anima mediante intellectu. Nam si huiusmodi species intelligibiles essent accidentia immediate adherentia ipsi anime essentie: non mediante aliquo alio accidente: fantasma que haberent causalitatem supra huiusmodi species: haberent etiam causalitatem supra ipsam substantiam anime: eo quod agens: quod potest in accidentes immediate fundatum in substantia: potest etiam in ipsam substantiam: cum ipsa substantia nunquam possit spoliari propriis accidentibus: quin ipsa etiam attingatur: et corrumperatur. Conueniunt igitur anima: et potentie in receptione formarum intelligibilium ab ipsis fantasmatis: sed differunt etiam in talibus speciebus receptis: quia fantasma non causant immediate in ipsa substantia anime huiusmodi species: nisi median-

te aliquo accidēte in herēte immediate ipsi substātie anime: vt me-
diāte intellectu: eo q̄ fantasmatā haberēt causalitatem supra acci-
dēs fundatum i substālia anime: vt dictum est: oportet q̄ habe-
rent causalitatē supra ipsam substātiām: q̄ nulli agenti creato cō-
petit: t̄ sic patet quo modo potentie conueniant cum essentia ani-
me: t̄ quomodo differant.

Capitulum septimū quomō volūtas mouere habet ipsum itel-
lectum ad intelligēdum: t̄ qualiter ad eliciendū proprios actus ce-
tere vires anime ab ea moueantur.

Illegible
¶ qualibet autem intellectione tria consideramus per
que triplici ratione possumus probare volūtatem moue-
re intellectum ad intelligēdum: t̄ mouere etiam ceteras
vires anime ad suos actus proprios eliciēdos. ¶ Nam
primo cōsideramus in qualibet parte itellectionis obiectum intelligibile. Secundo actum intelligendi. Tertio potētiām intelligēdum. Prima sumitur ex parte obiecti intelligibilis. Nam ad intelligēdū ipsa principia intellectus nō mouetur ab aliquo: sed na-
turaliter ad cognitionēz principiorū feri habet: s̄z t̄ postq̄z intellec-
tus ē informatus a cognitione principiorū ab ipsa volūtate moue-
tur vt ipsas conclusiones: que sunt obiecta principalia intelligibi-
lia intellectus intelligat. Nam imediate cum intellectus possibilis
ex natura sua: t̄ ex lumine intellectus agēns ipsa principia cognoscit: proponit ea ipsi volūtati: t̄ quia ipsorum principiorum cogni-
tio: qua intellectus ē informatus cōplacet ipsi volūtati: t̄ ex hoc mo-
uet ipsum intellectum ad cognitionem: t̄ intellectionem ipsarum cō-
clusionū. Ipsas igit̄ cōclusiones: que sunt obiecta intellectus nō i-
telligit intellectus naturaliter ex suo motu proprio: s̄z mouet ab ipa
volūtate: vt tales cōclusiōes: q̄ ex ipsis principiis elici pñt: vel p se ip-
sum pquirat: t̄ cognoscat: vel ab alio adiscat. ¶ Nam q̄libz exp̄s in
seipso: q̄r quātūciq̄ eius intellectus sit informatus i cognitione prio-
rum principiorum: q̄ sunt cūlibet manifesta naturali: sicut locus ia-
nne omnibus patescit: vt dicit Omētaror bo metaphysice: nisi mone-
atur eius intellectus ab ipsa voluntate: vt in scīentijs studeat: t̄ con-
clusiones scientificas adiscat nullo modo ipsoz obiectorum intel-

quid fac
itell' p̄lis

Com.

Quō **vo** ligibiliū cognitionē habebit. Habet igit̄ voluntas moueſ intel lectum ad intelligendum ex parte actus: nam cum ipsa sensibilia semper imprimit suas similitudines in fantasia: et fantasmatā continua agant in intellectu ex tali abstractione fantasmatum ad intellectum: habet semper intellectus aliquid cogitare: nā non est in potentia nostra cogitare aliquid: vel quid nobis primo veniat ī mente ad cogitandum. Sic. n. ipse intellectus ī actu ex sola abstractioē fantasmatū: nec subiacet voluntati nostre quid veniat ī mente ad cogitandum: nec q̄ ipse intellect⁹ fiat in actu suo primo nec q̄ cogitet aliquid: vel intelligat: mouetur ab ipsa voluntate: eo q̄ cōtra dicente voluntate multa cogitabilia: et intelligibilia veniunt ī mēte nostra ad cogitandum: sed sistere in tali cogitabili: vel intelligibili etiam q̄ intellectus ita cogitet hoc q̄ non aliud: et ita sistat ī tali intelligibili: q̄ non ī alio: q̄ ad hoc intellectus moueſ ab ipsa voluntate: ymo nō solum voluntas mouet intellectū ad ynuz actum intelligendī: ita q̄ non ī alio: sed etiam hoc modo mouet omnes vires anime ad actus proprios: nā Izyus ex sui natura videat: qd̄ tñ videat hoc: et non aliud: etiaz auditus ex sui natura audiatur q̄ tamen hoc: et non illud: vel q̄ audiat illud: et non aliud: est ex parte voluntatis determinantis: et mouētis huiusmodi pōas ad tales actus determinatos.

Intelle⁹ **et vires a**
nime a
volūtate. Dicamus igit̄ intellectū: et omnes vires anime moueri ab ipsa voluntate ratione actuum ipsorum: eo q̄ licet intellectus ex sua natura intelligat: et ysis videat: et audit⁹ ex sua natura audiat: nec huiusmodi actus subiacent voluntati tamen sistere ī talibus actibus: ita q̄ non ī alijs totu⁹ ex motu voluntatis mouentis est et imperantis ceteris potentij⁹ anime

Zertio. et determinantis actus omnium potentiarum. Tertio voluntas mouet intellectum ex parte ipsius potentie intellective secundum se: nam omnes potentie possunt dici quodammodo potentie passione: sola autem voluntas respectu aliarum potentiarum potest dici libera: et potest potentia activa nominari: nam licet voluntas ab alio moueat⁹: quia mouetur a bono apprehensō: et ab ipso appetibili: et ex hoc potest dici potentia passiva: postquam tamen actuata est ex ipso bono apprehenso:

et ex ipso appetibili respectu intellectus: et alias potest activa potest
dici de eo quod mouet: et impat oibus aliis potentias. Nam postquam
intellectus factus est in actu ab obiecto intelligibili: et postquam cetere
potentie sunt actuate ex propriis objectis: adhuc habet moueri ab ipsa
voluntate: ut actus proprios eliciant: sed voluntas de se habet quod pos-
sit actum proprium elicere: et de se habet: postquam actuata est ex ipso fi-
ne: vel ex ipso bono apprehenso quod possit agere: vel non agere: et taliter
actuationem: vel velleitatem in omnibus potentias care habet: sicut ac-
tuū cāt actuationem in proprium passiuū: sola igitur voluntas simpliter
loquendo potest activa dicī potest: et sola ipsa est dūa actuū suorū: oēs autem
alie mouentur ab ipsa ut declaratum est: ex dictis.

Capitulum octauum. Quō uoluntas mouet ab alio: et qualiter
ter etiam se ipsam mouere possit.

Etia in superiori capitulo diximus voluntates mouere
q ceteras potest aie: et esse dominā actuū suo respectu oīus
potest: id alius posset ymaginari hīmōi voluntatē se ipsam
mouere: et seipsum actuare ad hoc quod alias potest mouer
possit. Nam cum nihil agat: et nihil moueat nisi sit quod est in actu:
sed voluntas mouet oēs aie potest: et a nulla dicta potest actuarum moue-
tur: et actuat: oportebit seipsum mouere: et se ipsum actuare: ut sic ac-
tuata vel sic facta in actu alias aie vires mouere possit. Nolum
igitur ostendere non esse possibile voluntatem se ipsam mouere quāuis
veritatē habet: quod voluntas se ipsam habeat determinare. Primum autem
quātum ad pīns: duplīciter ostendere possumus. Primo via ostiua.

Scđo via ducente ad impossibile. Prima via sic pīz: nā obiecto
luntatis est bonum apprehensum: et per intellectum eo quod
nihil diligit: nisi cognitum: ut Augustinus in libro de trinitate. Istud
igitur bonum apprehensum: vel est yle bonum: et habet rationem boni sim-
pliter: et rationem finis: aut non est bonum simpliciter: nec habet rationem finis
simpliciter: sed est apparenſ bonum: et est illud quod est ad finem: vel or-
dinatur ad finem: respectu igitur boni simpliciter: et respectu finis voluntas
non potest seipsum actuare: ymo actuat ab ipso bono simpliciter: et ab
ipso fine: nā tale bonum sic precognitum ostendit voluntati per intellectum
mouet ipsam voluntatem: et actuat eā: ut necessario voluntas in

Contra
dictis:

Augu.

tale bonū: et in talē finē feratur. Nam si beatitudo offeratur nobis sub rōe finalis boni: de necessitate ē a nřa volūtate volita: et si miseria oñdat nobis sub rōe mali simpliciter necessario a nobis nō est uolita: Unde Augustinus. xiiij. 3. trinitate capitulo tertio ait: quod necessario volumus esse bonū: et necessario nolumus esse miseri: respectu igit̄ boni simpliciter: et mali simpliciter voluntas nostra nō determinat seipsum: ymo actuas: et determinatur ab ipso bono apprehenso: et ab ipso fine. Nam sicut materia non mouet se ipsam ad formam: sed mouetur ab agente: ita voluntas cum est simpliciter in potentia non mouet se ipsam: nec actuat seipsum: ut velit finem: vel bonum simpliciter: cum huiusmodi bonum et huiusmodi finem velit: et in ipsum finem necessario feratur. Ultrum autem respectu eius boni q̄ est ad fines possit se determinare: postea patebit. Ad presens tantum dictum sit: q̄ bonum apprehensum sub ratione finis: et sub ratione vniuersalis boni ostensum voluntati p̄ ipsum intellectum proprie est illud q̄ voluntatem mouet: et ipsam determinat et actuat: et ipsa voluntas per tale bonum sic oblatum sibi: habet actuari scilicet imbui aliqua forma: mediante qua possit agere et sine qua nihil agere potest. Quā igitur voluntas anteq̄ ostendatur sibi aliquid bonum: et aliquid obiectum sit in pura potentia: et per consequens nō possit aliquid uelle: postq̄ vero imbuitur forma ipsius boni vniuersalis: et finalis: potest postea ea q̄ sunt ad finem velle: et non velle: et agere: et non agere: oportet dicere q̄ voluntas a tali bono apprehenso vniuersali: et sub ratione finis beat actuari et determinari: et per consequens seipsum actuare non poterit: accipiendo actuationem: sicut dictum est. Secundo hoc patet via ducēte ad impossibile. Nam si voluntas se ipsum actuaret: et se ipsum determinaret: sequitur hoc impossibile: q̄ vnum et idem esset simul in actu: et in potentia: nam si voluntas de se est impotentia ad volendum: et ad huiusmodi voluntatem se ipsum mouet: sequitur q̄ sit quid in actu. Respectu igitur sui ipsius est simul in actu: et in potentia. Cum igitur hoc sit impossibile q̄ aliquid respectu sui ipsius sit mouens et motū: agens: et patiens: eo q̄ secundum ph̄um septimo phisicorum: omne q̄ mo-

August.

Uia du.
ad ipole.

Pbi.

uetur necessario est ab alio moueri: nec est possibile vnum: et idem
a se ipso moueri: et ibidem probatur quod voluntas necessiter ab alio
et moueatur: puta ab ipso apprehenso: quod veleitatem causat in ipsa
voluntate: et ex hoc potest ipsam actuare. Concludamus igitur tam ex ratione ostensiua: quam ex ratione ducente ad impossibile
voluntatem se ipsum non posse actuare: sed actuatur ab ipso sine
vel ab ipso bono apprehenso sub ratione boni simpliciter: et unius
saliter: sed quod voluntas respectu ipsorum: que sunt ad finem et respe-
ctu bonorum appetentium possit se ipsum determinare de facilis pa-
tere potest. Nam quia fornicatio non est bona simpliciter: sed
est apparenter bona: in quantum delectabile quid: ratione tamen
qua est in ordinata: et prohibita: est mala: ideo si proponatur volu-
tati in sua libertate est: ut possit se determinare ad volendum for-
nicationem ratione qua delectabilis: vel ad fugiendum ipsum ra-
tione qua est inordinata: et prohibita: et sicut est dictum de fornicati-
one: ita dicendum est de omnibus: que non apprehenduntur: ut
bonum simpliciter: et finaliter: sed apprehenduntur: sicut ea que
ordinantur ad finem: et sicut bona apparentia. Nam respectu
omnium talium voluntas se ipsum determinat: et in potestate sua est: ut
talia possit: velle vel nolle: et quod possit sistere in uno: et non in alio:
eo quod ipsa est domina sui actus: et etiam est domina omnium actionum:
et omnium potentiarum. Est igitur hic ordo in ipsa volu-
tate: quod ipsa voluntas primo imbuatur forma ipsius boni simplici-
ter: et finaliter apprehensi: et talis imbuitione proprie dicitur actio-
tio voluntatis. Postquam vero voluntas forma huius bo-
ni finaliter: et simpliciter apprehensi fuerit imbuta: tunc se ipsum
mouet ad volendum ea: que sunt ad finem: vel ad non volendos
et talis motio proprie dicitur determinatio voluntatis secundum
quem modum loquendis: voluntas seipsum actuare non potest:
quamvis possit se ipsum determinare: ut per dicta est manife-
stum: et sic est finis hec partis.

Con^e
dictis.Ordo vo-
luntatis.

Explicit secundus tractatus perutilis de cognitione anime: et
potentias eiusdem Augustinum de Anima.

Incipiūt cap^{la} tertie p^{is} tractatus d^e cognitioe aie: t pōaz ei^o.

Cap^{lm} prīmū Quō d^eceptōib⁹ itellect⁹ diuersimode res ex teriores correspōder possint: t qualiter talibus conceptionibus ali quando nihil respondet.

Cap^{lm} b^z Quomodo diuersis conceptionibus: t itellectio nisb⁹ intellectus diuersa correspondeant: t qualiter p diuersas conceptiones intellectus diuersis nominibus res nominantur.

Cap^{lm} tertii Quō i ipis reb⁹ uenit vñ diuersitas talii nominū sumi possit: t q̄l r̄ ipē res d se hñt: q possint diuersimode ab itel lectu considerari: t p oñis diuersis nominibus appellari t c.

Cap^{lm} qrtū Un̄ sumant noia primaz intentionū: t qualiter p actum intellectus prime intentiones formari habent.

Cap^{lm} qntū Que sunt secunde intentiones: t quomodo p cō siderationem intellectus huius secude intentiones formantur.

Cap^{lm} sextū Quō p actum: t considerationez intellectus secunde intentiones adiunguntur primis: t qualiter de secundis intentionibus adiuventa prima loyca dicitur esse.

Icūt dicebat i principio huius tractatus ex diuersitate d^eceptionū: t itellectionū itellectus diuersimode res ad ipsuz itellectū cpan: iō volumus oñder i caplo prio huius tertie p^{is} quō d^eceptōib⁹ itellectus diuersimode res exteriores corrñdere hñt: q̄l r̄ talibus d^eceptionibus aliqñ nihil corrñdet in rez natura.

Primo tes tripli s. cōceptioni itellectus pñt corrñder: ne talis cognitio dicat vanam: t cassam: t tripli ēr hui⁹ intellectus d^eceptōi nulla res i re rū natura exñs p prie corrñdet: t ex hoc talis d^eceptio vanam: t cas sa dici meret. P^o cōceptioni itellectus corrñd^z aliq res p fundamento imediato: ita qd talis concepcion imediatū fundamētū b^z in re ex animā exñte: sicut si itellectus intelligat naturā hois: vñ lapidis ex tali itellectione fofat sibi imediatae cōceptū quedā q imediatum

fundementum h̄z in nā hois vel lapidis: vt tales nature sunt res
 naturales extra aiaz existētes; de talibus cōceptōibus significati-
 bus ipsas nās rez īmediate scribit ph̄s q̄rto methaphysice dicens
 q̄ rō: vel cōceptio quā significat nomē ē diffi⁹ eius: nā cōceptio quā
 quis h̄z īmente de hoie significat sibi quod īportat noie hois: qz ī
 portat natura humana: vel intellectua nō aut nā lapidis: hoc īgit
 nomē hō: vel lapis aut lignū dupliciter sumi pōt: vel vt dicit res ex
 animā exīs: vel vt dicit cōceptū formatū ī mente exprimēt: t no-
 tificantē ipsas res exteriores: t siquidē hmōi noia p cōceptōibus
 ītellec̄tus sumant̄ īmediate res exteriores eis correspōdent̄: vnde
 hac de cā talia noia prīme intēntiōis sunt appellata: eo q̄ īmedia-
 te: t prīmario mō p̄dicta noia cōcipiūtur de ipsis rebus ab ipso ī
 tellec̄tu: t īmediate res exteriores talib⁹ noib⁹ t cōceptōib⁹ cor-
 respondēt. Scđo mō pōt ītellec̄tus cōceptōibus corrñdere aliq̄
 res p̄fūdamēto nō īmediator̄s īmediate aliq⁹ cōceptu cui p̄rio cor-
 respōdet: vt si intellect⁹ ītelligat hoiez: vel eq̄ū ex qua ītellec̄tōe for-
 mat sibi cōceptū hois: vel equi: t per talē cōceptū notificat̄ sibi qd̄
 noie hois: vel eq̄ īportat̄: ex hoc format̄ ab ītellec̄tu alius cōcep-
 tus: t aliud nomen: qd̄ qdē nomē cōsequit̄ modū ītelligendi ipsi⁹
 ītellec̄tus per prīmū cōceptū: vt qz naturā hois ītellec̄tus ītelligit
 cōnenire pluribus īdiuiduis p cōceptū: quod p̄rio de natura hois
 h̄z: iō hmōi nāz vocat sp̄cīm: vel genus: t talib⁹ cōceptōibus secū-
 dis: non rñdet aliqua res ex aiaz exīs īmediate: sed īmediate p̄rio
 cōceptu: vt natura hois: t aialis correspondet cōceptōibus sp̄ei:
 t gñis īmediate cōceptōe hois: t īmediate cōceptōe animalis: nā
 nisi ītellec̄tus prius formaret de hoie cōceptū quēdā exprimēt̄
 sibi quid īportat̄ noie hois: nūq̄ formaret sibi aliū cōceptū noti-
 ficatē ei: q̄ hō pōt de plurib⁹ īdiuiduis p̄dicari: vt ex hoc sp̄es ap-
 pellet̄: corrñdet īgit̄ res scđis ītēnōibus vel cōceptōibus. Tert-
 iō mō aliqbus cōceptōibus corrñdet aliqua res extra aiam exīs:
 quantū ad exītiā huius rei: s̄z quātū admodū ītelligēdī illā rē: nō
 rñdet talib⁹ cōceptionib⁹ aliqd: vt si mathematicus cōcipiat lineaž
 qzū ad hui⁹ cōceptōem: rñderet aliq̄ res: qz corrñdet sibi linea na-
 turalis: q̄ est quāta: quātū tñ ad modū ītelligendi huic cōceptōi

Obi:

Hoc no
 niē hō p̄l
 lapis. du
 p̄l̄ sumi
 pōt.

scđo mō.

mathematici nō corrūdet alīqd: qz cōcīpit līneā quātā sine qualit: qz i rezz natura nī iuenit aliq līnea qz: qz nō sit qlis: t qz nō sit aſſe ciua aliſſ accidētibus: t iō quātū admodū itelligēd: hui⁹ mathe maticoz conceptiōib⁹ corrūdet aliq res: fīm illū modū: p quē intelligit. Triplz igit̄ res pōt cōceptiōib⁹ itell⁹ corrūdet. Primo enī iſſediate ſicut p̄mīs itētiōib⁹. Secūdo mediate ſicut ſcdis itētiōib⁹. Tertio qz̄tū ad exūtā rei: nī tñ ad modū intelligēdi: t ſic itell⁹ nō dī vanus: nec cassus. Similr vt dicebas: triplz pōt ſtigeſ qz nbib⁹: t cceptiōib⁹ itellectus nī corrūdeat aliq res. Primo ſi bīmōi cceptiōes: v̄l noia ſint ficta. Scđo ſi ſint false. Tertio ſi ſint ſinonīma: nā ſi itellectus c̄cipiat: v̄l fingat aliq: qz i rezz nā nō repūt̄: vt ſi fingat byrcocerū: v̄l chimerā: talib⁹ cceptiōib⁹ nō corrūdet aliq res eī aiaz ex̄n̄s: eo qz res ccepte p tales cceptiōes i uā nō iueniūf: nā nī repīt̄ aliq dī ſtigat ex byrco: t ceruo: ſicut itellectus fingit. Scđo cceptiōib⁹ f̄ lis nī corrūdet aliq res: eo qz i tellectus dī ill̄ eē: qd n̄ ē: t ill̄ n̄ eē: qd ē: pp qz tales cceptiōes: v̄l p̄diciōes ſunt false: vt vult p̄hs tertio de aia nō qz tales res ſi ḡnificate p bīmōi noia nō ſint: qz tā bō: qz equus: qz bipes bñt eſſe i natura rei: s̄z qz bitudo p̄dcāz rezz ad iuicē nō bñt eē: eo mō: quo itellectus c̄cipit: iō talib⁹ cceptiōib⁹ dī res nō corrūdet. Tertio mō cceptiōib⁹ itellectus ſinonīmu nō rñdet res: ſaltē nō rñd̄ p̄la ritati nom̄ p̄laritas rezz: nā ſi itellectus dī vna re hēat cceptiōes: vt ſi aliqz boiez noiet Darcū nullū: qz̄tū illa res exp̄fſa p talia no mina hēat eē: nō tñ illis p̄libus cceptiōib⁹ p̄les res corrūdet. Tri pliciter aut̄ iſſet aliqſi res exteriores cceptiōib⁹ itellectus nō cor ſpondet. Primo modo conceptionib⁹ fingenſibus aliq: que non ſunt in rerum natura. Secundo conceptionib⁹ fal ſis ſignificantibus fal ſas habitudines rerum. Tertio concep tionib⁹ ſynonīmis experimentib⁹ vnam rem per diuersa nomi na: t ſic patet qualiter res cor ſpondet cceptiōib⁹ itellectus: t qualit̄ non.

Capl̄z fz. Quo diuersis cceptiōib⁹: t itellectiōib⁹ intell⁹ di uersa nomina corrūdent: t q̄liter p diuersas cceptiōes itellec tū res diuersis nominib⁹ nominantur.

D.

Scđo

Pbi.

Tertio

illia nulla est substantia creata; que non sit affectiva
 q aliquibus accidentibus: et ideo quilibet creata sub-
 stantia quantum ad presens spectat: tripliciter habet
 comparari ad intellectum: secundum quam tripli-
 cem comparisonem multis nominibus predicta substantia po-
 terit appellari. Nam primo potest considerari ipsa substantia
 secundum se. Secundo potest considerari substantia respectu
 accidentium: que fundantur in ipsa. Tertio possunt conside-
 rari accidentia per respectum ad subiectum ipsorum: in quantum sine ea esse non
 posunt. Dicimus igitur quod si beatus se considerare competit tria: suppo-
 situm ypostesis: et persona: subiecte respectu accidentium: quod fundantur in ipso:
 sicut tria nostra conveniunt. scilicet particularis singularis: et individuum: sive ipsis accidentibus
 per operationem ad subiectum: vel ipse subiecte per operationem ad actionem et tria competentes
 sunt. scilicet subiecta substantia: et essentia: nam patebit hec nostra non conveniunt sub-
 stantie: nisi ratione accidentium: actiue tamen ista competit substantie ratione accidentium: in
 quantum ipsa subiecta tria facit: vel tria tribuit ipsis accidentibus: propter quod ista
 tria nomina: puta singularis: particularis et individuum: sibi competit. Illia
 vero tria scilicet suppositum: ypostesis: et persona: ut dicebatur con-
 veniunt substantie secundum se: hec autem singula per ordinem de-
 clarentur. Nam licet suppositum ypostesis: et persona: prout
 reperiuntur in creaturis non habeant esse sine accidentibus: simpli-
 citer tamen loquendo de ratione suppositi ypostesis: vel persone
 non est cum eis aliquid accidens: eo quod si talia nullo modo sine ac-
 cidentibus possent esse: cum individuis nullum sit accidens: pre-
 dicta nomina ad divina transferri non possent: quod falsum est: quia
 dicimus individuis esse tria supposita tres yposteses: et tres per-
 sonas. Dicimus igitur quod nomen suppositi competit alicui na-
 ture inconcreto significare: non ut excludit proprietates illius na-
 ture: non tamen est de ratione suppositi: quod dictas proprietates inclu-
 dat: ut homo est nomen suppositi: eo quod significat humanam natu-
 ram inconcreto: secundum quam significationem proprietates na-
 ture humanae non includit: non tamen eas excludit. Sed hu-
 manitas: que predicitur in abstracto: eas totaliter excludit: prop-
 ter quod habet rationem partis ipsa humanitas: et si non inclusus:

Tripli-
subiecta
potest
considerari

Subiecta
subiectio
Essentia
Singulis
particularis.
Et indi-
viduum
Suppo-
tatis
Et perso-

qz hō nō includit i se aliquas p̄prietates: sicut nec hūanitas: hz s̄i rōem ptis exclusive: qz hūanitas oēs p̄prietates excludit: hō aut qz vis nō icludat: nō m̄ eas excludit: t̄ bec ē rō: qz hūanitas nō p̄di catur de hoie: qz in istis creaturis ps de toto pdicari nō p̄t. Ad men igit̄ suppositi c̄petit alicui nature i c̄reto significati nō exclu dēti p̄prietates illius nature: p̄ quas p̄prietates supposita i illa nā vel ypostasis distingunt ab inuicē. Admē vero psone c̄petit ali cui nature icludēti i se aliquā p̄prietatē ad dignitatē p̄tinēt: qz p̄fo na ē rōalis nā idividua suba: vt dicit Boetius: qz uis ergo ista tria noia c̄petat ipsi sube p̄ c̄pationē ad aliquas p̄prietates quas vel ipsa substātia icludit: vel saltem non excludit: vt ex dictis patere p̄t: nō tamē est de rōe pdicaz p̄prietati qz sint accēna dupliciter suppositi ypostasis: t̄ psone: eo qz talia reperiunt i individuis: ybi nullum est accēns. Qd igit̄ talia sint accēnia p̄ c̄pationē ad sup positū vel ypostasim: aut psonā: hoc ē prout talia reperiunt i natu ra creata. Ideo vt dicebamus superi⁹ bec tria. s. suppositū ypo stasis: t̄ psona compēunt sube: vel nature secundū se nō qz talia non competant nature: vel sube respectu proprietatum: sed qz non est de ratione takū proprietati qz sint accidētia respectu sube: ymo aliqñ sunt idē cum substantia. Alia aut̄ tria noia: vñ p̄ticulare sin gularē: t̄ individū c̄petunt ipsi sube rōne accēntū: nāz ipsa suba tria recipit ab ipsis accidentib⁹. Primo ptisōez: t̄ c̄tractionē: nā suba de se nō hz qz partias: t̄ ūbas ad aliqua nisi rōe accēntis: eo quod ad partitionez quātitatis p̄tetur ipsa materia: t̄ ad partitio nē materie: ptis̄ forma: qz nō diuidit: nisi diuisiōs materie: t̄ d p⁹ ad vttimū suba fin se: non partit̄: nec ūbit: nisi p̄ accēna ergo tc.

Scđo suba recipit ab accēntibus diuisionē ab aliis: nā nō hz vna suba qz differat ab aliqua nisi p̄ accēna: pticipatiōe spēi oēs hoies sunt vnius: hō scđm porphiriū in libello suo: sed p̄ accēntia singula ria vna suba singularis diuidit̄ ab alia: t̄ differt ab aliis. Tertiō suba recipit ab ipsis accidentibus indiuisionez in se: eo qz vna queqz substantia est indiuisa in se: t̄ in cōicabilis rōne accēntium: que ita ueniūt vni: qz non ueniūt alteri: rōe igit̄ partitionis: t̄ c̄tractionis: quā suba recipit ab accidētibus: dī ipsa suba esse par

Boetius

Primo.

Scđo

Tertiō

ticularis. Rōe vero divisionis: et separationis ab alijs dī singula
ris: s̄z rōe individualiōis dī individualiū: q̄ si in se individualiū. Ex quo pa
tere pot: q̄ hec tria noia: nō solū in suba: s̄z et in accidentib⁹ inueni
unt: ymo ipsi sube talia nō operantur: nisi rōe accidentiū: que in ipsa fun
dant: pp̄ q̄ in suba: vel in nā divīa: vbi nullū accēns repitur: hec
noia nō inueniūt. Unū non dicimus q̄ ibi sit particularitas: vel sim
ilaritas aut individualiatio: eo q̄ talia nō inueniūt sube: nisi rōe acci
dentiū: vt ex dictis ē declaratur. Alia vero tria noia. s. suba: subsi
stētia: et essentia inueniūt ipsi sube actiue respectu accidentiū: eo q̄ sub
stātia maxie: vt in creaturis repit̄ tria facit in iphis accidentib⁹. Pri
mo q̄ ipsa accidentia substentat: et seruat. Scđo q̄ eis nō indiget
ad sui substētiā: s̄z econuerso accidentia indigent ipsa suba. Ter
tio q̄ tribuit eis esse: q̄ ipsa h̄z p̄prie esse: accidentia v̄o non h̄nt pro
prie esse: s̄z magis h̄nt in eē: nā ipsa nō sunt: s̄z p̄prie insunt: eo q̄
non sunt entia: nisi q̄ sunt entis: vt scribit̄ septimo metaphysice:
rōe igit̄ substētatiōis sumit̄ nomē substātiae: quasi a substādo iphis
accidentibus: rōe vero substantiae: q̄ p̄ se operant̄ substētiae: sumitur no
men substētiae: q̄ p̄ se operant̄ substantiae: et accidentibus non inuenit:
nisi rōe substantiae. Sumitur ergo nomē substētiae q̄i a p̄ se sub
sistendo. Unū maxime tale nomen conuenit nature diuīne: que
nullo indiget ad sui substētiā: nature autē create minus p̄ se op̄rie
hoc nomen operant̄: eo q̄ quis p̄ se non indigeat alib⁹ accidentib⁹
ad sui substētiā: nūq̄ tñ sine talib⁹ accidentib⁹ substētit: rōe v̄o entit
atis: q̄ per se conuenit substantiae: accidentibus aut̄ non competit eē:
sed magis inesse: sumit̄ nomen essentiae quasi ab essendo: et tale no
men ēt p̄fecte individualiōis inuenit̄: vbi eē p̄ essentiā et non p̄ partici
pationem reperit. Mater igit̄ q̄ h̄m diversitatē consideratiōis
et intellectionis ipsarum rerū diversa nomina talibus intellectioni
bus correspondent: et diversis nominibus res appellari.

Individualiū q̄to
dicit.

tria noia

septimo
metaph.

Capitulum tertium. Quomodo in iphis rebus inuenit̄: vnde
de diversitas talium nominum summi possit: et qualiter ipse res de
se habent: q̄ possint diversimode ab intellectu considerari: et per
consequens diversis nominibus appellari.

Tum superius dictum sit illa nomina: et illas conceptiones: quibus res exterior non correspondet esse vanas: et cassas: oportet in ipsis rebus deueniri ad illud: unde diuersitas talium conceptionum summi possit: ad
 hoc quod predicta nomina diuersa ab intellectu imposita: et predice
 se diuerse conceptiones: que de rebus concipiuntur figura non
 dicantur. Sciendum est igitur quod in rebus quantum ad pre
 sens triplicem diuersitatem possumus inuenire: quarum una sumi
 tur penes uniuersalitatem: et particularitatem: alia sumuntur penes
 subiectum: et eius proprietatem. Tertia vero colligitur penes
 substantie: et communium accidentium diuersitatem: nam in ali
 qua re: puta in homine hec tria inueniuntur. In ipso enim
 homine sunt aliqua: que respectu eius sunt uniuersalia: sicut ani
 mal: unum: et ens: aliqua autem reperiuntur in eo: que sunt eius
 proprietates: et que inseparabiliter consequuntur ipsum: sicut ri
 sibile mansuetum: natura: et cetera talia. Etiqua vero in
 ipsis inueniuntur: que sunt communia accidentia: ut sunt album
 et nigrum: et musicum: et omnia: que cum ipso naturalem: et neces
 sariam comunicantium non habent: ista autem sicut comparantur
 ad istum hominem: sic tripliciter sunt de intellectu eius: quia ea:
 que sunt in ipso: sicut uniuersalia: sunt de primo intellectu eius: quod
 sine eis: homo non potest intelligi: neque esse: nam non solum homo
 sine animali: sine vita esse non potest: ymo etiam sine eis intelligi:
 non valet. Propter quod de primo intellectu eius om
 nia talia esse dicuntur. Ea autem: que reperiuntur in eo tanquam
 proprietates inseparabiliter comunicantes ipsum: sunt de secun
 do intellectu ipsius: eo quod: quamvis homo sine risibili aut mansue
 to: natura: et alijs proprietatibus esse non possit: potest tamen si
 ne eis intelligi: quia potest intelligi homo: non intellecto risibili:
 vel mansueto: natura. Inde ut talia de secundo intellectu ipsi
 us possint appellari: ad istum modum reduci possunt omnia illa
 que inseparabilem comunicantium ad unicum habent: ut quant
 um: et quale. Nam licet non sit dare quantum sine quali exi
 stere in rerum natura: quia non est dare dimensiones separatas: ut

nota tri
plicē di
uersitatē
rerū.

cial: unū
et ens.

probatur quarto phisicorum: potest tamē quātum sine quali intelli-
gi: Ea vero que reperiuntur in hoc tāqz cōia accidētia: possunt di-
cī de tertio intellectu eius: qz hō sine eis potest esse: t̄ sine eis pōt i-
telligi: nā pōt hō esse absqz eo: q̄ sit albus vel musicus: vel multo
fortius: sine talibus potest intelligi: ideo merito talia de tertio in-
tellectu eius vocari possunt: quia non sunt de primo: sicut animal:
t̄ ens: nec de secundo: sicut risibile: mansuetum natura. **Dica-**
mus ergo q̄ secundum quālibz diuersitatem: diuersitas nominibz
sumi potest: nam licet homo per eandez formaz sit rationalis: t̄ sit
animal: t̄ sit ens: licet omnia ista: vt sunt in homine sint vna res: t̄
non plures: quia tamen inuenitur ens in aliquo: vbi: non inueni-
tur rationale: ideo potest considerari ens sine animali: t̄ animal co-
siderari potest sine rationali: etiam prout talia in homine reperian-
tur: eo q̄ predicta diuersas perfectiones important: nam homo di-
citur ens: prout habet esse: dicitur animal: prout sibi cōpetit sen-
tire: prout vero est homo: competit sibi ratiocinari: propter quod:
si huiusmodi perfectiones in homine reperias esse vna t̄ eadem
res: t̄ vna: t̄ eadem forma hominis multis nominibz poterit no-
minari: quia vt forma hominis dat homini esse: dicitur homo esse
ens t̄ forma dicitur essentia. Secundum autem q̄ eadem forma
dat sibi sentire competit sibi esse animal: t̄ vocabitur talis forma
sensitiva. Sed vt predicta forma dat sibi ratiocinari: huiusmodi
forma appellabitur rationalis: vna ergo res correspondet omni-
bus talibus nominibus: nec propter hoc talia plura sunt figme-
ta: t̄ sinonima: quia in ista re est: q̄ possit omnibus istis modis.
ab intellectu considerari: nam quia in aliquo potest esse substantia
sine sentire: sicut in lapide: t̄ in aliquo inuenitur sentire sine ratio-
nali: sicut in equo: ideo in homine: vbi ista realiter non differunt:
licet vnum istorū non possit sine alio esse: quia in homine non po-
test esse substantia sine sentire: t̄ sentire sine rationali. Potest
tamen unum sine alio intelligi: vt potest in homine intelligi sub-
stantia sine animali: t̄ animal sine rationali: nam si in homine
animal sine rationali intelligi non posset: nunquam in aliquo
posset inueniri animal sine rationali. Sed quia rationale non

**Con^o ex
dictis.**

sine hoie sō rōale sine hoie esse non pōt: q̄zuis ergo substātia: ani-
mal rationale: que sunt diuersa nomina dicant in homīne vñā: t eā
dem rei: t vnam t eandem formā: tamen in ipsa re: que est homo
inuenit illud: propter quod omnib⁹ istis modis possit cōsidera-
ri: t nominari: qz iuenit forma entitatis sensibilitatis: t rōnabilita-
tis: que licet in hoie realiter non differant: potest tamen vnum sine
alio cōsiderari: t noīari: ex diuersitate ergo vltatis t p̄ticularitatis
ipsius rei potest sumi diuersitas nominū: t potest illa res diuersi-
mode se intellectui rep̄sentare. Scđo pōt sumi diuersitas nominū
ex diuersitate subiecti: in quo sunt multe proprietates. Quia tū nō
secūdum vnum modū hīmōi proprietates fluūt a subiecto: sed flu-
unt ab ipso subiecto ordine quodā: ita q̄ vna potest ēē causa alteri
us: vt mansuetum natura: potest fluere ab hoie mediāte risibili
ideo quelibet istarū passionum suo noīe p̄prio poterit appellari: t
subiectum nominabitur proprio noīe differente ab omnibus d̄cīs
passionibus: eo q̄: l̄z talia non sunt separata ad inuicem scđm esse:
possunt tamen separatim vnum sine alio intelligi vt homo sine risibi-
li risibile sine māsueto nā: hoc ēt modo potest intelligi quātū sine q̄
li: qz q̄zuis scđm esse quātū semp sit cōiunctū quali: vnum tamen
sine altero intelligi non potest: nec propter hoc talis intellectio ē fal-
sa: qz in ipsa re ē talis diuersitas: vnde diuersitas talium nominū
t considerationū summi possit: nā realiter ipsum quantū differt a q̄
li: q̄zuis scđm esse q̄tum a quali separari non habeat: pp q̄ intellectui
facienti talem abstractionē: t cōsiderati quātū sine quali: nul-
la falsitas subest: ideo fo phisicoꝝ scribitur. Qd abstrahentium
non est mendacium: nam mathematici abstrahunt quātū a qua-
li: non tamē mētiantur sic abstrahendo: quia in ipsa re non est quā-
tū sine quali: considerari potest tamen vnum ab altero realiter
differre. Aliud ergo nomen est quantū t aliud quale: t illa duo
secundum esse: separata non sunt: cum res correspondens talibus
nominibus in se diuersitatē non habeat: vnde diuersitas talium
nominū: t conceptionum sumi possit. Tertio potest sumi diuer-
sitas nominū ex substātie: t oīuz accidētū diuersitate: nam cum
ipsam substantiam contingit offici diuersis accidētibus: vt albe-

Scđo di.

Dbi.

Tertio
diuersitas
sumi p̄f.

dine: et nigredine frigiditate: et caliditate: humiditate: et siccitate: et predictam substantiam nominibus talium accidentium nominari: et sicut ipsa res se habet quod omnibus plibatis accidentibus afficiatur: ita de se habet: quod oium predictorum accidentium nominibus nomine tur. Unde quia non semper talia accidentia substantiae insunt: sed aliquando cum sint accidentia communia: et separabilia: ideo si ha aliquando: et non semper huiusmodi accidentium nobis appellabis.

Capitulum quartum unde sumatur nomina primarum intentionum: et qualiter per actum intellectus prime intentiones formari habent.

Ibene et clare videamus: que sunt prime intentiones: et unde nomina primarum intentionum sumantur tria per ordinem manifestare oportet. Primum est quomodo per actum intellectus huiusmodi prime intentiones formantur. Secundum est qualiter prime intentiones appellantur. Tertium est utrum huiusmodi primas intentiones intellectus oium hominum formare habeat. Propter primum est sciendum quod intellectus eodem modo rebus nomina imponit: et eodem modo de rebus aliquas intentiones: vel conceptiones sibi format: quomodo ipsas res intelligit: quod ut scribitur quarto metaphysice intellectus semper intellectu intelligendo rem format sibi conceptum et nomine illius rei: propter quod si videre volumus quoniam diversimode intellectus diversas intentiones: et diversas conceptiones de rebus format. Videamus quoniam diversimode de ipsas res intelligit: nam ex quo intellectus non format sibi aliquas intentiones vel conceptiones: nisi in intellectu ipsas res. Oportet quod ut diversimode res intelligatur: diversimode conceptiones: et intelleciones de rebus sibi format: intellectus autem quantum ad pensum dupliciter in cognitione rei fieri potest. Primo directo aspectu: ut quando intelligit rem sub esse universalis. Secundo per quamdam reflexionem: et questionem ad fantasmatum: ut quando intelligit rem sub esse signato: et particulari ad hoc intellectus intelligendo rem sub esse universalis: dupliciter eam intelligere potest. Primo sub esse determinato: et diffuso. Secundo sub esse specifico et magis determinato: nam si intellectus alicuius intelligeret hominem inquantum animal: et sub esse specifico: et determinato ipsuz

Pri

Notandum

hominem cognosceret: sed quando ipsum intelligeret in quantum
 sit, tunc eum cognosceret particulariter: et sub proprio esse individua-
 li: directo igitur aspectu intellectus intelligit naturam cuiuscunqz
 rei sub esse universalis: quod quidem univiale est primum et di-
 rectum obiectum intellectus: ut intelligit naturam hominis in qua-
 tum homo: et naturam lapidis in quantum lapis: et naturam equi
 in quantum equus: nam cum de ratione hominis: vel lapidis: aut
 equi non sint conditiones particulares materie significatae; intellec-
 tus intelligens res secundum naturas: et qualitates ipsarum dicit
 eas intelligere universaliter: et preter conditiones particulares ma-
 terie: et hoc directo aspectu: quia intellectus virtus immaterialis est
 ideo directo aspectu obiectum immateriale intelligit cuiusmodi est na-
 tura rei considerata preter conditiones individuales: unde ter-
 rito de anima scribitur quod ipsum quod est rei: est obiectus intellectus
 primo: nam natura cuiuslibet rei considerata secundum suum esse quod
 dicitur est illud quod primo se offert intellectui ad intelligendum
 per reflexionem: ergo intellectus intelligit ipsum singulare: ut in-
 telligit sor. intelligit hunc lapidem: et hunc equum: et quia huius-
 modi res singulares considerate secundum esse singulare: et mate-
 riale ipsarum solum habent esse in fantasia: que est virtus materia-
 lis: predicte res sic considerate: nullo modo mouere possunt: ideo
 intellectus intelligere eas non habet directo aspectu: nisi per refle-
 xionem uniendo se fantasmatibus: nam quando primo intellectus
 informatur cognitione rei universaliter sumpte: tunc: quia illa
 res non habet esse: nisi in hac re particulari: ut non haec esse homo: nisi
 in hoc homine: ideo intellectus uniendo se sensibus: et fantasma-
 tibus apprehendentibus ipsa singularia speculatur naturam ho-
 minis: vel equi: cuius cognitione erat prius informatus in hoc ho-
 mine: vel in hoc equo: et per hoc modum ipsa singularia intellige-
 re potest per intellectum: ergo intelligent rem secundum suum esse
 singulare: et materiale prima intentio formari habet: nam cum in-
 tellectus: ut supra dicebatur semper intelligentem formet sibi de quo
 libet istorum quadam conceptionem: et quandam intentionem:
 De natura hominis format sibi conceptum hominis de natura la-

pidis conceptum lapidis : et sic de qualibet alia natura : unde lapis est nomen prime intentionis et homo : vel equus : vel leo nomina primarum intentionum sunt : nam conceptiones : quas habet intellectus de ipsis naturis rerum : quas directo aspectu intelligit prime intentiones sunt : quia per huiusmodi primas intentiones : vel conceptiones intellectus ipsas res cognoscit : et eas nominat.

Similiter per actum intellectus intelligentis rem secundum suum esse singulare : et materiale : formatur prima intentione : nam ex hoc quod intellectus per reflexionem cognoscit sor. et hunc lapidem : format sibi quedam primarium conceptum : per quem cognoscit sor. in quantum sor. et hunc equum in quantum equus : que nomina sunt primarum intentionum : patet ergo quod ille prime intentiones : quibus intellectus intelligit : vel directo aspectu vel per reflexionem. prime intentiones dicuntur : et per actum intellectus viroque modo intelligentis rem : tam sub esse universalis : quam sub esse singulari prime intentiones formari habent . Sed quomodo huiusmodi prime intentiones quibus intellectus res intelligit sunt prime intentiones appellate . Est sciendum quod tales conceptiones possunt dici prime intentiones dupliciter . Primo ex parte intellectus . Secundo ex parte rei primo intellectu : nam nisi primo intellectus informaret cognitione rerum secundum se nunquam posset informari cognitione earum : ut sunt unite : vel differentes ab invicem : ut si intellectus primo non cognosceret quid homo esset : et quid animal : nunquam posset cognoscere : quod homo esset particularior animali : et qualiter animal esset communius : et universalius homine : sed si non prius cognosceret quid esset homo : et quid equus : nunquam posset cognoscere qualiter homo : et equus conueniret ad invicem : et differenter . Oportet ergo intellectum primo informari cognitione hominis : et equi : et cuiuslibet rei secundum se : et postea conuenientias : et differentias ipsarum poterit considerare : ipsa ergo cognitione : et ipsa consideratio quam intellectus primo habet de naturis rerum : prime intentiones dicuntur : quia huiusmodi intentiones et cognitiones nulla alia cognitione in ipso intellectu procedit : propter quod prior dominus ex parte iste p.º interdetis tales conceptiones : et cognitiones de rebus bre.

Sciendus
quod tales
conceptiones
prior domini
ex parte iste
procedit.

Prius ite. Scđo pñt hñmñi ñceptioñes pñr:qñs pñrò intellec̄tus hñ d̄ reb⁹ pñ
me itentioñes appellari expte rei intellec̄te: nā ipsa qditas rei: vt dice
bas ē illa:q̄ pñrò iprimir suā similitudinē in intellec̄tu. Alicuius
aut̄ ñdictioñes rei intellec̄tus cōsiderare nō hñ: nisi p̄ similitudinē rei:
pñrò sibi impressam: ipsa igitur prima intellec̄tio: vel prima im
pressio facta ab ipsa re in intellec̄tu prima inten̄tio nominatur.

Tertio.**Pobi.**

Hñ illud d̄ priuz cui alteri p̄ ipz t nō ipsi p̄ alterū aliquid inheret:
vt bñ pñrò posterioz. Lñ igit̄ prias ñceptioñes t intellectioñes rez
intellec̄tus nō recipiat ab aliquo: s̄z immediate ip̄e res hñmñi ñceptio
nes iprimat in intellec̄tu: t qcqd alind intellec̄tus intelligit p̄ ta
les cōceptioñes pñrò im̄p̄issas intelliger hñ: ex hoc seḡt: qđ p̄dicte
cōceptioñes t intellectioñes pñrime inten̄tioñes vocant. Ipse ergo
pñrime cōceptioñes rez qb⁹ res noiant: t intelligunt: pñrò itentioñes vo
cant: t hñmñi itentioñes siue ñceptioñes eodē mō cōcipiūt ab intellec̄tu
oīuz hoīuz: qđ dicebas: tertio d̄claradū. Hñ illud idē qđ cōcipit
vnus hō de hoīe vel de equo cōcipit t aliū: t easdē ñceptioñes: t
intentiones q̄s vnus hñ de rebus. hñ et aliū: sed nō oīz q̄ eisdem
vocib⁹: t eisdē noībus oēs hōines res appellant: sed scđm diuersi
tatez linguarū diuersis vocibus: t nominib⁹ res nominat: vñ pñ
mo p̄yermenias d̄ q̄ ñceptioñes anime: eedē sunt apud oēs: sed vo
ces sunt diuerse: nec eedē voces: vel nomina apud oēs reperiunt̄.

D̄ ergo vñ sumunt̄ nomina pñrīaz intentionū: t quare pñ
me intentiones sunt appellate.

Capitulū quintū q̄ sunt secūde intentiones: t quo p̄ cōsideratio
nem intellec̄tus hñmñmodi scđe intentiones formant̄.

I videre volumus: q̄ sunt secūde intentiones: que ge
nus: t species: t idividuū: t syllogismus appellat̄. Et
pñrò consideradū quo hñmñi scđe intentiones: formant̄.
Scđo erit manifestadū q̄l̄ p̄dicte se intentiones a pñ
ma differant: pp q̄: est sciendum q̄ cū secūdū non dicat: nisi respe
ctu pñrīi: sicut pñrīa inten̄tio dicebat̄: pñrīa conceptio intellec̄t⁹:
quā formabit de re intellecta: vt pñrīa inten̄tio hominis: v̄l lapidis
dicebat̄ p̄ q̄ homo: t lapis: t cetera talia noīa pñrīaz intentionū eē
dicebat̄: vt i superiori caplo ē d̄claratū: s̄a inten̄tio d̄r s̄a ñceptio intell⁹:

quā sibi fořat d̄ ipsa re: vt ex hoc: q̄ intellectus intelligit nāz. Malſe: t naturā hois: aut naturā for. sedz se bz ap̄ se cōceptioes: t nois oī ctarū nāz: et ē informatus p̄mīs cōceptioib̄: t p̄mīs itentioib̄ vel p̄mīs noib̄ ip̄arū renī: tūc post ipsaz iformatioez intellectus: qua informat cōceptione vniuersiūsqz rei: scđm se considerate q̄si se cūdario mō itell̄ circa hmōi cōceptioes negociaſ considerādo duētiā p̄dictaz conceptionuz: vel p̄marum intentionum ad iūicē bz q̄ p̄nt pluribus: vel paucioribus cōuenire: nā q̄ considerat cōceptuz aialis cōuenire pluribus differentib̄ spē: iō d̄ talī cōueniēria intellectus sibi format cōceptū gñis: t q̄ cōceptū hōinis: vel nām hois ex qua p̄mā cōceptionē sibi fořat considerat intellectus plurib̄ differeb̄ nūro cōuenire: iō quasi secūdario mō ex p̄ia intētio hois fořat sibi cōceptū speciei: t vocat naturā hois speciē: similr nfaz foris cuius cōceptioe: p̄io iformat considerat nulli cōuenire: nisi sibi tm̄: iō scđario mō de hmōi natura fořat sibi fm̄ cōceptū t appellat p̄dictaz naturā idividuū. Amplius: q̄ cōceptioe termioz sūp̄toz: bz se prius itell̄ iformat: vt est informatus cōceptioe hois: t aialis: t qd̄ iportat noie taliuū termiorū: ib̄ scđario mō intellectus ordinādo tales termios ad iūicē conceptum q̄ndam fm̄ sibi: quē uocat siliū: genus ergo t spēs t idividuū t silia noia scđarū itentio nū sunt: eo: q̄ sunt be cōceptiones: quas intellectus sibi fořat d̄ reb̄ medianib̄ p̄mīs intentionib̄. Uel mediāte cōceptu hois: vt aialis: q̄ sunt primi cōceptus t prime intentiones: formant cōceptū generis: t spēi: q̄ sunt secundari cōceptus: t secūde intentiones: vt ex dictis ē manifestum. Uiso ergo quō secunde intentiones fořantur: restat vider̄: q̄l̄ hmōi secūde intentiones differat a primis. Uident aut hmōi scđe intentiones a primis differre: q̄tū ad p̄n̄ i trib̄

Primo ex pte fundam̄t: ex quo sumunt: nā p̄ie intentiones p̄ imēdiato fundamento h̄nt ipsas res exteriores: vt cōceptus: quem q̄s bz de hoie imēdiatē corr̄det sibi ipsa res: que est homo: ipse ergo prime intentiones: t prime cōceptiones imēdiatē ip̄sumū n̄d̄ intellectui: ex ipsis rebus: t res ipse talib̄ cōceptionib̄ p̄ fundamēto imēdiato correspondent: cū intellectus nō foruet fas cōceptioes nec secūdas intentiones: nisi prius sit iformatus p̄mīs cōceptioi

Note.

qualr se
intētioes
differū a
primis.

bus rerū:nā nīsi prius intellectus sciret:qd iportaret noīe hoīs:t
alīs:nūq̄ posset foſar̄ ſceptū gñis:t ſpēi:t nīsi intellectus p̄mīs
sciret qd iportaret noīe hoīs:t alīs nūq̄ posset circa hñius res ne
gociari: Duenientiā: t dñiaꝝ in eis ſiderādo t ex hoc fāſ intētiō
nes ex eis foſando:bis g° intētiōnibꝫ:t ſceptiōnibꝫ p ſūdañto in
mediato p̄ie intētiōnes corrñdet:t mediātibꝫ p̄mīs intētiōnibꝫ
res ip̄e hñt eis p ſūdañto corrñdet. Scđo dñnt fe intētiōnes a
p̄mīs expte p̄diciōnis:q ſp̄dicat:nā hō laꝫ:al:t equis:q ſūt no
mina p̄iaꝝ itētiōnū ſp̄dicat dñibꝫ inferioribꝫ:vt hō ſp̄dicat d̄ pet
t de ſor:t al d̄ hoīe:t d̄ equo ſp̄dicat:t lꝫ n̄ ſp̄dicet ip̄e p̄ie ſcep
tiones: vñ intētiōnes ſp̄dicat tū res imediate hmōi p̄mīs intētiō
bꝫ corrñdetes. Sz fe intentiones uō ſp̄dicat d̄ rebus ſtētis ſub illis:
a qbꝫ hmōi intentiones ſumūt:nec in ſe:nec qz̄tū ad ſūdañtū im
diatum ip̄arum:q ſuidem fundamentum ſunt prime intentiones:vt
genus:ſed dicimus q ſortes eſt homo:vel animal. Tertio hu
iſimodi ſecūde intentiones dñnt a p̄mīs ex p̄te nomīnis:quo no
minat:nā p̄ie intentiones noīant eisdē noībꝫ:qbꝫ noīant ip̄e res
correspondentes eis:nam homo:laꝫ:animal ſunt nomīna rerum
exteriorum:t ſunt nomīna p̄mīartū intentionum:t conceptiō
num:que foſant ex talibꝫ rebus. Sed ſecundē intentiones non
noīant eisdē noībꝫ:qbꝫ noīant res:uā genus:ſpēs:t individū ſe
tū nomīna intentionū:non at ip̄aꝝ rez:qz̄ res talibꝫ nomībus
non nomīnantur:ſicut per ſe patet ergo.

Capitulū ſextū quō p actū t ſiderationē intellectus ſecūde in
tentiones adiungunt p̄mīs: t qualiter de talibꝫ ſecundis in
tentionibꝫ adiunctis p̄mīs;logica dicat eſſe.

Ecūdū Huiē,in p̄ncipio ſue metaphi.logica ē d̄ bis
intētiōnibꝫ adiunctis p̄mīs:q d̄ ergo hmōi fe intentiones
adiūgant p̄mīs qz̄tū ad pñs poſſumus tripl̄ d̄clarar̄.

Priro expte ſcie:q d̄ hmōi bis intētiōnibꝫ d̄ eſſe. Se
cūdū expte intellectus taleꝝ adiunctionē faciēs. Tertio ex p̄iaꝝ

ſcđo dñnt
fe intētiōnes

tertio diſ
ferunt.

Huiē:

intentionū: qb̄ si se intentiones n̄ adiūgerent: vt puta p̄mīs int̄nētiōib̄ eēnt pure fiḡnta: q̄ n̄ haberet aliquē ordinē ad ip̄as res: nā cū conceptus ḡnis t̄ sp̄ei t̄ omniū h̄az intentionū d̄ se sint sc̄d̄z qdā entia ap̄ aiaz d̄ se n̄ fūdat̄ in ip̄is rebus: qz res p̄ fūdat̄to imediatō eis non respondent: nullo modo huiusmodi conceptus secundarum intentionum haberent ordinem ad res: si non fundarentur in rebus mediantibus p̄mīs intentionibus. Oportet ergo ip̄as secundas intentiones adiungi p̄mīs intentionibus si ordīnez aliquē ad ip̄as res b̄te d̄beat̄: vt q̄zis b̄z se imediate bñi mōl se intentiones non fūden̄t in rebus: ex hoc tñ: q̄ fūdan̄t in p̄mīs intentionib̄ qb̄ imediate res p̄ fūdat̄to corr̄ident: pñt ip̄e mediātib̄ eis aliquo mō in rebus fūdarī: vt maxime est nec̄iuz tales secundas intentiones adiungi p̄mīs; vt mediātē tali adiūctione ad p̄mīs intentiones valeant adiungi ipsis rebus: cum de ipsis secundis intentionibus aliqua scientia: puta logica dicatur esse secundū Alicennam supra alegatum: in principio sue metaphysice.

Hā si supradicte sc̄de intentiones non adiūgerentur p̄mīs: non corresponderent eis res mediantibus p̄mīs intentionibus: t̄ sic essent pure figmenta: sicut chymera: t̄ bircoceruus: quib̄ res non respondent: sed cum sint apud animam: et ex hoc poterit falsam esse positionem illorum: qui dicunt ens rationis esse subiectum iu logica: t̄ q̄ logica est de entibus rationis: tanquam de subiecto: nam cum logica saltem: vt est docens aliqua sit scientia: cuz scientia sit de rebus vel de his: que habent ordinem ad res: non poterit esse de entibus rationis tanquam de subiecto: cum entia rationis secundum quod huiusmodi solum sint entia apud animā: oportet ergo q̄ sit de talibus entibus rationis: quibus aliqua res correspondeat: t̄ talia entia rationis sunt secunde intentiones: quibus respondent res mediantibus p̄mīs intentionibus: nec etiam oportet secundas intentiones universaliter sumptas esse subiectum in logica: saltem vt docens est: quia tunc non magis esset logica de sillogismo: vel ad rectificandum actus syllogisticos: si non esset plus necessaria: q̄z ad rectificandum conceptus generis: vel speciei: quod falso est: cum in acti-

bus simplicibus intellectus per se non erret: in actibus aut̄ sillogi-
sticis: Et p̄ se errat h̄z: s̄z q̄r h̄c m̄z i priorib⁹ p̄ tractauimus iō ad
p̄n̄s tātū dictū sit: q̄ necessariū ē sc̄das itētōes adiungi primis: nā
t̄les fe itētōes solū s̄f̄ etiā ap̄ aīaz t̄ n̄ logicā solū d̄ entib⁹ ap̄ aīaz
eē dicat. Sc̄do hoc manifestari p̄ot ex pte intellectus faciens h̄c
edidit vt adiunctionē primarū itētōnū ad sc̄das: nā intellectus nūq̄z p̄ot in-
formari intētōnib⁹: t̄ cōceptiōib⁹ secūdīs: n̄si pri⁹ fuerit iformat⁹
conceptionibus primis: ut n̄si prius intelleetus cognoscat quid i-
portat noīe lapidis: vel hoīs: aut aialis: nūq̄z sc̄ire poterit q̄ aiali
petit esse genus: t̄ q̄ sp̄etit sibi p̄dicari d̄ plurib⁹ d̄rentib⁹ sp̄e: nec
sc̄ire poterit q̄ hoī sp̄etit eē sp̄ez: t̄ q̄ p̄dicat d̄ pluribus d̄rentib⁹
nūero: cū ergo posterius non possit esse sine priori: ex quo fe intētō-
nes posterius nō formant ab intellectu t̄ prime conceptiones po-
sterius ab intellectu concipiunt: oīz fas intentiones semp adiungi
primis: nec vñq̄z sine primis intentionib⁹ eē p̄nt: sicut nec posterio-
ra sine prioribus esse h̄nt. Tertio hoc idē patere p̄ot ex pte priaz i-
tētōnū: nā nūq̄z vñū d̄ altero p̄dicat: n̄si adiungatur sibi: t̄ n̄si i-
ipso existat: cū ergo fe intentiones p̄dicent d̄ primis: vel de reb⁹
subīs primis intētōnib⁹: oīz fas intentiones primis adiungit: t̄ i eīs
fundari: nā dicimus hoiez eē sp̄ez: t̄ sor. eē idividū: t̄ al eē genus
q̄ qdē p̄dicationes verificari non p̄nt: n̄si fe intentiones adiungerē-
tur primis: nā q̄r cōceptionibus: t̄ itētōnib⁹ significatiōib⁹ ip̄as res
sp̄etūt fe conceptiones: vt sp̄etit eīs p̄dicari de plurib⁹ d̄rentib⁹
sp̄e: vel genere: ideo ad hoc q̄ tales p̄dicationes verificant: oīz fas
intentiones primis adiungi: t̄ in eīs fundari: vt ex dictis ē decla-
ratū: t̄ sic p̄z tertia pars huius tractatus.

Laplīm primū. Qūo sc̄dm diuersitatē considerādī: t̄ intelligendi
res: h̄nt diuersificari scie: t̄ q̄lī secant scie quēadmodūz t̄ res: de
quibus sunt:

Laplīz fz. Qūo distinguāt scie speculatiue: t̄ q̄lī huiusmodi scien-
tie speculatiue numerari habent.

Laplīz tertīū. Qūo distinguunt scientie: t̄ morales t̄ leges: t̄ de-
cretales: t̄ qualiter predictaz scientiarū d̄fia sumatur.

Laplīm quartū. Qūo distinguunt sciētie t̄ artes mecanice: seu pra-
tice: t̄ p̄ quē modū istaz artū nūerus sit sumendus.

Nota q̄
i priorib⁹
edidit vt
p̄z.

Sc̄do

Terslo.

q

Lia de vna: et eadem re diuersae scientie considerare pertinet: ut de subiecta mobili: et sensibili mathematica: et naturalis phisica consideratur hinc: id est haec sciam ex diuersitate: et distinctioe sumeretur ex diversa ratione considerandi. **L**itz quod scie seca tur: dividuntur et distinguuntur per obiecta: et penes ipsas res: de quibus sunt: et circa quas negotiatur: ut scribit tertio de anima: sed quod vniuersitatem sic

Tertio

se habet ad considerari: et cognoscere: sic se habet ad esse: ut potest habere metaphysicam ex quo ponitur unitas rei: non ut forte alicui ad diuersitatem et distinctionem sciam ex diuersis consideratiois et intellectiois posse sufficere: id sciendum est quod quartum ad prius spectat triplex possimus ostendere: quod ex diuersa ratione formaliter considerandi: et intelligendi ratione diuersae scientie habent prius. Una ratio sumitur ex ipsa formaliter ratione: que attendit in scia: et quod distinctioe formaliter in scia facit. Secunda ex ipsis rationibus scitur. Tertio ex ipso intellectu scientie: et considerante. Prima ratio sic pergit: nam sicut videmus in rationibus: ita arbitrari debemus de rebus: ut sunt scite: et considerate ab intellectu: et de eis scia habemus: in rebus aut subsistenteribus in ipsis videmus aliquod male: et aliquod formale: et per illud: quod formale est in eis ad innatum distinguuntur: ita ergo erit de rebus scitis: et consideratis ab intellectu: ut de eis scia habemus: nam in talis scia aliquod male: ut ipsa res scita: et considerata: et aliquod formale: ut ratio per quam consideratur. Nam si metaphysicus considerat de subiecta sensibili hoc factum sub ratione determinata: quia considerat de immobile subiecta: ut est ens: et si naturalis de predicta subiecta considerat sub formaliter consideratione: de ipsa considerat in quantum mobile est: ipsa ergo res considerata est quasi male quid respectu scie: sed ratio determinata sub qua determinatur est in scis quod formale: et quod vniuersitatem distinguuntur ab alio per formam suam: cum ratio considerandi determinata sit quod formale in scia: ut dictum est: id est secundum divisionem diuersitatibus rationis considerandi: et intelligendi res ex diuersis scientiis habeantur: et uestigentur. Secundo hoc declarari potest ex parte rerum sciarum: nam quodammodo res coniunctae per se: et essentialiter. Quedam vero coniunctae per accidens.

Sciendum.**Prima ratio**

Que ergo essentialiter dependet ad innatum habent si per intellectum ab intentione falsitate habent. scilicet intellectus: ut si quis intelligeret hoc est sine aliis:

Secundo

Simpliciū

Rota.

Dibi.

et qualitatez sine quantitate: talis intellectus eēt falsus eo q̄ poste
rius sit hō: q̄ aial: et qualitas posterius: q̄ quātitas: et q̄ posterio
ra essentialē depēdent a priorib⁹: iō itellectus itelligenſ posteriora
sine prioribus falsitatē trahit: s̄ sigs intelligat aial sine hoine: vel
rōnali: et quātitatez sine qualitate nullā falsitatez ex hoc h̄bit: quia
quātitas ē prior q̄litate: nā scđm simpliciū in pñtis p̄imū acc̄ns:
quod inberet materie est ipsa quantitas: similēr aial est prius hoie:
vel rōale: q̄ prius fetus viuit plāte: postea vita aialis: deinde vita
hois: et q̄ priora non dependent a posterioribus bñ qdditatem et
essentiā ipsoꝝ: quāuis scđm esse actuale: priora sine ip̄is posteriori
bus cōiuncta: aliquā intelligi poterit aial sine rōnali: et quātitas si
ne qualitate: imo aliqua scia esse poterit de materia quanta: et extē
sa: vt ipsa methaphysica distincta a scia q̄ erit de materia q̄litatibus
sensibilibus affecta sicut est phia naturalis nec obstat verbū supra
iductū: q̄ res sic se habeat ad esse: sicut ad cognosci: pp qđ nō habz
esse quantitas i materia sine qualitate: iō diceret alius: q̄ nō po
terit quantitas in materia intelligi sine q̄litate: nam licet quantum
ad esse actuale: et quātū ad existere actualiter quantitas sine q̄lita
te esse non habeat i materia: Tlerūm quantū ad esse qđitatiuꝝ
bñ bz: nam quantitas p̄cedit materiam in materia: vt sit qualis: et
colorata: vel alijs qualitatibus affecta: sicut ipsa extensio: et p̄tio
materie: qđ satis dedit p̄hs in pñtis intelligere: caplo de quātitare
cū dicit propriū est superficie primo loco colorari: nā coloratio: et ca
lificatio non cōpetit materie: nisi rōne superficie et rōne quātitatis fū
date in ipa: prius ergo natura: et qđitas quātitatis inberet materie
q̄ natura qualitatibus: et q̄ esse qđitatiuum est illud: quod intelli
git: et d̄ esse qđit ueritatis bz: q̄ vñūq̄bz sicut se bz ad esse: sic ad i
telligi: cū bñ qđitatem: et naturam priora nō dependeāt a posteriori
bus: poterit quātitas sine q̄litatib⁹ intelligi: et esse: et aial sine rōa
li: et vñter oia priora preter posteriora intelligi possunt. Dica
mus ergo q̄ diversa cōsideratio diversitatē in scijs facit: q̄ quidem
diversa consideratio in ip̄is rebus scijs fundatur: et ex eis ortuz
bz: nā q̄ suā naturā quātitas p̄cedit qualitatē i mā: iō poterit
cōsiderari mā quāta sine mā q̄lē: et scie d̄ re;lic: et sic cōsiderate erūt

soñalr distinete. Tertio hoc idem patet pōt expte itellectus scie
tis : et consideratis ipsas res: nā scia nō ē de reb^o: nisi vt sunt intellectu:
et considerare ab ipso intellectu : et qz solū vlia intelliguntur ab intellectu
directo aspectu: vt phūs testas tertio d̄ aia: iō solū de ipsis vlib^o
scia b̄: pp q̄ bñ dictū ē i. vi). metaphysice: et p̄io posterioꝝ: q̄ par-
ticulariū nō est scia: nec diffi^o: d̄ ipsis ergo naturis reꝝ: et de ipsis
qdditatib^o reꝝ sunt pprie scie; qz h̄mōi nature: et qdditates sunt i
tellecte: et considerate ab intellectu: cū sint vles. Lū ergo s̄m eē ac-
tuale: et particularare plures res sint ciucte: q̄ tñ s̄m pprias qdditates
sunt dñtes, iō intellectus: q̄ h̄z facere vltatez i reb^o: et qui h̄z qddi-
tates rerū intelligere nō s̄m particularē: et actualē ex̄ntiā ipsaz poterit
qdditates reꝝ disticiz: et separiz consideras: et poterit de eis diuersas
scias h̄re: hoc ergo mō secabunt scie: quēadmodū et res: de qbius
sunt: nō qdē q̄ scie distiguant: et secen̄ penes res actuales: et parti-
culares: qz sic quodāmō scie essent ifinites: s̄z oꝝ h̄mōi scias distin-
guī: et secari penes diuersas consideratiōes sumptas ex qdditatibus:
et naturis reꝝ: q̄ qdē diuerse considerationes formalem distinctiōes
in scia faciūt: vt ex dictis est manifestum.

Lapl̄m scdm Quō distinguunt scie speculatiue: et qualr h̄mōi
scientie numerari h̄nt.

Ecūdū phūm s̄o metaphysice finis scie speculatiue est
veritas: p̄tice s̄o ē opus: v̄tas aut̄ constat i adequatiōe rei
ad intellectū pp qd̄ si videre volum^o sufficiētiā sciaz spe-
culatiuaz: quaz finis est v̄tas: oꝝ nos vident: q̄l̄ diuersi
mode scie circa ipsaz v̄tatez speculanſ: et q̄l̄ circa res adeq̄tas in-
tellectui i quaz adequatiōe veritas consistit diuersimode scie versa-
tur. Sciēdū est ergo qd̄ circa h̄mōi adequatiōez reꝝ ad intellectuz
aliq̄ scie tripl̄ se h̄re p̄nt. P̄o directiue et amiculatiue. Scđo
principaliꝝ: et obiectiue. Tertio ex ſ̄nte et subalternatiue. In p̄io
gradu sunt scie ſermocinales: vt grāmatica: et logica. In s̄o autē
ph̄ica mathematica: et meth. In tertio s̄o gradu sūt scie anexe et
subalterne scijs p̄dcis: vt medicia: musica: astronomia. P̄o ergo
ad v̄tatis idagatiōez: et speculatiōez: cui^o veritatis idagatio: et specu-
latio est finis sciaz speculatiuaz: vt dictum est: faciunt scie ſermocinales
amminiculando: et dirigendo: sicut sunt grāmatica:

et logica: propter quod est sciendū: quod ad speculandā ipsam veritatem de rebus facit primo ipsa grāmatīca: quod est directua sermonis: nam cū speculatio sciaꝝ cōpellī nō possit: nisi per diuinum exercitū: et unus homine adiut⁹ alterius aliquis sciaꝝ speculatiū pfecte inuenire nō valeat: sed omni se totā: nec quātū ad magnā pte eius: sō nō fuit hoies sibi inuicē cōicare in traditiōe sciaꝝ: pp quod hoc metaphysice scribis: quod si non fuisset gerosius: nō fuisset thūmote⁹: et si nō fuisset thūmōtheus: multā melodiaz nō bēremus: ubi om̄ētior⁹ ait: scie cōplētū nūqꝫ esse pfectū: nisi per iunamētū prioris ad sequētē. Ad complemētū ergo sciaꝝ speculatiuꝝ amīniculariue facit ipsa grāmatīca: inquantū hoies diversaz linguaꝝ per grāmaticā sibi inuicē cōicātes in sermonib⁹ possunt se adiuuare ad inuicē in sciaꝝ traditiōe: et veritatis speculatione. Scđo ad hīmōi veritatis speculationē amīniculariue facit ipsa logica: quod est directua intellectus: nam cū non aquiramus scias: nisi ratiocinando: et discurrendo: et cū rōcinādo: et discurrendo error cōtingere possit: ē nobis neccia ipsa logica: quod est directua intellectus: vñ p̄rō thōpicoꝝ habet quod dialectica ē admīcans ad electionē: vel fugā: et ad veritatē: et sciaꝝ iueniendā: grāmatica ergo et dialectica nō sunt principiū scie speculatiue: sed ad hīmōi speculationē sunt admīniculariue: inquantū per sermonis cōiunctiōne: quā docet grāmatica: et intellectus directionē: quā docet logica hēmus magnū admīniculū: et magnū adiutorū ad veritatis speculatiōne: et sciaꝝ speculatiuꝝ inuentiōne: iste ergo due scie p̄nt dici speculatiue nō principiū: et obiectiue: quod cū sint de ḡbusdā intētiōnibus: circa tales intentiones intellectus speculari nō h̄z principiū cū obiectū principale intellectus sint ipse res abstractae: nō autē intentiones: p̄nt tñ dici speculatiue aliquo mō: quod amīniculariue et directiue: vt ex dictis ē patēfaciū. Scđo ut dicebas ad ipsas veritatis speculationē faciūt aliquae scie principiū: et obiectiue inquantū sunt de ipsis rebus: quod p̄ se: et principiū sunt obiectū intellectus: et obiectum veritatis: sicut sunt metaphysica phisica: et mathematica: nam oēs iste tres scie sunt de ipsis rebus abstractis et vlib⁹: quod principiū sunt obiectū intellectus: et quod p̄ se sunt obiectū speculatiōis veritatis: pp quod sole ipse dñs eēntiales partes phisie: sicut p̄ sexto metaphysi-

Pbi.

Pbi.

Tertio

sice vbi dicitur: quod triplex est modus essentialis per hinc: phisicus: mathematicus: et diuinus: nam de rebus abstractis oportet per fate scire esse hunc: et quod secundum Commentatorem primo de anima intellectus est: quod facit abstractioem vel qualitatem in rebus: ideo quod secundum diversorum modum abstractioem: binomis scire distinguantur: hec autem abstractio: ut ex eodem sexto libro potest: tripliciter fieri: nam vel fit ab bac materia sensibili: et ab illa: non tamen a materia sensibili simpliciter: et de rebus sic abstractis est phisica naturalis: vel binomis abstractio potest fieri a materia sensibili: sed non intelligibili: et de his abstractis est scia mathematica: aut dicta abstractio potest fieri ab omni materia quamcumque sit illa: et de talibus est ipsa metaphysica: vel ipsa scia diuina: nam intelligentie quae sunt de consideratione metaphysici sunt propter omnem materiam sensibilem: et intelligibilis: ut in libro eiusdem libri huius declarari: phisicus ergo in sua consideratione circumscribitur materia mobile: et sensibilem: et de rebus mobilibus: et sensibilibus: phisicus huius principali consideratur: sed non circumscribitur materia hanc: vel illam: quod de ipsis particularibus scia non potest esse: mathematica vero in sua consideratione non circumscribitur materia aliquam sensibilem: eo quod considerat quantum sine qualitatibus actiuis: et passiuis: per quas qualitates unumquodque huius quod sit sensibile. Tertius quod quantitas non est sine aliqua materia: ideo quod in consideratione mathematici materia interligentur includi: metaphysicus vero vel diuinus in sua consideratione non includit aliquam materiam: quod considerat ens in quantum ens: de cuius ratione non est aliquam materia: nec sensibilis: nec intelligibilis. Quae igitur per fate scire sunt de rebus abstractis: quod per se sunt objectum intellectus: ideo sole ipse dominus scire speculatiue: principali et objectiue: quia solus ipse sunt directe de his: quod sunt obiectum speculatiois: et scire: ut probata est declaratum. Tertio ut dicebat ad ipsam speculativam sciaram: aliqua scire pertinet se habere ex sensu: et subalternatiue: sicut scire medicinales: quod subalternatur naturali: et musica: et Astrologia: similiter visualis Arithmetrica: et Geometria: quod subalternatur scire metaphysicam: nam quanto aliquam scire est magis abstracta: tanto minus est plurificabilis: ideo metaphysica: quod est maxime abstracta: non plurificatur: nec variatur: sed naturalis phisica variationem patitur: cum corpus mobile: vel eius mobile: quod in ipsa subiectum assignatur contingat per diuersas passiones variari: per quod quod medicinales scire considerat de corpore aliquo: ut de corpore humano

nō simpliciter ut tale corpus ē mobile: s. ut est subiectū aliquibus dispositionibus: ut sanitati & egritudini: & dispositiōi neutre: iō huiusmōi medicinales scie naturali p̄fie adnectuntur: & ei subalternantur: ipsa etiā scia mathematica: q̄ considerat de quantitate: multipliciter variat: nā quātitas: ē aliq̄ continua: alia discreta: de quantitate ergo continua est geometria: dī discreta vero arithmetica. Similiter huiusmōi quātitates: p̄nt ad aliud: & ad aliud referri: nam si quātitas referat ad mensurā: & motū sup celestī corporū: sic ē astrologia: si vero referat ad mēsurā edificiorū: sic de ea ē steriometria: si aut̄ referat ad uisus: sic de ea ē p̄spectiva: si vero referat ad sonū vel ad auditū: sic de ea ē musica: oēs aut̄ huiusmōi scie: annectuntur: et subalternantur scie mathematice considerati quātum: i eo q̄ quātū. P̄t igit̄ decē eē scias speculatiwas: quarū duis sunt grāmatica: & dialectica q̄ ad ipsam speculationē deseruit directiue: & aminiculatiue: tres sunt alie. s. phisica mathematica: & diuina: q̄ sunt simpliciter speculatiue: inquātū sunt de ipsis rebus abstractis: & speculabilibus: p̄cipaliter: & obiectiue. Aliae vero quinq̄. s. p̄spectiva: & steriometria & musica: & astrologia & ipsa medicina: p̄nt aliquo mō speculatiue scie appellari: inquātū scis p̄cipalr̄ speculatiuis annectuntur: & subalternantur. Oēs ergo scie speculatiue ad hāc directiue: yl̄ p̄cipaliter: & obiectiue: vel ex continenti & subalternatiue: ex quo ēt p̄z numerus: & sufficiētia sciaꝝ speculatiuꝝ: quod supra dicebat̄ declarandum.

Capitulū tertiuꝝ: Quō distinguntur scie morales: & leges: & decretales: & qualiter p̄dictarū sciarū ofta summatur.

q Ueladmodū scias speculatiwas in capitulo imediate p̄cedēti diuīsimus i scias aminiculatiwas: p̄incipales: & subalternas: ita dicere possumus oēs scientias morales: in hac triplici diuīsiōe cōtinerit: nā quedā scie: quātū ad negoeiū morale: p̄nt p̄tinere aminiculatiue: qdā p̄cipalr̄: & obiectiue: & quedā mō aminixto: & subalternatiue. In primo gradu ē ipsa r̄btorica. In scđo aut̄ ethica yconomica: & pollitica. In

tertio vero sunt leges & decretales. Primum autem istorum: sic declaratur: nam sicut ignorantes artem syllogizandi: & disputandi: quam debet ipsa logica: circa scias speculativas multum decipiunt: & istructi in hominī arte: magnū amminiculū habent: ut ipsas scias speculativas modo recto inueniantur: sic scientes artē rhetorice in negociatione moralī multum proficere poterunt: nam cū materia moralis negotijs: sicut actus hominū: ex hoc: quod alios per debita vba: & per debita exempla propōit ipsis hominibus aliquā materiā: facilius potest eos ad bona redducere: & a malis retrahere: sicut igitur in sciss speculatiis aliqua arte indigemus amminiculante: & dirigente nostrum intellectum ad efficaciter arguendum in eis: ita in scientijs moralibus indigemus aliqua arte amminiculante: & dirigente nos ad proficiendum: & arguendum in talibus scientijs: propter quod bene dictum est in rhetorica: quod rhetorica est assecutiva dialectice: nam sicut dialectica arguit per quedam communia: videtur arguere in scientijs moralibus. Verum quia difficiliores sunt scientie speculatiue: quod morales ratione materie: circa quam versantur: ideo rhetorica debet uti grossioribus instrumentis: quod ipsa logica: unde syllogismus vel inducō: que sunt instrumenta dialectici sunt violentiora: & ad considerandum efficaciora: quod sit entimema: & exemplum: que sunt instrumenta rhetorici: nam hec sunt faciliora: & secundum sensum notiora: ut dicitur primo thoporum. Quamuis ergo rhetorica conueniat cum dialectica: in quantum per quedam communia arguitur: sicut ipsa potest tamē ad scias morales aliquo modo pertinere: saltem amminiculando: & dirigendo in predictis scientijs: sicut dictum est. Ethica autem yconomica: & politica videntur esse scientie morales principaliter: & obiectivae: nam obiectum moralium scientiarum videntur esse bonum: quia ut scribitur primo ethicoru: oēs artes: & scientie morales bonum quoddam appetere: & desiderare videntur. Secundo autem bonum consistit in quadam communicatione: quia bonum est communicatum: & diffusum suipius: ut in preallegato libro habet declarari: propter quod secundum communicationem boni: distinctibarum sciaz sumi potest: coicatio autem triplex ingenis: nam uidem⁹ vires

inferiores cū superioribus cōicare: inquātū sunt apte nate sibi obedi-
re: sicut irascibilis: et cōcupiscibilis: q̄ sunt inferiores pōe: regulā-
tur p intellectū: et volūtatez: q̄ sunt pōe supiores: vñ dñr h̄mōi pōe
inferiores rōnales p pticipationē inquātū sunt apte nate rōi et intel-
lectui obedire: et famulari. Scđa cōicatio est psonaz existentium
in vna domo: prout oēs exītes i domo vna: vnu p̄ez familias de-
bent respicere: et ad ipsam: vel p ipsum oēs de domo. s. vxor filij: et
serni debeat regi: et ordinari. Tertia cōicatio ē ista totius ciuita-
tis. vel totius regni ad vnu p̄incipem: vel ad vnum regem. De
regimine g° hoīs in seipso quātū ad vires inferiores respectu supi-
orum p debitas virtutes: ē ipsa ethica: de regimine familie: vel do-
mus: est ipsa yconomica: s̄ de regimine ciuitatis vel regni est ipsa
pollitica. Tres ergo sunt scie morales p̄incipales: q̄ in oībus
predictis scijs p̄incipaliter intendit: est ipsum bonum quod ē ob-
iectū p̄incipale scie moralis. Leges aut: et decretales non sunt
morales scie p̄incipales: s̄ scijs moralibus adnectunt: et subalter-
nantur: nā leges: et decretales circa actus hoīum versant in cōmu-
ni: cōsiderando quid iustum in eis reperit: sed decretales videntur
specialiter versari circa clericorū bonū: et circa honestatez ipsorum
et q̄ de bono honesto tractat in ethica: de bono vero in cōmuni de-
terminant in pollitica: iō quātū ad hoc leges vident ad polliticā p-
tinere. Decretales vero sub ipsa ethica cōtineri videntur: sicut
diximus in nostro quodā p̄icipo: qđ in theologīa fecimus: verum
qđ ethica a pollitica vñ differre: p hoc: quod p ea: q̄ determinant in
ethica inducimur ad bonum ex amore honesti: ex dilectōe virtutū
Per ea vero q̄ determinant in pollitica magis inducimur ad
bonum ex timore pene: cum pene cōminent: nō solū in legib⁹:
verūc̄ in decretalib⁹: iō dicere possumus quod quātū ad hoc: tā
leges: qđ decretales sub pollitico negocio stinent. Rhetorica g°
ad scias morales vides esse amīniculatīna: s̄ ethica: yconomica: et
pollitica ad morale negotiū p̄incipali p̄inent: leges vero: et decre-
tales h̄mōi moralī negocio adnectunt: et subalternantur: et sic pat̄z
scientias ad morale negotiū pertinere: vt est per habita mani-
festum.

Scđa cō
mūicatio

Tertia

Scie mo-
rales.
Leges.Decreta-
les.Dicit fe-
cisse prin-
cipiūz in
theo.Rhetori-
ca,

Capitulū quartū Quō distingunt scie: vel artes meccanice: sen
pratice: t qualiter harū artiū numerus sit sumendus.

In voluntus videre numerū: t sufficiētiā artiū meccani
caz videamus primo differentiā hmōi sciāz: vel artiū
ad alias sciās; possumus aut̄ quātū ad pñs spectat inter
mathematicas artes: t alias sciās triplicē dñlam assi
gnare: quarum vna sumit̄ expte ipsarū scientiarū: vel artificū in talib
us artibus. Scđo pōt accipi expte māe: circa quā hmōi scie v
santur. Tertio pōt summī ex pte eorū: que ex talibus artibus re
sultant. Prima dñia sic p̄z:nam scientes: t studentes in sciētis
speculatiis ex hoc nobilitant̄: qz speculari ē p̄pria opatio intellec
tus. Similr studentes in moralibus disciplis ad opa virtutū ex
citan̄: t habitibus virtuosis imbuunt̄: pp quod ambe iste scie spe
culatiue: t morales artifices predictarū scientiarū perfici hñt: nam
bōs q̄ est susceptibilis scientiarū dupliciter pōt perfici. Primo
quantū ad intellectū speculatinū: t quantū ad hoc perficiū per sci
entias speculatiwas: vnde .vij. methaphysice dicitur quod intelli
gere: t speculari est vniqa pfectio ipsius intellectus. Scđo homo
pfici pōt: quātū ad intellectū praticum: t quantum ad hoc perfici
tur per scientias morales. Artifices ergo scientiarū speculati
uarum: t moralium per huinsmodi scientias nobilitantur: t pficiū
tur: sed artifices artiū meccanicarū nō pficiūt: sed potius corrum
punt ab operationibus anime: vñ iō mecanice artes appellate sūt
qz sic tractus ad uenerea: mechus efficit̄: ita intellect̄ recedens a
speculatione: que est eius propria operatio: propter tales artes: ad
quas operandas se conuertit: mechus appellari potest. Se
cunda autem differentia accipitur ex parte materie: circa quam ver
scitur: nam omnes scientie tam speculatiue: qz morales circa ma
teriam aliquam versari videntur determinatae: vt speculatiue cir
ca ipsam veritatem: eo quod qcquid considerant huinsmodi sci
entie: sub ratione veri considerari habent. Similiter scientie mo
rales considerant bonum sub ratione boni: s̄ mecanice circa ma
teriam in determinata versari habent: nam aliue operantur circa

Pbi.**Scđa dñis****Scie mo
rales.**

materiam ferream: aliisque circa materiam ligneam: et sic de alijs.

Tertia differentia accipitur ex parte eorum: que ex huiusmodi artibus resultant: nam artes tales meccanice dicuntur: quia ex eis aliquod opus factum resultat: et ex arte fabrili resultat cultellus: ex domificativa vero domus: ut ex nauifactiva nauis. Sed ex alijs scientijs: tam speculatiujs: q̄z moralibus non resultat ali quod opus factum: cum omnes negociantur circa speculationem veritatis immediate: vel circa opera virtutum. Ex hijs ergo possumus distinguere predictas artes meccanicas: nam si ex talibus artibus resultant factibilia: ut versantur circa diuersas materias: oportet harum distinctionem sumere: secundum diuersitatem factibilium que ex eis resultant et secundum diuersitatem materiarum: circa quas versantur: propter quod erit aliqua ars fabrilis: aliqua carpentaria: aliqua textoria: aliqua vero nauifactiva: et sic de alijs. Implius aliquae predictarum artium erunt p̄ceptorie: et architetonicæ: aliqua uero ancillantes: et subservientes: et aliqua magis operantur circa materiam: ut dolatiua: et aliqua uero magis circa formam: ut domificativa: et sic secundum predictam diuersitatem sufficietia predictarum artium summi potest. Ad presens autem dicta sufficientia de numero: et sufficietia huiusmodi artium. Refera mus igitur gratias ipsi christo qui est ars omnipotentis Dei patris plena rationum omnium uiuentium: qui cum patre: et spiritu sancto unus est denus benedictus in secula seculorum: Amen.

Explicit Tractatus quartus et ultimus de Cognitioe anime: et potentiarum eius: editus a fratre Augustino de Enchona ordinis Fratrum Heremitarum sancti Augustini.

S J R Y S.

Distinctio
artiū me
chāicaz.

Con^o o,
peris.

Questio

Questio dignissima et perutilissima de sensibus interioribus
Reuerendi et eximi Doctoris magistri Prosperi de Regio ex or-
dine Fratrum heremitarum sancti Augustini eiusdemq; ordinis gene-
ralis meritissimi exerta: et sumpta ex questionibus ab eo Parisi-
us disputatis supra prologo primi magistri sententiarum feliciter in-
cipit.

q

Ueretur trigesimo tertio vñz habitus Theo-
logie sit in potentia sensitiva: vel q̄ sit illa poten-
tia sensitiva in qua ponitur. Et vt q̄ ha-
bitus scie sit in memoria sensitiva: quia ipsa ē
sola: que seruat spēs: vt dicit Phs libro d.
memoria et remisentia. Itē si habitus intel-
lectualis est species: probatur q̄ est in potentia
naturali: nā illa species nō est actus visionis: qz tūc p̄nitaret actuū
visionis: s̄z talis species est obiectū: et causata ab obiecto: et p̄ conse-
quens ē aī omnē actuū potentie interioris: iō recepta est in orga-
no: et potentia vegetativa q̄ ē naturalis. Itē p̄bas q̄ sit in sensu
Lōmuni: qz ē nobilioz potentia sensitiva: q̄ est in nobis: qz ma-
gis appropinquat intellectui: qz sic obiectuz intellectus ē torū ens
ita qplz sensibile est obiectuz sensus cōis: cum ponat dñia z inter ea
vt est supra se reflexius cū sentiat se sentire. Itē q̄ sit extima-
tiva vñ: qz cognoscit individua oīum p̄dictorū vt dicit Lōmētator
bo de aīa. De ista questione nō vidi opiniones aliorū eo q̄ cōius
non ponat scia in potentia sensitiva: Argumēta autē dicta audiui cōse-
rēdo a doctoribus noīatis: vt m̄ clarius videat in qua potentia d̄
bet rationabiliter ponī. Primo distinguā potentias sensitivas.

Sed assignabo illā inq̄ credo ēē habitū scie. Quātū ad primū
ē intelligēdū q̄ vt dicit Lōmētator et Albertus: tres sunt dñe aīe. s.
vegetativa sensitiva: et intellectiva vegetativa sīm. Huic ē p̄īa p̄fec-
tio corporis phīci istralis: b̄z quaz corpus nutrit: auget: et genera-
tur: organum eius principale est cor: licet sit in alijs membris: nam
cor dñ domiciliū vite: istū ei⁹ sūt qualitates p̄ie: obiectū ei⁹ ē alimē
mediāte q̄ b̄z exerceat operatioes d̄bitas i corpori vivēte: ei⁹ opa⁹ ē ve-
getat̄: hmoī autē p̄ies qdā s̄t p̄incipales: qdā admiculatiue. P̄ici-
palē s̄t tres: vñ nutritiva: augmentativa: et ḡnativa: vt p̄z d̄ aīa:

Aggr
Hugo
Obi.
D. Ibo.
de pba.

Lōm.
Distictio
Alberti i
i suo tra.

notitia

Christo.

Auguſt.

Genera
tuaAttractia
Retentia
Digestia
Expul-
siva.

Nutritiua enim est uis anime vegetabilis: que per substantias alimenti aduenientem restaurat illud quod deperditum erat in corpore viuente: nam ut dicit Christus. primo de somno et vigilia.

Nutrimentum omnibus est extreum: quia usque ad mortem habens qui habent sanguinem sanguinis natura: habens vero: qui sanguinem non habent consumibilem: instrumentum istius virtutis sunt qualitates prime: callidum frigidum et organum eius est pars hominomera, scilicet caro: os nervus: id enim est quod primo nutritur: obiectum eius est alimentum: quod aduenit in quantum substantia: operatio est restaurare deperditum in viuente corpore: augmentativa est vis anime vegetabilis que per quantitatem alimenti aduenientis ducit ad completam quantitatem ipsum corpus: nam augmentum ut dicitur primo de generatione est preexistentis quantitatis additamentum. Organum eius est pars hominomera: instrumentum sunt qualitates prime: obiectum est nutrimentum in quantum quantitas operatio est ducere corpus ad completam quantitatem. Generativa est uis anime vegetabilis: que de superfluo: et puro relicto ex quarta digestione aliquid descendit ad saluationem speciei: cum enim celebratur digestio in singulis membris: quod superfluum est mittitur ad uitatem generatiuam ad saluationem speciei.

Organum eius sunt membra quibus exercetur actus generationis. Instrumentum sunt qualitates prime. Obiectum eius est nutrimentum purum in quantum superfluum. Operatio eius est decisio sensus ad saluationem speciei. Iste virtutes sic sumuntur: nam virtus anime vegetative vel est propter perfectiones et sic est augmentativa que dicit ad perfectam quantitatem vel propter saluationes: et hoc duplex: quia vel in individui in se: et sic est nutritiva: vel in suo simili: et sic est generativa: de ipsis non subtilius persequor: eo quod nec in eis: nec in his que deseruunt eis sicut est:

Attractiva que viget per callidum et siccum. Retentiva quae viget per frigidum et siccum. Digestiva que viget per callidum et humidum. Et expulsiva quae viget per frigidum et humidum: potest ponere aliquis hucus acquisitorum est: quae quantum ad eos actus non subsunt libero arbitrio: nec ipso voluntatis. Sensitiva autem potentia secundum Aquenam est prima

Questio

perfectio corporis phisici instralis ad apprehendendū sensibilia p
ticularia & formas ligatas cum materia: nulla enim virtus sensi
ua apprehendit formaz penitus in materialem cū hoc solū intellec
tui conneniat. Organum primū virtutis sensitivae est cor: a quo
in toto corpore sp̄s & calor vivificus i fundit: organū tñ quod p̄io
mutat ab obiecto istius virtutis ē cerebrū. Instrum̄tū mediante
quo operat: ē nervus sensibilis: operatio eius est sentire vel apprehe
dere intentiones formaz. Iстias virtutis sensitivae due sunt spe
cies: quarū vna apprehendit exterius & dicitur sensus exterior: alia
apprehendit interius & dicitur sensus interior. Sensus exterior
rariſcas i ḡnqz sensus p̄ticulares. s. visuz: auditū: olfatuž: gustuz &
tactū. Virtus visiva scdm. Anic. est vis aie sensibilis ordinata in
nervo obtico ad apprehendendā formā eius q̄ imprimet i humo
re cristalino. Organū eius ē nervus obticus. i. visibilis qui neru
bifurcat ad vitrūqz oculū: nec p̄ficiē actus videndi: donec sp̄s rei
visibilis ad illum locuz bifurcationis multipliceſ: alr. n. vna res
visa videret due: cū in vitroqz oculo appareat ydolum. Organū pri
mū imutatū a visibili ē pupilla: mediū in eius operatione ē aer: & aq
pp naturā diaphanitatis & p̄spicuitatis: obiectuz eius primū ē visi
bile lux & tenebra: ad quam ſrietatē reducuntur oia sensibilia sen
sus uisus: q̄ vnius sensus est vnius contrarietas: vt dicit bo de ani
ma operario eius ē apprehendere formā visibilis in humore cri
stalino. Virtus auditiva ē vis anime sensibilis ordinata i ner
vo expando & bifurcato ad dextrum: & ad sinistrū capitis vſqz ad
petrosa loca aurium. Et vt melius videatur dispositio iſtorū sen
sum & neruorum: est sciendum quod tres sunt partes ipsius cere
bri principales: prima est fantastica cellula: q̄ est prima pars cere
bri: media dicitur logistica: postrema dicitur memorativa. Quidā
vero solum ponit duas: ab anteriori vero parte cerebri ad organa
exteriora sentiendi derivantur duo nervi alteruz ad dextrū capitis:
alterū ad sinistrum p̄ quos fluit calor & sp̄s ad exteriōrē partē sen
tiuā: et isti dicuntur nervi obtici: & ideo si ledgitur nervus ille fir
homo cecus l̄z maneant ocli illesi. Itē ad aures derivat̄ duo
aliū nervi: q̄ dñr obtartici, i. audibiles. Itē aliū duo ramificant̄

Sensus
exterior.
Viris
Anicē.

pupilla

Tres sūt
partes cere
bri.

Anic.

Euseb.

Addita

Olphat.

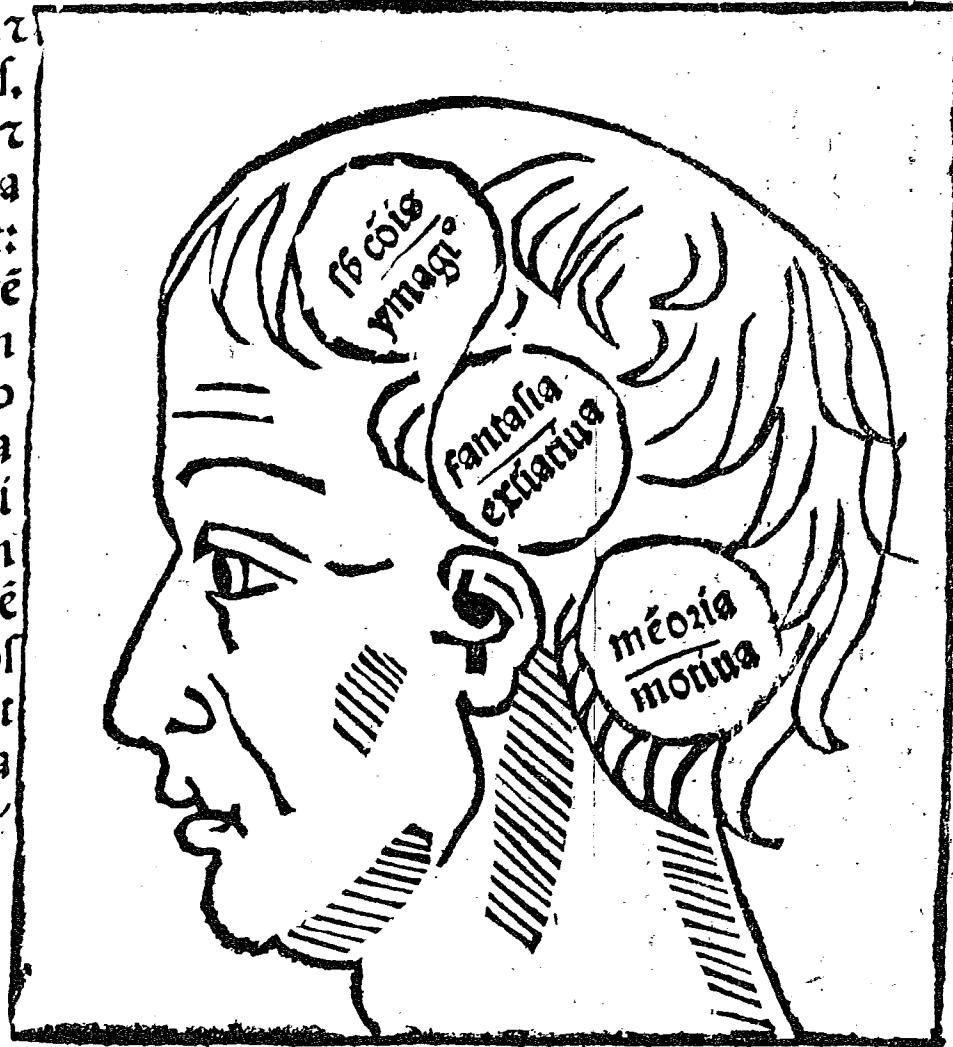
Gustus.

ad duas carunculas pendentes ad interius nasi: quod similes sunt capitis mamillaz: ut dicit Euseb. et isti discuntur olpharici. in olphariorum. Item ab illa anteriori propter capitum dividantur alii duo nervi ad corpus lingue contigentes corpus ipsius lingue et expanduntur per palatum ipsius oris: et dominus isti nervi gustatiui: per quos fit gustatio. Et quod ista virtus sit in palatu oris plane dicit Euseb. Dicit namque quod si amara valde ponatur in palato oris fit gustus: et si lingua illud non tangatur: quod non esset: nisi nervi gustatiui dispergerentur in palato quod autem dicit quod illi nervi disperguntur per corpus lingue hoc verum est secundum optimum sui. Item ab eadem propter bifurcantur alii duo nervi unius ad dextris hinc: aliis ad sinistrum: primum ramificatur versus ad dextram manum et versus ad plantas pedis dextrae: et ista virtus tactuua secundum optimum sui est in volatis manu: et in plantis pedum: similiter alter ramus extenditur eodem modo ad volam sinistram manum: et plantam sinistram pedis: virtus igitur auditiva est vis in nervo bifurcato ad dextrum: et ad sinistrum ad apphedensum formam: quod sibi aduenit ex aeris proprio iter percutiens: et percussus: organum sunt illi nervi extensi per caput. operatio eius est huius apphensionis per auditum: omnium eius est sonus et silentium: et ad hanc directatem reducuntur oes drie audibiles: nec est dicendum quod aer interior natus sit organum unum est medius quod mouet admotiones aeris exterioris cum sit ei continuus: in quo motu pulsatur nervus in quo est virtus auditiva quod vocatur tympanum auris. Item nota quod non fecit ista latera auris dura: ut percussa melius sonetur unde pellis timpani si molle fiat rediditur perior sonus. Item ingenitata est non purgationes colericam capitum: quod callida est: et siccatur per ipsas iduorescat latera auris. Item ingenitata est non tortuositas in aure ne aer inclusus possit exitus. Clivus olphatica est vis aie sensibilis orditata in duobus nervis continuatis ad duas carunculas similes capitibus mamillaz ad apphedensum odorez: organum huius virtutis est nervus ille in quo virtus radicatur: quod autem per immutatum est illa caruncula: operatio eius est apphenderit intentiones odoris: medium est aer et hoc per nasum inudiciei per quam cito recipit maculam: quod odor est quodam macula: ut deinde in sensu et sensato: omnium eius est odorabile et iodorabile: ad quam directatem reducuntur quecumque isto sensu apphedenuntur. Clivus gustativa est vis aie sensibilis orditata in nervis exparsis per corporum ligamenta et per ipsum palatum ad apphedensum dries saporis. Et ex hoc appetit quod nervus ille continetur per corporum ligamentum secundum optimum sui apphenderit saporem est eius

Questio

opatio: mediū i ei⁹ opatiōe ē caro: t sumlīr i tactu vt p³ fo d̄ dīa: o b³
 ei⁹ ē saporabile t nō saporabile ad quā h̄rietatē reducūt oīa gustu
 bilia. Tlīrt tactua ē vīs aīe sensibl̄ ordiata i nervis extētibus
 totū corp⁹: lī scd³ sui optimū sit i volis manuū t plātis pedū t q²
 scd³ Eri. d̄rie tāgibiles nō reducūt ad vñā h̄rietatē sensibilez sen
 sus tact⁹ iō ponit amītis t Eri. vt dicer qd̄ sensus tact⁹ nō ē vñus
 sensus nec organū isti⁹ vñtutis ē organū scd³ eādē rōnez scdm qd̄ ē
 media rō callidi t frigidī būidi t siccī: opatio ei⁹ ē apphēder qlīta
 tes tāgibiles: mediū ē caro: o b³ sunt qlītates tāgibiles: t q² i nulla
 istaz pōaz pōt ponī habit⁹ scialis tū q² ex eoꝝ actib⁹ nihil habitu
 ale reliq^t: tū q² hit⁹ ē spēs t nulla istaz pōaz seruat spēs absen
 tib⁹ sensib⁹: iō apli⁹ circa eas nō iſisto. Restat ergo distingueſ ſen
 ſus iſeriores: vt videat i quo, ſit hit⁹ ſcie pp qd̄ ſciēdū q̄ iſer alios
 q d̄ iſta mā ſūt loquuti: t q multa ſcripſerūt fuit Eui. vi. nāliū: pte
 q. ip̄e. n. pōt. v. ſensuſ iſeriores. l. cōez imagiatiā: fātasiā: extimā
 tiuā: t memoratiuā qlz aūt iſtoꝝ notificādūs ē iux iſeriores Eui.
 principaliter

Elgazelis: t
 auerr. t aris.
 q rōalius t
 expſſi⁹ d̄ iſta
 mā ſcripſerī:
 vbi ē iſtelligē
 dū quoſdam
 credentes p
 cedere iuxta
 mentez Hui
 cen. ponūt in
 cerebro z: vē
 triculōs quos
 iſaginor: vt
 i figurato ca
 pite oſtendi
 iur.

Pb.

Pb.

sensuſ iſ
 teriores

Elgaze
 Euerro
 Eristo.

Eui.

Prosperi

Vnus in parte anteriori capitale; alius in posteriori: tertius vero in medio in prima parte primi ventriculi ponit sensus cois: in posteriori ymaginatio: sicut et in prima medie ventriculi ponit fantasia: estimativa vero in posteriori. Similiter in anteriori parte posteriore ventriculi ponit memoria: in posteriori vero virtus motiva: que forte ibi pro tanto esse dicitur: quod nernus ille diffusus per totum corpus: ubi virtus motiva reseruatur: ibi habet qualitatem incoharionem. Et ista ymaginacione sane appropinquat verba Augustini super genit. ad litteram capitulo quartodecimo ubi dicitur. Tres tanquam ventriculi cerebri demonstrantur: unus anterior ad faciem: a quo sensus: alter posterior ad cereum: a quo ovis motus: tertius iter utrumque: a quo vigore motoria demonstratur. Necessitas autem ponendi sensus coem est: quod in omnibus quod pluribus est cois: igitur esse unum fontem a quo illa coitas oriuntur: et ad quem ovis motus sensibilis referatur: sed sensibilis cognitio coicata est quod sensibus ergo. Hic autem dicitur sensus cois quod dicitur cois tripliciter. Coitate receptionis: quod ab omnibus sensibilibus particularibus recipitur: ut enim dicitur Anicetus. sensus cois non percipit: nisi ex hoc quod sensus proprii redeunt ad eum cum suis lucris. Coitate influentie: quod omnibus sensibili bus influitur: per illum. non descendit ad sensus particulares spiritus et calor.

Coitate iudicij: quod coiter de omnibus iudicatur: nam per ipsum apprehendimus nos videre: cum videmus: et audire cum audimus: et sic de aliis: ut probatur hoc de animali: per istum. non sensum copantur sensata diversorum sensuum per hoc quod ea inueniet in uno coi sensato communica: vel discreta per quod iudicabit affirmatiue vel negatiue hoc. scilicet hoc: ut cedrinum esse dulce: et hoc non esse hoc. scilicet album non esse nigrum: hoc autem indicium non potest venire alicui particularium sensuum: ut probatur per hunc in fine secundi de animali anni illa precepta. Quoniam autem duabus dictis quidam incipiunt tertium.

Hoc non potest fieri dictum indicium diversis particularibus sensibus: ut probatur per hunc in fine de sensu et sensato: ergo igitur ponere coem sensum: iste autem sensus binum mente Anicetum sic describitur. Sensus communis est vis ordinata in prima concavitate cerebri recipiens per se ipsum omnes formas: quod imprimuntur quinque sensibilibus et redundat eis: in qua descriptione habetur organum et obiectum huius virtutis. Algarzel autem in phisica sua ponit descriptionem: sensus cois est

August.

Necessitas sensus cois.

Anic.

Pbi.
Anic.

Algarzel

Questio.

Sensus: a quo oēs proprii derivantur: et ad quem oīs im̄p̄ssio eōs re-
nūciat: et in quo cōiunguntur oēs: et sic sunt q̄si sugerētes ipsūz. i.e.
pectātes cōplēmētū cognitōis p̄ticulare qđ est in sensu: qđ p̄z i co-
gnitiōe aurī: nā qñ nō sufficiēter cognoscit ex colore examinat ex
sono: et si non sufficit examinat ad odorē: ē. n. minoris odoris quā
cuprū: et si nō sufficit examinat ad pondus: qđ p̄prie p̄cipit tacitū
hec aut̄ sensibilia cōiūgit sensus cōis: iō dicit Huic, q̄ cognitio sen-
sus proprii non cōpletur: nisi per cognitiōem sensus cōis. Post Huic.
istam virtutē in posteriori pte prime cellule ponit ymaginatio.

Huic tñ ne laboremus in equiuoco: qđ ymaginatio dupli-
ter accipit: uno mō p̄ pōa quadā: q̄ retinet ymagines sensibiliū: re-
nō p̄nte absq̄z eo q̄ eliciat ex eis cōponēdo vel diuidēdo intētiōes
aliquas nō acceptas per sensum: hoc enīz ē fantasie bīm Huic. et al-
gazel: qñqz aut̄ accipit ymaginatio p̄ pōa: q̄ coniungit intētiō-
nes ymaginibus et sic fantasie dicit ymaginatio: hoc, n. bō mō ac-
cipit in principio tertii de anima: qđ ymaginari ē in nobis qñ vo-
lūmus: priomodo ad pñs loquor de ymaginatio: hec aut̄ virtus
h̄z quattuor noīa: scđz tñ diuersas cōsideratiōes: nā ut retinet yma-
gines rex q̄ sunt ex dicit ymaginatio: Huic. aut̄ vocat eā formalē
eo quod formalius h̄z illas spēs q̄z sensus: qui solū h̄z spēs pre-
sente mā: Augustinus vero vocat eaz spēm qz sp̄nalius sunt ibi sen-
suss: q̄z in sensu exteriori: idē Augustinus quia retinet spēs no-
cat eā memorīa fantasie. 9. t. c. xi. Huic. aut̄ sic describit eā sexto
naturaliū p̄ q̄ta foīalis et ymaginatio retinet spēs sensibiles ei
im̄p̄ssas et nō discurrat nec iudicat d̄ eīs ullo mō. Elgazel vero sic
describit eā: q̄ est virtus retentiua eius qđ im̄p̄ssuz fuerat sensui cōi
Augu. vero de sp̄ritu et aīa dicit: quod est vīs aīe que reruz corpo-
rearu corporeas recipit formas. Nec aut̄ solū h̄z retinere spēs re-
rum: et ideo qñqz d̄ memoria q̄ cōseruat spēs: differt tñ ab illa q̄
retinet intentiones nō sensatas q̄ cōiter memoria dicit: et i mō re-
ceptionis: qz ymaginatio retinet sine dīa t̄pis im̄ retinēte formā re-
nō p̄nte: memoria vero retinet subdeterminata dīa t̄pis. s. p̄teriti.
Ipsa enī est preteriti vt dī in p̄io d̄ memoria: et remi. et in retēti
qz ymaginatio retinet spēs rex: memoria vero retinet intētiōes spē

Ymagi.

Huic.

Elgazel

Pbi.

Huic.

Augu.

Huic.

Elgazel

Augu.

Prosperi.

cierum siue sumptas ex speciebus secundum compositionem: et divisionem extimatiue. In secunda vero cellula siue in secundo ventriculo ponuntur fantasie: que ponitur in prima parte secundi ventriculi et extimativa que ponitur in posteriori parte eiusdem ventriculi: supposito quod sint distincte potentie ut videtur velle Aliacen.

Fantasia enim componit unam rem cuius alia: ut quia videmus mortem et videmus aurum habemus vias per hanc rationem ut possimus cōponere monte aureum: et hominem cum duobus capitibus. Sed extimativa recipit intentiones non sensatas cuiusmodi sunt amicitia: et inimicitia: agnus enim videns lupum statim apprehendit eum nociuus siue nature non quod horreat color aut figuram lupi: sed preter colorum aut figuram extimativa eius recipit ultius et extimat aliud in lupo: id vocatur in hoc collatio intentionis particularium: et ratione particularis per quam diuidicatur quod conueniens vel discouniens: sed in alijs casibus id non sit proprie collatio: est tamen ali quod per modum collationis: de hac virtute dicit Aliac. quod est apprehensiva intentionis: que per sensus non apprehenduntur. Algazel vero dicit quod est virtus apprehendens de sensato: quod non est sensatum.

Et moria vero id multipliciter dicatur tamen ad prius sumitur per rationem secundum Algazel est obuatrix eorum intentionum quod apprehendit extimativa: id est archa intentionum: sic ymaginativa est archa spiritus: Aliac. et ponit idem sexto naturalium parte quarta et est ordinata secundum eum in anteriori parte postrema cōcavitas cerebri retinetur: quod apprehendit vis extimationis de intentionibus non sensatis. Commentator vero Aliac. non ponit nisi quartus rationes ut primum hoc de anima et terro. c. v). s. sensus communis ymaginativa cogitativa et memoria. Sensus cois recipit spiritus: sed non retinet: quod spiritus sunt actus eius ideo ponit ymaginativa cuius officium est conservare spiritus: Logitativa vero recipit non sensatas intentiones de qua dicit commentator hoc de anima commento. 4. quod comprehendit intentiones individuales in generibus: et speciebus: comprehendit enim intentionem huius hominis individualis: et huius equi: et universaliter intentionem universaliusque. hoc predicatorum individualium: et hoc videtur esse proprium sen-

Fantasia.

Extimativa.

Aliac.
Algazel
memoria

Aliac.
Coment.

Obi.

Coment.

Obi.

Questio.

suum hominis: unde dicit Ari. i libro de sen. et sensato: quod sensus aliorum animalium non sunt: sicut sensus hominis: postea expicit quid intendit per intentionem individualē: dicens quod intentionis individualis est illa: quā distinguit virtus cogitativa a forma ymaginativa: et expoliat eam ab eis que fuerunt iuncta cum ea: ex istis sensibilibus communibus et proprijs reponit eam in memorativa siue in memoria: que est thesaurus intentionū non sensitorum ut dictum est. Quomodo autem hec differat artem in sc̄ientia: et nrum habeat aliud actum: preter hunc qui est conseruat intentiones dictas non est presentis speculationis: sufficit enim aliquis distinctio potentiarum que dicta est ut videatur: in qua sit ponendus habitus scientie. Igitur ipsis duo dico ad questionem. Primum est q̄ omnis potentia in qua ponitur scientia habitus formaliter: et subiective: oportet q̄ sit retentiva eorum que recipit: propter quod sequitur: quod nec in sensu communis: nec in cogitativa siue extimativa potest ponī sc̄ientialis habitus.

Secundum est quod ymaginativa est illa potentia in qua debet ponī habitus sc̄ientialis: Primum faciliter patet: nam dispositio que est de difficulti mobilis non perficit formaliter et subiective potentiam: que non retinet bene: sed quod recipit faciliter: dimittit: sed scientia habitualis est qualitas de difficulti mobilis: ut dicit Philosophus in predicamentis ergo etce. Cum igitur sensus communis et cogitativa solum recipient: et non retineant: ergo in eis scientia habitualis non ponetur. Secundum proposito scilicet q̄ scientia habitualis formaliter: et subiective ponitur in potentia ymaginativa: nam scientia habitualis est species representans obiectum intellectui. Cum igitur sola imaginativa conservet species obiectorum sensorum: ut patet ex dictis: ideo in ipsa sola ponetur scientia habitualis.

Secundo sic: Omnis dispositio habitualis disponens hominem ad concludendum prompte: et faciliter proprias conclusiones ex proprijs principijs cum uoluerit est scientia habitualis: quia habitus secundum commentarorem Elverroem

R̄nlio

Obi.

Sc̄do

Prosper

- Cómēt.** tertio de anima ē quo q̄s vniū cum voluerit: cum igitur per species existentes i ymaginativa possit hō prompte: et faciliter facere: ergo tales sp̄es firmare et ordinate in dicta posētia sunt scia habitualis: maior p̄z: p̄bo minorem: nam oīs dispositio scđm quā hō disponitur ad recte intelligendum: et conclusionem propriam ex proprijs principijs concludendum: si actus frequentetur scđm eam dicitur et efficitur habitus: vt habetur in predictis et scđo ethicorum: Sed scđm sp̄es exītes in parte sensitiva: puer ēt: qui nunq̄z exercitat⁹ fuit in scia disponitur ad recte intelligendum. Et si ordinate interrogetur elicit determinatas cōclusiōes ex p̄prijs principijs eorū quorum species habet ymaginativa vt narrat Augusti .xij.t.c.xv. recitans s̄niam Platoni⁹: qui remilit puerum quēdam nescio qđ de geometria interrogatum sic respondisse tāq̄z esset illius peritissimus discipline: Et subdit Augu. ex sententia: gradatim quippe atq̄z artificiose interrogatus videbat; quod dicenduz erat dicebat q̄z q̄ viderat ergo tales species: quibus videbat illa firmare ex frequentatis actib⁹ possunt effici habitus. Sz cōtra istā rōem posset instari: pa⁹ cōcluditur de subiecto vt dicitur primo posteriori⁹: sed nulla species existens in potentia sensitiva rep̄sentat substantiā: ergo per nullā speciē exītez ibi potest conclidi passio de substāta.
- Prio**
- Augu.**
- Cōtra**
- Pbi.**
- Pbi.**
- Dicenduz quod species existens in potentia sensitiva potest rep̄sentare substantiam: nam si non posset: vel hoc esset: qz est accidens et sic nullum accidens posset eam representare quod est contra philosophum primo de anima dicentem accidentia conferunt magnam partem ad cognoscendum quod quid est. Cum hoc etiam sequeretur quod substantia non posset cognosci: qz omnis cognitio fit per speciem: et similitudinem: vt dicit tertio de anima vel hoc esset qz esset in potentia sensitiva et organica: sed hoc non obstat: quia vt dictum est supra per cōmētatorē cogitatiua cōp̄ben dit individua oīuz io. predicātorū: et in cogitatiua est virtus organica. Iterum etiam dato quod ista in sensu non haberet p̄priā speciem: ad hoc forte non esset inconveniens quod per speciem accidentis intellectus deneniret in cognitionem substantie: quod sic probo. Nam plus potest intellectus q̄z virtus sensitiva: sed sen

Questio

littera s. cogitativa hoc potest ut vult. **Clementior**: scđo de anima
om̄eo. xlviij. possumus enim ut dicit per hanc virtutē fingere for-
mas ymaginabiles quarum īdiuīdūa nūc sensim⁹: et tertio d.
anima om̄eo. 33° dicit quod per cogitatiuam potest inueniri yma-
go vera cuius īdiuīdūa nūc fuit sensatum. Tertio sic om̄e
ne principi⁹ transmutandi intellectum perficiens potētiā p̄nitatē
objec⁹tum intellectui est habitus scie: nā ut dicit ph̄is nono metha-
physice scie sunt potentie; quia sunt p̄ia transmutantia aliud scđm
q̄ alius: sed species ex̄ntes i ymaginatiua sunt h̄mōi q̄ causant ac-
tum in intellectu possibili ergo et c. Quarto idem sic p̄bas ois ha-
bitus acq̄situs deseruiēs imediate ad actum itelligēdi et sciendi est
scientificus: sed sp̄es ex̄ntes i ymaginatiua sunt acquisite: q̄ non
sunt a natura et sunt hitus: quia sunt de diffīcili mobiles. **Hec**
que dicta sunt vident̄ esse d. intētione beatī Augustini. o.t.c.xi.di-
centis. **Cū** p̄ sensus corporis discimus corpora: fit eoz similitu-
do aliqua ī animo n̄o: q̄ ī fantas̄ia memorie ē: appellat aut̄ yma-
ginatiua⁹ memoria eo q̄ sit seruatiua sp̄erij: sed talis similitudo ē
sc̄ia habitualis. Sic enim ipse dixit. 14. t. c. 6. q̄n̄ cogitamus nō n̄i
si corpore⁹ fictas īmagines cogitamus: et in fine. c. dicit notitia cui⁹
libet rei: que īest menti quando non de ipsa cogitatur: ad solā dīci-
tur memoriam p̄tinere. **Cū** igit̄ ī ymaginatiua quā memoriat⁹
specierū vocat nō sunt n̄isi sp̄es rex: ergo et c. Ad primū argumē-
tū cū dicit quod est ī memoria q̄ seruat. Dicendū qđ si accipias
memoria: q̄ est īcōcauitate postremi ventriculi capitis: illa nō ē cō-
seruatina sp̄ez: s̄ intētioniū nō sensatazz: si yō accipias p̄ cogitatiua
tunc argumētū ccedit. Ad scđm cū dī qđ erit ī potētiā naturali:
si habitus est species: dicendum q̄ ante actum sensus cōmūnis nō
est species ī ymaginatiua: sed post actum sensus cōmūnis species
reseruantar ī ymaginatiua: que est potētiā naturalis: ideo con-
cedo habitum scientie esse ī potētiā naturali: cuius actus est con-
seruare species et causare actus aliarum potentiarum. Ad tertū
cum dicitur quod habitus scientie debet ponī ī potētiā nobilio-
ri: dicendum q̄ falsum est si non retiner: vel si concedatur: dicen-
dum est quod sensus cōmūnis non est nobilior: nisi secundum

Cōmē.
Pbi.

Pbi.

Quarto

Aug.

**R̄nsio at
guīntoz.**

Prosperi

quid : et hoc probat ea que adducuntur . Ad quartum de exti-
mativa patet per dicta : quia non retinet ideo non est suscepitua
habitus : tc.

LALIS DLEO.

Per dignissimum Opusculum de Cognitione anime: eiusq; po-
tentij Clarissimi Lliri: summi Philosophi ac Sacratissi-
me Theologie perspicui Doctoris Augustini Anchoni-
tani: qd opus ab eo in primo libro sue expositionis
in Metaphysicam: Capite undecimo ad-
ducitur: Floruit Anno Salutis
AD. ccxxi. Finit
Feliciter.

Et cum eo Questio quedam doctissimi Lliri Prospere Regine-
sis Aurelio Augustino dicati Generalis dignissimi: Ope-
re vero: maximoq; labore: Et diligentia cura Llanti-
gatum: impensis Joannis Ripani Theo-
logi Agricenii eidem Augu-
stino Dicati .

Et accuratissime renissum per Excellentissimum artium : et me-
dicina Doctorem Alexandrum Alchilinum Bonon.

Ex arte: et officina Joannis Jacobi de Bene
dictis Linis Bononiensis:
Jo. Betti. i). rez pu. gubernia-
te. Anno Salutis.
AD. D. ii). Die
ultima AD. D. ii)
Bono-
niae.

Siquid in hoc doctas legif: quod perstrepat aures inscia Llalco-
graphi: parcite: musa fuit .

Registrum huius operis a.b.c.d.e.f.g. Qes sunt quaterni pre-
ter g qui est duernus.

Errores notabiles huius opis qd imprimentis incuria secuntur.

Imprimis in quarto signato. a
folio. 4. i pria facie: et in linea. 16.
iueies cuiuslibet: dicitur cuiuslibet
in eodem fo. fa. 2. linea. 8. dic appen-
bedunt: ubi appenduntur.

B. 4. pria fa. li. 10. dic beat esse
incōpositioe: et diuisioe ipsius.
B. fo. 5. fa. 2. li. penulti. dic idem
uiduales intentiones diuersas i.
L. 2. fa. 2. li. 6. dic ipaz rex ut
sunt in.

L. 4 fa. 2. li. 17. dic intelligibiliū
ibidem li. 26. dic alia: ubi aliqua
ibidem li. 30. dic intelligeret: ubi in-
telligeret. (actualitatē
ibidem fa. 2. li. 16. dic cālitatē: ubi
ibidem li. ultima dic eas: ubi eos.

L. 6. fa. 2. li. 9. adde i intellectu
potiū eēt ipa intellectio: et qd talis
mot⁹ fact⁹ i ipo intellectu: seḡ p
L. 7. fa. 2. li. 14. dic intellect⁹ nō
informet.

L. 8. fa. 2. li. prima dic fantasma
ta: ubi fantastica.

D. 3. fa. pria li. 10. accidētiū ad
de materialium.

D. 4 fa. prima li. penlt. vt ubi et
E pria fa. pria li. 22. nā: ubi nāz
fa. 2. li. dic quali et qz

E. 2. fa. pria li. pria affecta ubi
affectiva.

Ibide li. 24. i dininis ubi idem i

duis.

fa. 2. li. 2. exclusione: ubi exclusive

Li. 3. quare: ubi qr.

Li. 12. respectu: ubi dupliciter.

Li. 13. i dininis ubi individualis

Li. 28. alia: ubi aliqua.

E. 3. fa. pria li. 17. subsistentie:
ubi substantie

Li. 17. sube: ubi subsistentie.

Li. 18. sube: ubi subsistentie.

Li. 19. sube: ubi subsistentie.

E. 4. fa. prima li. 4. ea: ubi eo.
fa. 2. li. 2. in prin⁹. dic nō invenitur
in aliquo sine.

E. 5. fa. 2. li. 21. dic materialis in-
tellectum aut: qd virtus i mate-
rialis predicte res.

E. 8. fa. pria li. 3. solū: ubi scdm

F. primo. fa. prima. li. 15. scitis:
ubi scitur.

Li. 16. reale: ubi rale.

Li. vlti. sepenetur falsitatem.

fa. 2. li. 8. vita plate.

Li. 10. sint ipsis

F. 3. fa. prima li. 19. intelligibili-
le: ubi intelligentē.

f. 4 fa. 2. li. 18. dicitale: ubi dicitlo

f. 5. fa. pria li. 14. pficer ubi pfici

Li. 32. considerat: ubi considerari.

fa. 2. li. 10. vt ubi et

g p⁹ fa. pria spūm ubi spēz g. 2.
fa. 2. li. 7. pdicantis: ubi pdicere